

הישיבה הארבע-מאות-ועשרים-ושבע של הכנסת השביעית

יום רביעי, כ"א אייר תשל"ג (23 מאי 1973)
ירושלים, הכנסת, שעה 11.01

א. הצעות לסדר-היום

1. הגברת רדיפות יהודי ברית-המועצות, סוריה ועיראק

וזה לשונה: "אל הסנאט של ארצות-הברית. אנחנו, החתומים על פנייה מיוחדת זו, שבנו לארץ אבותינו מברית-המועצות. דרכנו הביתה לא קלה היתה. רבים מאתנו היו קרבנותיה של הרודנות בבתי-כלא, במרתפי חקירות ליליות ובמחנות ריכוז. יש בינינו כאלה אשר הושלכו לבתי-חולים למחלות נפש, רק משום שהעזו לבקש היתר יציאה כדי להגיע למולדת, למדינת ישראל. אחרים פוטרו מעבודתם וסבלו מחסור קשה יחד עם משפחותיהם, עד שניתן להם היתר היציאה.

איומים והפחדה היו מנת חלקנו זמן רב, עד אשר הגענו לחוף מבטחים. זכינו, אנחנו פה, במולדתו ההיסטורית של העם היהודי. אולם השארנו מאחורינו את אחינו בהמוניהם, הרוצים כמונו לשוב הביתה. נגדם, כדי להפחידם, נערכו משפטי ראווה ומבצעים מעשי דיכוי. לא נשכחם ולא נעזבם במצוקתם. אנו קוראים לכם, סנאטורים נכבדים, לפעול למען הצלתם. הבעיה היא גדולה, הסכנה חמורה והשעה גורלית.

הוכחתם, סנאטורים נכבדים, התעניינות עמוקה בבעיה אנושית זו, הקשורה בגורלה ובעתידה, בקיומה ובחירותה של שארית הפליטה של יהדות אירופה. מתוך הכרת טובה על מה שעשיתם הנו פונים אליכם בקריאה להגביר את מערכת ההצלה. למעלה משלושה רבעים של חברי הסנאט הודיעו על תמיכתם בהצעת החוק של הסנאטור ג'קסון. אנו קוראים לכם להתמיד בתמיכה בהצעה טובה זו, התובעת את קיומה של זכות אנושית יסודית.

הבטחתה של ממשלת ברית-המועצות להשעות את ביצוע התקנה המחפירה של גביית כופר השכלה אינה פותרת כלל את הבעיה של המוני היהודים ברחבי ברית-המועצות ללכת בעקבותינו - לשוב לארצנו. שלילת זכותם האנושית - זוהי הבעיה. הסרת חרפה מיוחדת לא תביא לפתרונה.

אנו מבקשים איפוא מכם לעמוד בכל הכוח הרב אשר לרשותכם על הבטחת זכותם של אחינו לצאת את ברית-המועצות, ללא מכשול או הגבלה כלשהם, למען יוכלו להצטרף לעמם הבונה את מולדתו העתיקה. זוהי המטרה הצודקת. אנו מאמינים כי בעמדתכם, שתהא למופת לכל בני חורין, תבטיחו את השגתה."

הריני מבקש להודיע לכנסת כי קרוב לעשרת אלפים מקרב עולי ברית-המועצות כבר התמו על עצומה זו אל הסנאט של ארצות-הברית. והריני משוכנע כי לא רק העולים מרוסיה הסובייטית, אלא כל היהודים בארץ-ישראל ובתפוצות הגולה, ככל בני-החורין בעולם, חייבים לתמוך בעצומה זו שתופנת אל הסנאט הא-מריקאי.

הצעת התיקון של הסנאטור ג'קסון היא צודקת ומועילה גם יחד. היא צודקת - משום שהיא עומדת

היו"ר מ. זר:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. חברי הכנסת, לפנינו שלוש הצעות לסדר-היום. היושב-ראש והסגנים הכירו בדחיפותה של הצעה אחת. שתי ההצעות האחרות הן הצעות דגליות.

היו"ר מ. זר:

הצעה ראשונה, הצעת חבר-הכנסת מנחם בגין: הגברת רדיפות יהודי ברית-המועצות, סוריה ועיראק. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בגין.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, גם לאחר החלטה שנתקבלה בכנסת לפני שבועיים, על דעת הבית כולו כמעט, הגיעו אלינו ידיעות מחרדות, מדאיגות, מסוריה ומעיראק על מצבם של אחינו. 400 היהודים שנותרו בבגדד ו-5,000 היהודים שהם שארית הפליטה של חקחילה בסוריה הועמדו בתנאים שעליהם חלה האמנה נגד השמדת עם. כל הזעם על איבה מתוסכלת וחסרת-אונים נשפך על ראשיהם של היהודים האלה. לפיכך יש לפעול במהירות בדחיפות.

אני שב ומציע - ואבקש את סגן ראש הממשלה שימסור את דברי לראש הממשלה, שתפנה במישרין לראשי ממשלות, באיגרת אישית, ותקרא להם, ללא דחייו, לתבוע מן הממשלות בבגדד ובדמשק, שיתנו לכל היהודים הנדרפים עד צוואר בשתי הארצות אלה לצאת ולהגיע לחוף מבטחים. מדוע לא ננסה אמצעי מדיני זה?

יש לשקול פנייה לוימון דיון מיוחד במועצת הבטחון בשאלה אנושית זאת. אנחנו יודעים את הרכבה של מועצת הבטחון, אבל אני סובר שהגיעה השעה שגופיע כמאשימים בשאלה שאין חמורה ממנה, לאמור: בדרך ההשמדה, מעמידים יהודים בתנאים של חיים בגיטו, מכניסים אותם למצב שהם מופחדים ביום ובלילה, חוטפים אותם, אוסרים אותם, מענים אותם ורוצחים אותם. יישמע לא רק קולנו מעל הבמה הבין-לאומית, אלא גם קולן של מדינות אחדות.

שלישית, יש להשמיע אזוהר באוני השליטים המבצעים - על פי המושגים המקובלים היום במשפט הבין-לאומי - פשע של העמדת קהילה לאומית ודתית בתנאים שעליהם חלה אותה אמנה נגד השמדת עם, כי הם ישאו באחריות על פשע זה. יש לפעול ללא דחייו. אחינו עומדים בסכנת כליה, גם בעיראק וגם בסוריה. זוהי המציאות, ועלינו לעשות ככל שאנו יכולים כדי להצילם.

ואשר לברית-המועצות - אדוני היושב-ראש, בימים אלה חותמים עולים מברית-המועצות על עצומה

המועצות קרוב ללבן. אל תחלוף אותה שעת כושר מיוחדת.

מישהו עלול לטעון כי בקריאה זו אנו מתעורבים בעניינים פנימיים של מדינה אחרת או של מדינות אחרות. זאת היא טענת-שווא, אפילו טענה אווילית. המושג של "התערבות" איננו עוד כמו שהיה בשנות השלושים. אוויה לנו על אשר קיים היה אותו מושג לפני שלושים וארבעים שנה. השתמש בו אשמדאי כדי לדחות כל פנייה להצלת היהודים בגרמניה ואחר-כך באירופה, והאנושות הוטעתה בימים ההם וקיבלה את הטענה הנוראה הזאת.

לא עוד. הצלתם של אנשים נרדפים איננה עניין פנימי של מדינה כלשהי. כל אדם בן-חורין זכאי להתערב ולתבוע ולקרוא להצלה ולנקוט אמצעים. זה היום המושג, מבחינת התערבות, למען בעיה או מטרה אנושית מוסרית.

משום כך לא רק זכאים אנו — חייבים אנו מעל כמת הכנסת להשמיע את הקריאה הזאת באוני אחינו היהודים באמריקה ובמדינות אחרות; בזמן ביקורו של ברז'ניב בארצות-הברית — הוכיחו בכל הכוח העצום העומד לרשותכם כי לא נווח ולא נשקוט עד אשר הרוב המכריע של היהודים בברית-המועצות, לפי רצונו, ישוב למולדת, לארץ-ישראל.

אדוני היושב-ראש, בפסח התקיימה שיחת טלפון בין קהילה יהודית במערב לבין יהודי היושב במוסקבה; בגלוי, באזני הק.ג.ב. היהודי הזה אמר לאחיו מעבר לים את הדברים הבאים: לאדם ישר וחושב, הרוצה להיות יהודי — אין עוד מקום בברית-המועצות. אדם שקיבל החלטה זו והוא מודיע בגלוי כי הוא רוצה להיות כיהודי במדינה יהודית — עשה גם צעד מכריע לקראת ההתחדדות הפנימית. מי שחי בעבודת מצרית בארץ זו, נמצא למעשה מחוץ לה. הכל מקיפים אותו באיבה, והחיים והעבודה נעשו בשבילנו חסרי טעם; איננו שייכים למדינה אשר כפתה אותנו בנחשתיים; אנחנו רואים את עצמנו כחלק חי של ההיסטוריה של עמנו; אף אנו נלחמים למען יציאת מצרים של ימינו.

זאת הבעיה. היהודי הזה סיפר את האמת, כפי שבינתיים נוכחנו לדעת על-פי הידיעות האחרונות על העמולה אנטי-יהודית מובהקת בכל כלי התקשורת בברית-המועצות, על הפקת סרט שכבר הוקרן לפני קהל מסוים של במאים ובו תעמולה אנטישמית אר-סית. בתנאים כאלה חיים אחינו כיום בברית-המועצות. נקשיב להם ונעשה כל אשר בידנו כדי להצילם, כדי שרובם ישובו לארץ-ישראל.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצלת שארית הפליטה של הקהילות היהודיות בארצות ערב, בסוריה ובעיראק במיוחד, וכן פתיחת שערי היציאה בברית-המועצות ליהודים הרוצים לעלות לארץ מולדתם ההיסטורית — זהו הסעיף המרכזי העומד על סדר-יומנו הלאומי בעשור זה. זה איננו רק עניין של אחריות אנושית גדולה לחייהם ולחירותם של בני אדם הוכאים לחיות חיי חופש על-פי אמונתם ומצפונם; זוהי גם

על זכות יסודית אנושית שאסור לפגוע בה בשום תנאי. והיא מועילה — משום שאם תתקבל על-ידי רוב מכריע של סנאט ארצות-הברית, או אז יבינו שליטי ברית-המועצות כי העניין הזה של שיבת היהודים למולדתם ההיסטורית הוא בעיני העם האמריקאי כולו אחד העניינים החשובים ביותר בתקופתנו.

אדוני היושב-ראש, בין ה-18 לבין ה-26 ביוני יבקד המזכיר הראשון של המפלגה הקומוניסטית הסוב-ייטית באמריקה ויוועד לשיחות מרובות עם הנשיא ניקסון. שמות הימים הללו של ביקור מד ברז'ניב באמריקה צריכים לעמוד בסימן התביעה המתמדת לשיבת-ציון חפשית מברית-המועצות. אחינו באמריקה, ששת מיליוני היהודים, חייבים לדעת כי זוהי שעה גורלית ושעת כושר גם יחד. כל יום, מן ה-18 ועד 26 ביוני, הם חייבים להוכיח את זעמם על אשר יהודים נרדפים בברית-המועצות, מוטלים לבתי-כלא, נשלחים למחנות-ריכוז, נערכים נגדם משפטי-ראווה. אחד המש-פטים ששליטי ברית-המועצות מכינים על סף ביקורו של ברז'ניב בארצות-הברית הוא במיוסק. נעצר צפניה קיפניס; נחקרים ועומדים בפני סכנה יפים דוידוב, לב אופשציגנר ונחום אולשנסקי — כולם קצינים בכירים בצבא האדום, גיבורי מלחמת העולם השנייה, אנשים קשישים, נושאי אותות-הצטיינות על המלחמה בגרמניה הנאצית. ועתה, משום שהם תובעים זכות לשוב — כפי שהם מציינים תמיד בל-שונם — למולדת ההיסטורית של העם היהודי, הרי הם מרדפים על צוואר. חקירות נערכות בעצם הימים האלה על-ידי הק.ג.ב. בערים שונות ברחבי ברית-המועצות — הכל כדי להפחיד ולהרתיע.

לכן חייבים מיליוני היהודים באמריקה לעמוד על המשמר ולפעול ולהוכיח שהם לא ישקטו ולא ינוחו עד אשר כל אסירי ציון ישוחררו ויפסקו כל משפטי ההפחדה והדיכוי. כן מן הרצוי שאחד משמונת הימים ההם יהיה יום של ביטול המלאכה והמסחר על-ידי כל היהודים, בכל הקהילות, מאוקיינוס לא-קיינוס, כדי להמחיש את תביעתנו לשיבת-ציון חפשית. יש יסוד להניח שאם כך תנהג בין ה-18 ביוני וה-26 בו יהדות ארצות-הברית — תביא פעולה זו לתוצאה ברוכה.

יש מצב בין-לאומי מיוחד — ואינני רוצה לפרט — שבו נמצאת היום ברית-המועצות, וההלך הזה, הגובר והולך, יצמיח את הפרי המבורך והמבוקש.

התביעות צריכות להיות, כפי שכבר ציינתי: לקרוא דרוו לכל אסירי ציון; לשים קץ לכל הרדיפות של היהודים לוחמי שיבת-ציון; לאפשר לכל היהודים שכבר נרשמו לעלייה, והם למעלה מ-120,000, לצאת ללא דיחוי לארץ-ישראל. ורביעית: לחתום על הסכם ריפטריאציה של היהודים מברית-המועצות, כדוגמת הסכם הריפטריאציה שנחתם על-ידי ארץ זו עם ארצות רבות באירופה, לא רק לגבי אזרחים של ארצות אלו, אלא גם לגבי אזרחים של ברית-המועצות עצמה, בגלל מוצאם הלאומי.

ברית-המועצות הכירה במדינה יהודית, היא הכירה בלאום יהודי — וחובתה לאפשר ריפטריאציה, שיבה למולדת, של בני הלאום היהודי למדינה היהודית.

אלו צריכות להיות התביעות העיקריות שתועמדה על הפרק לפני ברז'ניב ולפני נשיא ארצות-הברית ניקסון, אשר הוכיח כי עניינם של היהודים בברית-

יהודית. זה לא יועיל לאשפי ההסברה הסובייטים. גם מעבר למסך-הברזל מגיעות ידיעות מזוימות. בברית-המועצות קיימת בעיה יהודית באותה מידת חומרה, ואף למעלה מזה, כפי שהיתה קיימת בתקופת המשטר הצארי, אם כי בנסיבות היסטוריות שונות. והבעיה היהודית בברית-המועצות היא היחידה שלא באה על פתרונה, אפילו לא על-פי השיטה הסובייטית. כי ממשלת ברית-המועצות מגסה לפתור בעיה אנומלית מבחינה לאומית באמצעים אנומליים. ולכן אין זה כלל מקרה שבני הדור הצעיר היהודי בברית-המועצות, שגולדו בתקופת המהפכה, שהוכנו על ברכיה, שאינם יודעים אות עברית ולא למדו בבתי-הספר שלהם את תולדות עמם, וכל מה שמספרים להם על תולדות היהודים רק לגנאי מספרים להם - הם העומדים בראש תנועת ההתעוררות הציונית הלאומית של יהודי ברית-המועצות. נצח ישראל לא ישקר. ומבעד לחומות ומסכים, ואל מול תעמולה קומוניסטית עקבית כדי למחוק את כל מה שיש בו משמעות יהודית, תהא איזו תנועת התעוררות אמיצת-לב, גועות, קמה ופועלת ברחבי ברית-המועצות, ברפובליקות הישנות וברפובליקות החדשות, ובערים נידחות אי-שם בשוליה של אסיה. ההתעוררות הזאת פוקדת את כל הקהילות, את כל הגילים, את כל הדורות.

מגוון לטעון שאין קיימת בעיה יהודית, כאשר כל העולם עד לה ואי-אפשר שלא לדאוגה. מר זמיטין טען שמעטים הם הרוצים לעלות לישראל, ולדעתו, תוך זמן קצר יעלו המעטים הללו, ושוב לא תהיה קיימת בעיית עלייה. גם כאן רחוקה הערכתו מן האמת.

כנסת נכבדה, מאה אלף יהודים בברית-המועצות פנו אל קרוביהם בארץ וקיבלו בקשות לאיחוד משפחות אתם. כל אלה נוסף על הרבבות שכבר הגיעו. מאה אלף יהודים שפנו אל קרוביהם בארץ - יש להניח כי כבר כולם או רובם הגיושו בקשתם לשלטונות ברית-המועצות, למרות הסיכונים החמורים הכרוכים בהגשת בקשת יציאה, וזה עוד איננו המספר האחרון. אבל למה נקיים ויכוח תיאורטי בשאלה זו? אם מד זמיטין בטוח כל-כך שמעטים הם הרוצים לעלות, האם לא יהיה זה גם לטובתה של ברית-המועצות. אם תינתן הברירה, אחת ולתמיד, ליהודי ברית-המועצות להחליט אם רוצים הם להישאר או לעלות לישראל? כל מי שירצה - יעלה; כל מי שיבחר להישאר - יישאר, ואז באמת תבוא הבעיה על פתרונה. אי-אפשר להוליד שולל את העולם כולו בתקופה שבה שוב אין סודות.

מר זמיטין נאחז בכמה עשרות יורדים הושיים בווינה ומציע לעתונאים במערב-גרמניה לראיין אותם כדי להיווכח עד כמה קשה להיקלט בישראל. נכון, אבל אם נמצאים כמה עשרות יורדים, ואפילו גיוע מספרם למאות, האם הם מבטאי רצונם של יהודי ברית-המועצות? עדיין איננו בטוח אם תפקיד זה של ירידה לא הועד להם טרם עלו, תוך כדי מתן היתר היציאה, כדי שאפשר יהיה להיאחז בקבוצת אומללים זו, כדי להוכיח שישראל איננה קולטת את העולים מברית-המועצות.

שר הקליטה הודיע לא מכבר - ואני בדקתי זאת הבוקר פעם נוספת - שמכל גלי העלייה שידעה הארץ הזאת מעודה אחוז הירידה של יהודי ברית-המועצות הוא הנמוך ביותר - 2% בסך הכל. ואם כי

שאלה יהודית ממדרגה ראשונה, שאם היהודים בארץ ובתפוצות לא יתייצבו במלוא כוחם כדי לעשות את המוטל עליהם, הרי שנימצא חוטאים לעצמנו חטא כבד.

ב-29 באפריל הציג שר החוץ לפני מליאתת הכנסת את חומרת בעייתם של יהודי עיראק וסוריה. וחבר-הכנסת בגין הגיש בשם כל מפלגות הכנסת, פרט לרק"ה, אם אינני טועה, הצעת שיכום אשר הבית כולו התאחד סביבה. והיה משקל לדיון זה ולהחלטה מלוכדת ומלכדת זאת, כי היה הד לדברים בתפוצות, והם גם הגיעו לאזניהם של אחינו הנצורים מעבר למדבר. הד זה חשוב הוא למען עידודם בעת מצוקה, שקשה למצוא ביטוי בלשון רגילה כדי לתארה.

ואמנם קהילות יהודיות במדינות ערב מצאו את עצמן בעבר ומוצאות את עצמן היום במצבים חמורים. זכורות לנו ההתעללויות, התליות והנגישות, אבל נשאב גם עידוד מהעובדה שפעולותינו בעבר לא נעשו לשוא. זכינו לא פעם במשך השנים האחרונות, שיכוחות פעילותה המרוכזת של הממשלה, לרוב כה שאי, אבל באופן עקבי ואפקטיבי, ובזכות דעת הקהל היהודית וה-עולמית, נוצרו מצבים שהקלו על היהודים שם, ולא פעם אף גפתחו שערי היציאה לפניהם, ובאופן זה ניצלו אלפים רבים של יהודים מחדלון ממש.

הוזה. אומד שאין כאן שאלה של השמעת זעקה והזדהות. יש תכלית לזעקה הזאת, יש סיכוי למאבק הזה. ואני מאמין באמונה שלמה שכשם שישנו כל יהודי מצרים, שרצו בכך, לעזוב את הארץ הודות להתערבות תקיפה של דעת הקהל בעולם, שאנחנו עוררנו אותה; כשם שהיו כבר תקופות קצרות שבהן ניתן היה ליהודים לצאת גם מעיראק וגם מסוריה - כך לא נשקוט ולא ננוח, ואמנם אין אנו שוקטים ולא נחים, כדי שאותה שארית פליטה אומללה תינתן לה האפשרות לצאת לאן שתצא, ובלבד שתצא.

בעצם הימים האלה אנחנו מטפלים בנושא הכאוב הזה. שר החוץ במסעו הנוכחי בחוץ-לארץ אינו מחמיץ שום הזדמנות ושום פגישה כדי לגייס ממשלות, אישים, זרמים, להיחלץ לעזרתם של יהודי המזרח התיכון. גם אני עבדכם, במסעי הקצר במדינה ידידותית כבלגיה, בכל פגישות, לרבות עם ראש הממשלה ושר החוץ, העליתי את בעייתם של יהודי עיראק וסוריה, וכן את הצורך הדחוף להפנות את תשומת-לבה של ממשלת ברית-המועצות לגבי התנהגותה הבלתי-תרבותית, שאינה הולמת את שנות השבעים של המאה הזאת, כלפי היהודים הרוצים לעלות לישראל מברית-המועצות.

אני מאמין שיש ערך לדברים. כי שמתי לב שמי-אחינו בכל אתר מאזינים בדריכות לתביעה הזאת. ומדובר בממשלות נאורות, באישים נאורים, שגורל בני-אדם נוגע ללבם. אידוזה עצמה היתה כבושה בשנים אפלות תחת מגפו של האכזר בפולשים שידעה ההיסטוריה. ואנו יודעים שממשלות ואישים וזרמים, יהודיים ולא-יהודיים, עושים רבות כדי לעזור לנו במאבקנו הגדול.

בימים האחרונים ערך המזכיר הכללי של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית ביקור רשמי בבון, ושם מצא לנכון איש ההסברה שנלווה אליו, מר זמיטין, לענות לשאלותיהם של עיתונאים בשאלת יהדות ברית-המועצות כמה תשובות שאינן עולות בקנה אחד עם האמת. מר זמיטין טען שבברית-המועצות לא קיימת בעיה

לא. לדעת, המדיניות הסובייטית השלילית הזאת משיגה את ההיפך. ככל שהם מכבידים את ידם, כך הם מוכיחים ליהודים החיים בברית-המועצות כי אין להם כל תקווה בארץ ההיא, ויהיו סמליה, סיסמותיה והב-טחותיה אשר יהיו.

אין לי כל ספק שכאשר מר ברז'נייב יבקד בארצות-הברית ילמד באורח בלתי אמצעי מהי דעת הקהל של עם ארצות-הברית כולה, על נבחריו, על עתוניו ועל מעצבי דעת הקהל שלו, כשם שיווכח היטב באיוו מידה מזהים יהודי ארצות-הברית עם גדול אחיהם בברית-המועצות. כוחו רב — אם כי לא בלתי-מוגבל — הרבה יותר מאשר סבורים רבים. כוח זה מגויס יום יום, ואפילו בתחום זה אינני רשאי, מעל במת הכנסת, לספר את כל מה שאנחנו עושים כדי להציל את כל יהודי ברית-המועצות ויהודי עיראק וסוריה. אבל גם מה שניתן לספר ומה שגלוי לעין כבר נותן פרי הלולים.

הייתי מייפץ לממשלות עיראק וסוריה שלא למתוח את החבל יתר על המידה. לא גרפה מהם עד שאחרון היהודים החי בארצות אלה יורשה לעזוב בשלום את הארץ הרדופת אותו. ותיטיב ממשלת ברית-המועצות לעשות אם לא תמתין עד אשר דעת הקהל העולמית והיהודית תצא מכליה, כי מה שהתרחש בשנות הש' לושם ובשנות הארבעים שוב לא גרשה שיתרחש בשנות השבעים.

הנושא, כיוון שהוא מרכזי בחיינו, ראוי שגדון בו, וגדון בו בכבוד-ראש. לכן אני מקבל את הצעת חבר-הכנסת בגין שיקיים דיון, אדוני היושב-ראש, במליאת הכנסת בכל עת שהנשיאות תמצא לנכון.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מתי יקויים, אדוני סגן ראש הממשלה? יש חשיבות לדחיפות.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אין אני קובע את סדר הדיונים בכנסת. אני מביע את הסכמת הממשלה לקיים דיון כזה.

הי"ר מ. זר:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה לקיים דיון על עניין זה בכנסת. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה הצבעה

בעד ההצעה לקיים דיון על העניין

— רוב

— מיעוט

ההצעה לקיים דיון על העניין במליאת הכנסת נתקבלה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הזמן חייב להיות בשבוע הבא, לפני פגישת בר-ז'נייב-ניקסון.

(חברת-הכנסת א. רזיאל-נאור קו-ראת קדימת-ביניים)

(חבר-הכנסת ש. תמיר קורא קרי-את-ביניים)

דואב לבנו על כל יוור, האומנם פרופורציה זו שהצגת לפניהם יכולה לשמש עילה בידי השלטונות הסובייטיים להוכיח שישראל אינה רוצה או אינה מסוגלת לקלוט את יהודי ברית-המועצות? אדרבה, תעמיד נא הממשלה בברית-המועצות אותנו לפני המבחן הגדול הזה, לפני הגדול באתגרים של העשור הזה ותתיר יציאתם של היהודים ללא הגבלה וללא התעללות. יקבעו הם, היהודים, את "מכסת העלייה" לישראל. אנחנו לא נקבע מכסות מגבילות ונראה כיצד ייקלטו. הם ייקלטו תוך קשיים גדולים, כי כל קליטה כרוכה בקשיים גדולים.

טוען מר זמיטין שאין חוקים נפרדים ליהודים וללא-יהודים. אני מוכן להסכים שאמנם כך הדבר, אבל לעתים אותו חוק מיושם באורח שונה לגבי קבוצות לאומיות שונות בברית-המועצות. לעתים לאותו חוק יש משמעות אונייטיבית שונה לגבי היהודים, וכיוון שהיהודים אין להם רפובליקה ולא יכולה להיות להם רפובליקה משלהם בברית-המועצות, ותרבותם גר-רסת וגמחקת ומנסים להעביר את זהותם היהודית מן העולם באמצעים שיש לגנותם בכל תוקף. הרי החוקים הקיימים, לרבות חוק הכופר על לימודים, פוגעים אך ורק ביהודים. אנחנו מרוצים, כמובן, ששוב אין גוברים את מס הכופר, אבל אותה חרב-דמוקלס של חוק קיים, חרב התלויה מעל ראשי היהודים — גם אותה יש להסיר.

אנו מוקירים מאוד את התערבותו של נשיא ארצות-הברית, את פעילותו הנמרצת של הסנאטור ג'קסון ויתר הסנאטורים העומדים לימין יהודי ברית-המועצות למען הקלת עלייתם, אבל אין אנו מסתפקים בהקפאת החוק שניתן להפשירו כל אימת שממשלת ברית-המועצות תרצה בכך. חוק שפל זה חייב להתבטל, אם כי אנו מרוצים שלפחות אינו מתבצע. אין כאן כלל שאלה של התערבות — בזה ובמספר דברים נוספים בדברי חבר-הכנסת בגין אני מסכים — בעני-ינייה הפנימיים של ברית-המועצות. הסנאטור ג'קסון הגדיר זאת בצורה מופלאה בהסבירו שהעניין אינו נוגע ליהודים בלבד, אלא לזכותם של אנשים לבחור את הארץ שבה הם רוצים לחיות, וכאן מדובר בקבוצה לאומית שרשית, ששרשה גלויים לעין היום יותר מאשר בכל תקופה אחרת ושמשקשת דבר אחד בלבד: להתאחד עם יעמה במולדתה ההיסטורית.

אין ספק שעמידתם האמיצה של יהודי ברית-המועצות עצמם, התגייסותה של ממשלת ישראל על כל הכלים העומדים לרשותה, התעוררותם של יהודי הת-פוצות, ובמרכזם הגדולה והחזקה בתפוצות, ארצות-הברית של אמריקה, היחלצותן של מדינות, של ממ-שלות, של פרלמנטים, של זרמים דיוניים, ביניהם זרמים הקרובים מאוד לקומוניזם — כל אלה מעיקים מאוד על ברית-המועצות. גיוס הלחץ האדיר הזה אי-אפשר שלא יתן אותותיו. הוא הוא שהביא לראשית העלייה מברית-המועצות; הוא הוא שירחיב את השערים ויסיר את המכשולים של האויבים, פיטורים מעבודה, מאסרים, גיוס לצבא וכל אמצעי פסול אחר, כדי להרתיע את היהודים מלבקש היתר יציאה.

האומנם לאחר שנים כה רבות, דורות של חיים משותפים של העמים הרוסיים או עמי ברית-המועצות והיהודים, טרם הכירו את העם היהודי, העם קשה-העורף הזה? האומנם סבורים הם שדריפות אלה או אחרות ירתיעו את העם מלהגשים את געגועיו? —

— הצעות לסדר-היום (זר, ש. תמיר, מיקוניס, בגין, רויאל-נאור, שכטרמן, דרובלס, הלוי) —

הי"ר מ. זר :

למה הוויכוח המיותר?

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

איש לא התווכח. הצעתי לקבוע זאת לשבוע הבא.

הי"ר מ. זר :

חבר-הכנסת תמיר, ההצעה שלך נשמעה, ואני בטוח שגם נרשמה, ומי שצריך לקרוא את זה ולקיים את הדיון בוודאי יקרא.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

כבוד היושב-ראש, חבר הכנסת, חבר-הכנסת בגין התחיל בעיראק, וזה נכון; המשיך בסוריה, וזה נכון; וסיים ביהודי ברית-המועצות. —

מנחם בגין (גח"ל) :

וזה נכון.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

— בי זה למעשה העיקר בשבילו. יהודי סוריה ועיראק היו רק בבחינת תפאורה של כמה מלים כדי לדבר בעיקר על יהודי ברית-המועצות.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל) :

מי הפרע לך להגיש הצעה נפרדת?

שמואל מיקוניס (מק"י) :

דיברתם הרבה, למה אתם מפריעים לי? תשמעו את דברי ותראו אם יש בהם הגיון או אין בהם הגיון. דיברנו על יהודי עיראק וסוריה, והזכיר סגן ראש הממשלה שרק לפני זמן קצר הצביעה כל הכנסת, פרט לדק"ח, בעניין יהודי עיראק. כבר אין מחדשים בזה שום דבר, אלא שלפעמים יותר מדי קרובות סיעת גח"ל, בדמות חבר-הכנסת בגין, מקפיצה את המערך על העגלה שלו, של גח"ל, ומכריחה אותם לחזור, כמעט מלה במלה על מה שאמר חבר-הכנסת בגין בנידון.

(חבר-הכנסת י. בדר קורא קריי-את ביניים)

חבר-הכנסת בדר, אל תפרע לי. אני עומד על יד המיקרופון ולא תוכל לצעוק בקול יותר חזק ממני.

אברהם שכטרמן (גח"ל) :

אפשר.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

העיקר למעשה בהצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת בגין היה — יהודי ברית-המועצות, כלומר לא יהודי ברית-המועצות. אלא התעמולה נגד ברית-המועצות, האנטי-קומוניסם. אני יודע שיהודי עיראק וסוריה אינם מלקיים דבש.

מתתיהו דרובלס (גח"ל) :

יהודי ברית-המועצות מלקיים דבש?

שמואל מיקוניס (מק"י) :

לדבר על יהודי ברית-המועצות בלשון של "סכנת כליה" — זה אבסורד אחד גדול. לא מאיימת עליהם סכנת כליה. באים אלינו בזמן האחרון כל החדש לא פחות מ-2,500 יהודים מברית-המועצות —

מתתיהו דרובלס (גח"ל) :

מתוך כמה?

שמואל מיקוניס (מק"י) :

— והם גוראים טוב מאוד. אפילו כופר התעודה, שהתנגדו לו ונמשיך להתנגד לו, בוטל.

בנימין הלוי (גח"ל) :

למה בוטל?

שמואל מיקוניס (מק"י) :

אינני מתיימר לדעת למה בוטל, בוטל, ואני שמח שבוטל, כי היה זה צעד בלתי-מחוכם של מנהיגי ברית-המועצות.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל) :

אתה מאשים את ברית-המועצות בחוסר חכמה?

שמואל מיקוניס (מק"י) :

הפנייה הדרמטית של חבר-הכנסת בגין לסנאטור ג'קסון, החושש בצדק מפני השתרשות דו-הקיום בשלום בין ברית-המועצות לארצות-הברית, כיוון שאו, בתור אדם הקשור לתעשייה הצבאית, יישאר ללא רווחים שמנים, היא איפוא פנייה צבועה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אתה חוזר על ההשמצות של הקרמלין כלפי אחד מידידיה הגדולים של ישראל. אתה משרת בדברך את הקרמלין.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

פתאום נעשה הסנאטור ג'קסון ידיד שלנו...

כידוע, אנו נאבקים למען זכות היהודים הסובייטיים, הרוצים בכך, לעזוב את תחומי ברית-המועצות ולעלות לישראל. כידוע, אנחנו נאבקים נגד כופר התעודה ונגד פירסומים בעלי אופי אנטי-יהודי שמופיעים אי-פה ואי-שם בברית-המועצות. אך אין זה אומר שאנחנו מוכנים משום כך להצטרף למלחמה הקרה של הרי-אקציה נגד ברית-המועצות. לפי מיטב הכרתנו אין רדיפת יהודים בברית-המועצות בשל היותם יהודים. על עבירות שונות נרדפים יהודים גם במדינת ישראל, אך מה יכולים אנו לדעת מרחוק על מה נקרא יהודי פלוגי או אלמוני לאחריות פלילית זו או אחרת?

חבר-הכנסת בגין הזכיר את ביקורו הקרוב של ברונייב בארצות-הברית אצל נשיא ארצות-הברית ניקסון. זהו מה שמקומם את הריאקציה האמריקנית זאת הריאקציה הישראלית. אני חושב שהיה הנימוק היסודי להצעה של חבר-הכנסת בגין, שאחריה נגדר סגן ראש הממשלה.

בנימין הלוי (גח"ל) :

אתה נגדר אחרי דק"ח.

מתיישבת לא עם האינטרסים של ישראל, לא עם האינטרסים של ארצות-הברית ולא עם האינטרסים האמיתיים של יהודי ברית-המועצות.

במקום להתווכח עם ההצעה של חבר-הכנסת בגין, התווכח סגן ראש הממשלה עם זמיתין, עם דובר המשלחת של ברז'נייב בבון.

אני מתפלא שנציגי הממשלה אינם מבינים כי סיעת גח"ל מסיעה אותם על עגלתה, שעליה הם נוסעים בכיוון המזיק למדינת ישראל. נכון הדבר שקיימות שאלות של יהודים ושל הקיבוץ היהודי בברית-המועצות. אך לפי מיטב הכרתי, לא זוהי הדרך לפתרון של אותן בעיות. לא זוהי הדרך של מאבק נגד מעצמה גדולה כברית-המועצות, אשר לה מהלכים חזקים גם באורגנו. משוכנע אני כי בבוא היום נודקק לאותה ברית-המועצות, והיא, גם היא, תודקק לנו.

הצבעה זו בכנסת לפי חלילי של חבר-הכנסת מנחם בגין, רק עלולה להערים מכשולים בדרך להזדקקות הדדית זו.

2. פעולות שר האוצר בגיוס תרומות ופיקוח עליהן

חקירה. נציע שוועדה זו תבדוק את עשר השאלות הבאות:

1. מי היו התורמים לקרן ספיר עד כה, ואילו סכומים נתן כל אחד מהם?

2. האם הופעל על מישוה מן התורמים לחץ ישיר או עקיף, בבחינת "הצעה שאי-אפשר לסרב לה", בנוסח הידוע? באיזו מידה היו התורמים תלויים בחסדיו של שר האוצר, או בחסדי אחד ממאות המוסדות ששר האוצר שולט בהם שלטון טוטלי, במישורין או בעקיפין. האם חשש מישוה מהם פן יבולע לו ולעסקיו אם יסרב, חלילה, לבקשתו האדיבה של השר הקורן?

3. האם קיבל מישוה מן התורמים מאת אחד המוסדות האלה טובת-הנאה כלשהי, לפני מתן התרומה או אחרי-כן?

השאלה הזאת כמעט עונה על עצמה. במדינת ישראל תלויות כל הפעולות הכלכליות בממשלה, והממשלה היא מר פנחס ספיר. אין שום קריטריונים אוב-ייקטיביים למתן אשראי זול, לקבלת רשיונות, לקבלת מענקים ופטורים ממס והענקת הטבות באלף ואחת צורות אחרות, שיש בהן כדי להפוך אמיד לעשיר, ומיליונר — למולטי-מיליונר.

מי יבדוק, מי יכול בכלל לבדוק, מה קיבל, מה קיווה לקבל, כל אחד מהתורמים האלה, כאשר נאחו בקרן המזבח של מר ספיר?

אחד הכובים שהופצו בראשית השערוריה היא שהתורמים הישראליים אינם בעלי עסקים בארץ, ועל כן אינם תלויים בשר האוצר. האומנם? האם מר שאל איזנברג לא העביר את ניהול כל עסקיו העצומים לישראל, והאם לא חקקה הכנסת — לפי בקשת שר האוצר — חוק מיוחד הפוטר אותו מכל מס הכנסה בארץ? והאם מר יעקב מרדור אינו בעל עסקי ענק בארץ, החל בצי האניות וכלה במפעלי "ציקלון" ו-"דקל"? במכרו לחובלת בשך קפוא לארץ וכתה החברה של מר מרדור, אף-על-פי שלא היתה בעלת ההצעה

סגן ראש הממשלה י. אלון:

בברית-המועצות נרדפים יהודים הרוצים לעלות לישראל. אצלך זוהי היגדרות אחרי תעמולה אנטי-סובייטית.

שמואל מיקוניס. (מק"י):

לו הייתי במקום ברז'נייב, הייתי מראה לך, מר אלון, שאתה היית מבקש להפסיק את העלייה.

שמואל תמיר. (המרכז החפשי):

ברז'נייב מעדיף את וילנר עליך.

שמואל מיקוניס. (מק"י):

מדינת ישראל איננה קהילה יהודית זו או אחרת בעולם. אנו מדינה ואין להדרשות לפגוע ביחסים הבין-לאומיים של מדינת ישראל, הרעועים למדי, כדי לספק את תאוות הריאקציה.

הפנייה הדרמטית של חבר-הכנסת בגין אל יהודי ארצות-הברית להפגין נגד ביקורו של ברז'נייב איננה

היו"ר מ. זר:

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת אורי אבנרי: פעילות שר האוצר בגיוס תרומות ופיקוח עליהן. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי. (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פרשת קרן ספיר הגיעה לכותרות העתונות וחדדה לתודעת הציבור כאשר קבעתי שזוהי "פרשת ווטרגייט הישראלית".

אחת הפרשות המרכזיות בשערוריית ווטרגייט, המר-עידה את אמות הספים של הממשל האמריקאי, נוגעת לתרומתו של המיליונר רובר ווסקין. ווסקין, החשוד בשוחד של 250 מיליון דולר מכספי משקיעים, ושהיה אז נתון לחקירה פלילית, תרם 200,000 דולר לקרן הבחירות של הנשיא ניקסון, בתקווה שחקירתו תופסק ושהממשל יעזור לו לרכוש בנק בלבנון. בעקבות שערוריה זו עומדים עכשיו למשפט פלילי שר המשפטים לשעבר ושר המסחר לשעבר של ארצות-הברית, יחד עם כמה מעוזריו המקורבים של הנשיא ניקסון עצמו. — כך זה קורה במדינת חוק.

במדינת ישראל נתגלה ששר האוצר אוסף תרומות של מאות מיליונים מידי אנשי עסקים מקומיים וזרים המקווים לחסדיו ושגורל עסקיהם תלוי בו. במשך שנים הוסתרה עובדה זו מעיני הציבור והכנסת. מאות מיליונים הועברו ליעדים שונים על-ידי מר ספיר, מאחורי גבן של הממשלה והכנסת. מעטה עבה של סודיות כיסה את הפעולה כולה. כאשר תנועתנו החלה חושפת בהתמדה ובעקביות את הפרשה, הומטר על הציבור מטר של כובים, חצאי אמינות והתחמקויות, שהופרכו כעבור יום על-ידי בעליהם עצמם בלחץ גילויים חדשים. הכל לפי מיטב הכללים של ווטרגייט המקורית.

אדוני היושב-ראש, אנחנו מציעים לכנסת לדון בפרשה זו במליאה, ונציע בדיון זה שהכנסת תטיל על הממשלה לפנות אל נשיא בית-המשפט העליון, למען ימנה ועדת חקירה ממלכתית על-פי חוק ועדות

המדינה או ביקורת הסוכנות יכולה להיות מופעלת עליהן".

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
כתוב "יכולה".

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כספי המסים עוברים דרך הכנסת, הם כפופים לביקורת הכנסת.

"(2) משרדנו מקבל מידע על ההתחייבויות וה- תרומות שנתקבלו, וכן פרטים על ייעוד כספי התרומות, כפי שנקבע בתיאום עם התורמים".

"מקבל מידע". לא מקבל את "כל המידע". גאמר כאן "מידע" בלשון סתמית.

"3. הנושא בכללותו נמצא זה זמן-מה בעינו של משרדנו, והמבקר ידווח על כך בהתאם למה שתוצאות הביקורת יחייבו.

בכבוד רב, דוד יבל, משנה למנכ"ל".

אדוני היושב-ראש, האמת הפשוטה היא שכאן מתגלגלות מאות מיליוני לירות, שהיו צריכות להיכנס לקופת המדינה, תחת פיקוח הכנסת, ושהכנסת היתה צריכה להחליט על הוצאתן למטרות הממלכתיות וה- שירותים הממלכתיים העוסקים בשירותים אלה, ותחת זאת הן כפופות לראות-עיניו של אדם אחד, המרכז בידו עוצמה כלכלית ופוליטית שאין לסבול אותה במדינה שאינה דמוקרטית עממית.

המיליונרים האלה משלמים לשר האוצר כופר קטן, ושד האוצר מונע חקיקת חוקים התואמים את תשלום מלוא חלקם במס הכנסה.

אביעד יפה (המערך, עבודה—מפ"ם):
באישור הכנסת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מי זאת "הכנסת"?

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
הוא הכנסת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
המיעוט של הכנסת אינו מאשר, הרוב של הכנסת מאשר את החוקים. הצבעתי נגד כל התקציבים וחוקי המסים שלכם.

7. איזו דרך עברו הכספים מן התורם אל היעד שקבע לו מר ספיר? האם עברו כספים דרך ידי מר ספיר עצמו, דרך ידי עוזרו או דרך מוסדות כלכליים הכפופים לו? האם הצמיחו ריבית, ולאן הועברה ריבית זו אם היתה?

הסיפור שידי מר ספיר ועוזרו לא נגעו בכסף, גם הוא הוכח כזב. בחוסר-זהירות תמוה פירסם מר ספיר עצמו בשעתו שקיבל במעמד פומבי שק בסך מיליון לירות מידי מר יקותיאל פדרמן. על השק הזה לפחות יש בו דאי טביעת אצבעות.

בכלל, מה תפקידם של העוזרים? יותר מדי אנו שומעים לאחרונה על עוזרים — ארליכמן, הולדמן, עדי יפה ועוזי רסקין. כולם עזרו.

8. באיזו מידה שימשה קרן ספיר כדי לשתק את

הזולה ביותר. האם מר ויליאמס המנוח לא היה בעל בנק בארץ, בעל יקב וקרקעות? האם מר ספיר לא עוד לבנק זה להיחלץ מקשיים על-ידי מתן הלוואה נוחה בסך של 10 מיליון לירות?

4. האם קבלת תרומות אלה ומתן תרומות אלה אינם בגדר עבירות על חוק לתיקון דיני עונשין (עבירות שוחד), שלפיו אפילו מי שנותן מתת בבחינת "שלה לחמך על פני המים" — עובר עבירה? נמצאת בידי חוות-דעת של המשפטן הבכיר מר מנדל שרף, המעלה בפירוש אפשרות זו.

5. על-פי אילו קריטריונים חילק מר ספיר את התרומות למוסדות השונים, החל בבתי-כנסת וכלה במוסדות תרבות? באיזו מידה שייכים מוסדות אלה למפלגות ושימוש צינורות להעברת כספים לקופות המפלגות עצמן, בקואליציה ובאופוזיציה? באיזו מידה שימשו כספים אלה לקשירת מפלגות, רשויות מקומיות וגופים ציבוריים אחדים למרכבתו הפוליטית של מר ספיר, מפלגתו וסיעתו?

בשעתו יצא הקצף, ובצדק, על המפד"ל, כאשר משרד הבריאות מסר עבודות בבית-החולים תל-גיבורים לקבלנים שתורמו תרומה — בביכול — למוסד תרבותי הקשור במפד"ל. האם כל קרן ספיר אינה אלא רכס של תלי גיבורים, רכס דמיוי הרי ההימלאיה?

6. באיזו מידה נתרמו לקרן כספים שהיו אחרת נתרמים למגבית בחוץ-לארץ, ובאיזו מידה באו הכספים מן המגיע למס ההכנסה בארץ?

על כספי המגבית יש פיקוח כלשהו. על כספי המסים יש פיקוח של הכנסת. על כספי הקרן אין פיקוח בכלל. ויעיד מכתבו של המענה למנכ"ל משרד מבקר המדינה למזכ"ל תנועת העולם הזה—כוח חדש, בתשובה לדרישתו לחקור את קרן ספיר, לאמור: "לפי הידיעות אשר בידינו... שד האוצר עוסק בהתרמת התורמים, אולם הכספים אינם נגבים על-ידו, ונכנסים לקופות ציבוריות אשר ביקורת המדינה או ביקורת הסוכנות יכולה להיות מופעלת עליהן". יכולה...

אביעד יפה (המערך, עבודה—מפ"ם):
תמשיך לצטט, אל תפחד. שקרים, שקרים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אקרא את המכתב כולו, אם היושב-ראש יוסיף לי כמה דקות לזמן המוקצב.

אברהם זילברברג (המערך, עבודה—מפ"ם):
אל תשכח מה שנעשה בהתיישבות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אקרא את המכתב במלואו: "מדינת ישראל, משרד מבקר המדינה, המשרד הראשי בירושלים, מקור ברוך, רח' רש"י 66, ת"ד 1081, טלפון 226171, תאריך א' אייר תשל"ג, 3 במאי 1973, מספר 31/1.

לכבוד מר אמונו וזכרוני, ת.ד. 136, תל-אביב, למכ- תבן מיום 22.4.73 רצוני להבהיר:

(1) לפי הידיעות אשר בידינו מדובר בכספי תור-מים מהארץ ומחוץ-לארץ שנועדו לממן מטרות מוג-דרות בתחום החינוך, הבריאות והסעד; שר האוצר עוסק בהתרמת התורמים, אולם הכספים עצמם אינם נגבים על-ידו, ונכנסים לקופות ציבוריות אשר ביקורת

צבי גרשוני (המערך, עבודה—מפ"ם):
שיידר.

היו"ר מ. זר:
אינני צריך עזרה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
הוא רוצה למצוא חן בעיני פת"ח.

היו"ר מ. זר:

אני רוצה לומר דבר-מה. חברי-הכנסת אבנרי עבר את זמנו, פלוס המכתב שציטט ולא חשב לקרוא. הוא עבר בשתי דקות גוספות. אל תפסיקו אותו, כדי שימשיך עוד. תנו לו לגמור.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
עשד שאלות שכל אחת מהן מחייבת ועדת חקירה. ייתכן מאוד שתון כדי כך תתעוררנה שאלות גוספות, גם בנוסח ווטרגייט.

אדוני היושב-ראש, מר ספיר ציין את מגלי הש"ערויה הזאת — והכוונה היא אלינו — כ"טורפי ספיר". אני אינני טורף ספיר. אצלי אין אפילו. לגבי אין הבדל בין קרנות ספיר, עתיקות דיין, וזכרונות גולדה מאיר ואבא אבן, תל-גיבורים וגיבורי תלים.

באגדת הלדים החליטו העכברים לתלות פעמון על צוואר החתול, כדי להזהיר מפני בואו. זה הוחלט פה אחד, אולם ההחלטה לא בוצעה מחוסר מתנדב. מר ספיר הוא חתול גדול בבית-הזה, ואני התנדבתי לתלות את הפעמון.

יצחק קורן (המערך, עבודה—מפ"ם):
איך אתה מדבר?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני מציג עיון. פומבי במליאה. אני מציג מינוי ועדת חקירה ממלכתית. ואני מוסיף אתגד פשוט לשר האוצר: אם הכל כשר, אם אין מה להסתיר, אנא, קום אתה ודרוש הקמת ועדה זו.

היו"ר מ. זר:
רשות הדיבור לשר האוצר, לתשובה.

שר-האוצר מ. ספיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא אתווכח עם חברי-הכנסת אבנרי על השמצותיו. הוא עושה זאת בהזדמנויות שונות, אבל הפעם עשה זאת כאן. אני מרשה לעצמי אפילו להגיד שלמטה מכבדתי להגיב על דיבורים, השמצות של חברי-הכנסת אבנרי, אבל אשתמש בהזדמנות זו כדי להבהיר את העניין.

קודם כל אני רוצה להגיד ששום דבר אינו בגדר סוד. ב-17 במאדס 1971 נתקיימה ישיבה בלשכת שר המשפטים. נכחו בה אלה ואלה, ובפרוטוקול כתוב: "שר האוצר סקר את הפעולות עד עתה ומסר כי קיים מגעים עם תשעים אנשים בחוץ-לארץ, היכולים לכסות ומכסים פוטנציאל תרומות ניכר. כן פועלת ועדה יש-ראלית שאיתורה עד עתה תורמים פוטנציאליים, וחברי הוועדה עצמם התחייבו לטפל, לתרום ולהתירם. העניין מתואם כמובן עם אנשי המגבית פרידמן וצוקרמן, והם הגיעו לכלל דעה כי אין זה נוטל מאומה מחלקה

האופוזיציה בארץ, לשילובה במערכת השלטון של מר ספיר? כמה תרמו לקרן אילי-ההון של תנועת החירות והליברלים, המפד"ל והאגודה, ותמורת מה? אילו הנאות קיבלו מן הקרן מוסדות הקשורים במישרין או בעקיפין בגופים אלה, המזינים את עסקניהם?

מר ספיר אמר בדיון: "הסמקתי ממה שאמרו לי בדר, גולדשטיין וגם ארליך". הם הערימו עליי מחמאות ודברי חנופה לרוב. אני מסמיק כשאני חושב על דמות "האופוזיציה הראשית" במדינה.

בדרי-עופר, ספיר-גולדשטיין — הקואליציה של רחוב ליליינבלום, הקואליציה שנתנה הכשר לעיסקות המחותרת של מר ספיר בשוק הדולרים השחורים — זוהי הקואליציה מקור אל קיד המתלכדת עכשיו סביב מר ספיר.

9. מדוע התנהלה הפעולה כולה במחתרת? מה היה פה להסתיר? ממתי פוחדים תורמים לגלות את תרומותיהם, תחת להתפאר בהן? ואם היה פה ושם תורם בחוץ-לארץ שתרם כסף שחור ולא היה מעוניין בפרסום שמו — מה זה משנה לגבי התורמים בארץ ותורמי הכסף הלבן בחוץ-לארץ?

אפלת המחותרת — היא המהווה את הדגל השחור המתנופף מעל העניין כולו.

תחילה אמרו שהממשלה אישרה לפני שנתיים. לאחר מכן הסתבר שזה הוזכר באקראי באחת משיבות הממשלה תוך דיון בנושא אחר, וכי השרים חשבו ש-דובר על עניין של מה בכך. אולי תרומה קטנה נוסח "אוטוקרס" לבריכת השחייה בקיבוץ של אחדות העבודה, בהסוואה של מוסד חינוכי, באמצעות קרן ספיר קטנה.

10. באיזו מידה מצאה שיטה זו של ניהול מדינה כחנות מכולת פרטית, כשהפנקס פתוח והיד רושמת והסחורה מתגלגלת מתחת לדוכן, העתקים וחיקויים במוסדות אחרים, מערייית לדי קולק ועד לקרן אחד אבריאל בקריית-שמונה?

יצחק קורן (המערך, עבודה—מפ"ם):
זה מתחת לביקורת. זה פרק של כבוד, ואתה הופך זאת להשמצה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אתה עוסק בביוב.

יצחק קורן (המערך, עבודה—מפ"ם):
שותקים לך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
"הביוב הולך" — זה ווטרגייט.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אעשה הפסקה קלה כדי שכל אחד מחברי הכנסת שרוצה למצוא חן בעיני השר ספיר ירים את קולו ויירשם בפרוטוקול שהוא ומפלגתו התייצבו לימינו של השר ספיר. אני מפסיק עכשיו לדקה.

(חברי-הכנסת ק. כהנא קורא קרי-את-ביניים)

היו"ר מ. זר:
חברי-הכנסת אבנרי עבר את זמנו.

על-ידי כל אחת בנפרד. היום, כידוע, יש שבע או-גיברסיות. אז היו רק 6. בינתיים גדלו הצרכים של האוניברסיטות. מספר הסטודנטים הלומדים בהן מגיע עד 50,000. הממשלה משתתפת בתקציב הרגיל ב-50%. התקציב מגיע היום ליותר מ-700 מיליון לירות. במשך שנים שמענו טענות שהממשלה אינה עושה די להשכלה גבוהה. וכעת שומע אני טענות שהסכומים הדרושים להשכלה גבוהה, שהממשלה מייצעת להשכלה גבוהה, עוברים את הסכומים שמדינת ישראל יכולה להועיד למטרה זו.

בשנת 1967, כאשר קחה מה שקרה והיהודים בעולם גילו התלהבות, מסירות, והקדישו סכומים מעל לכל מה שאפשר היה לצפות, נאמר על-ידי אנשים, גם על-ידי, שזה לא הכל. יכולים להיות סכומים אפילו גדולים יותר.

בינתיים, במשך השנים האלה, גדלו הצרכים. גוסף לאוניברסיטות ואני מכיר לפחות חמש מטרות שמדינת ישראל אינה יכולה להקדיש להן את הסכומים הדרושים. שים. אמנה אותן בקיצור.

דיברתי על האוניברסיטות, שרק ההפרש בין 70% שהמדינה מייצעת להן לבין 100% שבתקציב הרגיל — חוץ מתקציב הפיתוח — מגיע לסכום של רבע מיליארד לירות. הסכום שהאוניברסיטות גובות כשכר לימוד אינו גבוה וההוצאות גדולות.

גוסף לזה התברר הצורך הדחוף במעונות-יום. פעלו בכך נשי ויצ"ר, נשי הדסה, ואירגון אמהות עובדות ונשי מזרחי. בנו עשרות או מאה מעונות-יום. נחוצים כ-800 כאלה. כל מעון יום עולה בערך 500,000 לירות. 600 מעונות יום עולים 300 מיליון לירות.

דבר גוסף: יש גן-חובה לבני 5. עם זה יש חשיבות רבה לגנונים. משרד החינוך מקים גנונים. יש כ-2,500 כיתות כאלה. אם איני טועה, גם זה עולה בערך 200-250 מיליון לירות.

יש בתי-ספר תיכוניים שהקן שעל-יד הסוכנות היהודית השיגה בעדם כסף. דומני ש-100. זה אמנם לא צנוע, אולי אפילו מרגז את מישהו, אבל עובדה היא שלמטרה זו הקצבתי כמה עשרות אלפי לירות. הכל בעד בתי-ספר באזורים מיוחדים או בערי פיתוח. יש עניין של בתי חולים. מיטה עולה היום כ-150,000 לירות. למשרד הבריאות יש עדיפות של 10,000 מיטות. חלק בבנייה, חלק בתיכונן וחלק בהשגה — בבית-חולים רמב"ם, בצפת ובבתי-חולים אחרים. עשרת אלפים מיטות עולות כ-1,500 מיליון לירות.

הוסיפו לזה מרכזי תרבות, נוער וספורט באזורי פיתוח ובאזורים של אוכלוסיה שאינה בעלת יכולת ומעונות לקשישים.

בשנת 1967 ואחר 1967 אמרו מספר אנשים — ההשמצה לא מפריעה לי: האיש בעל היומה הגדולה, ספיר. זאת אמר לא רק דובר מעל הבמה הזאת. גם עתו נאים. יש עוד שניים-שלושה חברי כנסת שיכולים לדבר על זה לא מתוך כוונות טובות. כבר ב-1969 טיפל בזה ראש הממשלה אשכול המונח ביחד אתי. היה נדמה שיש אדם בעל שם בחוץ-לארץ הרוצה לקחת זאת עליו. במשך הזמן, מסיבות משפחתיות, לא יכול היה לעזור לנו. הוצאנו את שמו. ב-4 ביולי 1971 הצגתי לממשלה תכנית לגייס בחמש השנים הקרובות 250-

של המגבית. כן סוכם בשיחתם עקרון של שיתוף שלהם וסיוע לעניין השגת התרומות המיוחדות."

מדי פעם בפעם אני מדווח לוועדת הכספים על נסיעות שלי לחוץ-לארץ, על פעולות בבונדס, במגבית, לא רק שלי, ואלא גם של אחרים, על כל העניין, וגם על עניין התרומות המיוחדות. זה לא עניין של ספיר בלבד, כדי שאחר-כך ישימוצו וילכלכו.

אחת למספר חודשים אני מוסר דיווח על סידורים שלי ושל אחרים בחוץ-לארץ, ואני עושה זאת בוועדת הכספים. למשל, ב-4 במאי 1971 היתה ישיבה ובה אמרתי: "באותה הישיבות הקרובות..." — אסור לקרוא מהפרוטוקול של ועדת הכספים, לכן אגיד שמסרתי שאני מבקש לקבוע ישיבה כדי למסור על התרומות המיוחדות שמר פינקוס, אני ואחרים מטפלים בהן, למטרות סוציאליות — שירותי בריאות, חינוך והשכלה גבוהה.

לפני פרוטוקול של ועדת הכספים מ-4 במאי. היה זמן שבועדה לא גיהלו פרוטוקולים מטעמי קימוץ. אלא היו רושמים תמצית. וכן לפני פרוטוקול מ-7 ביוני 1971, מ-11 בינואר 1972, ומ-28 באוגוסט 1972.

אני רוצה לספר איך גולדו הדברים. כבר בשנת 1962 הוקמה בקרן היסוד מחלקה לפרוייקטים מיוחדים, ואנשים שרצו לתרום — אני מדבר על אנשי חוץ-לארץ — לפרוייקטים כאלה, יכלו לעשות זאת באמצעות הקרן הזאת. אלה שהקימו את הקרן הזאת חשבו שהיא תכניס יותר אמצעים. קרן היסוד קבעה כנס של הר-שויות המקומיות. וב-22 במאי, אתמול, היתה אסיפה שהשתתפו בה 200 איש, ולפני הסיום והסכומים שהושגו למען הפרוייקטים המיוחדים. אני יכול להגיד שאלה שהקימו את המחלקה, ציפו לתוצאות הרבה יותר טובות.

אני יכול לסכם את מספר הפרוייקטים שעסקו בהם במשך אחת-עשרה שנים אלה.

נסיון שני, רציני יותר, נעשה ב-1964 על ידי שרת המנוח, וישיב-ראש הנהלת הסוכנות, שהקים את קרן החינוך ליד הסוכנות היהודית והמגבית בארצות-הברית. קרן זו נועדה תחילה למטרה אחת — להקמת בתי-ספר תיכוניים באזורי פיתוח ובאזורים שבהם גרה אוכלוסיה שהכנסתה נמוכה. יש פה פירוט.

אני רוצה להגיד ששרת המנוח, פינקוס ועבדכם הנאמן, שהיו בין המייסדים, וכן מר קולק, חשבו שעניין זה יביא לתוצאות יתרות גדולות יותר, אם כי אינני מולל בתוצאות, כי אני מעריך גם סכומים קטנים.

רצוני לצטט מתוך מסמך מ-1966, בהיותי בארצות-הברית. זה לא מסמך שאסור לפרסמו או להדליף ממנו:

Meetings held at Essex House on Sunday, April 27.

The establishment of an endowment fund on the amount of about 300 million dollars, to be collected from about 500 Jews around the world and to be invested in Israel. The minimum gifts to be anywhere from the amount of \$ 500,000.—

יש פה פירוט. צריך היה קדם כל להביא את האוניברסיטות לידי כך שייסכימו לכך שהקן לאחזקה תוקם על-ידי כולן ולא תהיה תחרות באיסוף כספים

מפורטת, בהרשית יולי 1971. נכון שהביצוע במקרה זה בירי. לא החילה מפני שאני טיפולי במקרה זה, אלא מפני שכאלה הם היהודים. ונכון שצריך ללכת ולטפל בהם. אין שחר לכל התיאורים החולניים, הדמיוניים, שמי שנותן תרומה לספיר בחו"ל יבוא מחד ויפקש טובה. אני מכיר כמעט את כל האנשים שנותנים מסכום מסויים ומעלה. אני הולך אחריהם מ-1952, כשהתחלתי לטפל קצת במגבית בחו"ל ויותר בבוגדס. אני מכיר כאלה שנותנים שנה-שנה מיליון דולר, ובאים לכאן פעמים מספר בשנה. אי-אפשר להגיד לאיש כזה: תודה לך שנתת את מיליון הדולרים, וכשהוא יאומר לך: שלום, תגיד לו: אל תבלבל לי את המוח. אם דמיון כזה יש לאנשים שחושבים שהתורמים הללו יודקו פעם לספיר — למה דווקא לספיר? יש שרי מסחר ותעשייה, שרי חקלאות, תחבורה, חברי כנסת, חברי כנסת שהיו שרים וחזרו להיות חברי כנסת וגו' — עים להתרים יהודים בחו"ל. רק בדמיון חלני אפשר להעלות טענה שכל זה נעשה, שכל זה נתרם, כדי ליהנות אחר-כך במשהו.

אני רוצה להגיד משהו בנוגע להתרמות ישראלים. אני רוצה לקבוע שהללו רק 10%. יש לי כאן כל הפרוטוקולים איך התחיל העניין עם הישראלים, ואקרא רק את הפרוטוקול מ-6 בינואר 1971. "גוכחים — אלה ואלה. היושב-ראש (לא ספיר) דיווח על פעולת גיוס הכספים". אני רוצה להגיד איך אני מגיע לעניין הזה שישראלים צריכים לתרום. זה משני נימוקים: קודם כל, התורמים מחו"ל שפגשים הרבה ישראלים, מכירים אותם, יכלתם אולי קטנה יותר מוז של אי-אלה ישראלים, שואלים: ומה עושים אנשי ישראל? מס הכנסה גם אנתנו משלמים במדינות שלנו. שנית, אני באמת מאמין שיש ישראלים שיכולים בערב ימיהם, בחייהם, נוסף למס הכנסה לתרום גם למטרות ציבוריות. זאת בכלל איננה המצאה של היהודים בישראל. פעם קראו לכך "מגבית", היום קוראים לכך "תרומה".

ישראל קרגמן (המערך, עבודה מ"פ"ס):
הכנסת גם קיבלה חוק בעניין זה.

שר-האוצר מ. ספיר:

תיכף ואגיע לזה. אנפץ את הסיפור של מספר אנשים שחושבים שפסו כאן משהו, שזאת קרן סודית, אילו סיפורים. עוד אגיע לעניין זה של התרומות.

היתה ועדה של מספר אנשים — אחד מהם לא הגיע בגלל אי-הבנה, ומבקש סליחה — והם החליטו בסוף הישיבה להתארגן ולאסוף כסף בין ישראלים. בסוף כתוב: השתתפו בישיבה בתאריך 6 בינואר לפני שתיים. היו שם ישישה אנשים. הוחלט להכין דשימה של מועמדים המתאימים להשתתף במבצע, דהיינו רשימת תורמים פוטנציאליים; כל הרשימה תוכן בידו היושב-ראש עד ה-18 בינואר.

כמובן, אפשר להגיד מעל דפי עתון, מעל במת הכנסת, שאת אלה קנו, נתנו שוחד. מה שאמרתי מראש: צר לי הדבר לא רק בגלל כבוד העניין; אלא גם בגלל כבוד האנשים. זה בכלל מכל ביקורת לדבר כך על אנשים, על אנשים שרוצים לתרום בישראל.

בכלל, אני אוהב את האנשים שמציגים את עצמם כאילו הם אנשי הצדק, היושר האבסולוטי, הפוליטיקה,

300 מיליון דולר למטרות האלה. נקבעות עדיפויות במטרות אלה. העדיפויות בעניין הגנים, בתי-הספר והאוניברסיטות נקבעות על-ידי משרד החינוך. הרשימות נמסרות לוועדת הכספים. העדיפויות של המיטות בבתי-החולים נקבעות על-ידי משרד הבריאות. בעניין מעונות היום — זה מחולק בין שני משרדים — משרד הסעד ומשרד העבודה. הישיבות — בוודאי על-ידי משרד הדתות. יש גם ישיבות תיכוניות. מדובר במוסדות מוכרים בישראל. כל הפרויקטים שמנתי נבחרים על-ידי משרדי הממשלה ומאשרים על-ידי הנהלת הסוכנות, שהיא היא המטפלת בצד הכספי של העניינים או יש שמטפלים בזה במשרדים, וזה רשום בתקציב. זאת נקראת הכנסה מיועדת. זה רשום גם בתקציב של השנה, גם בתקציב שלפני שנה וגם לפני זה. אנתנו רק שדכנים בין התורמים לפרויקטים. מסרנו דיווחים עם רשימות מלאות לוועדת הכספים ולמבקר המדינה — אלה ששייכים לעניין — עם שמות התורמים, עם המטרות. בשנת 1972, למשל, נמסרו שלוש פעמים רשימות כאלה. בשנת 1973 — ב-1 בפברואר וב-30 באפריל. אנתנו כעת באמצע השנה.

בתחילה לא האמנו בעצמנו שאפשר להגיע לסכומים כאלה. ואינני הולך לדבר כאן לא על סכומים, לא על סיפורים מתקנים של סכום זה או אחר, רובם מחו"ל. ועכשיו, ב-30 באפריל 1973, הוגש דו"ח כולל חדש, מן ההתחלה.

בירדתי בוועדת הכספים — היושב-ראש יושב כאן: כשהיושב-ראש מקבל את הדו"ח — הוא מכניס אותו לפספת, וכותב לוועדת הכספים: החומר עומד לרשותכם, יאתם יכולים לראות אותה, לקרוא בו. בוודאי, אין זה עניינו של יושב-ראש ועדת הכספים, ובוודאי ובוודאי לא שלי, מי קרא, מי התעניין ומי לא התעניין.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
ביקורת פרלמנטרית...

שר-האוצר מ. ספיר:
אינני מתווכח אתך ואינני עונה לך.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
שאינך עונה — זה בולט לכל. אני חושב שהכל מבינים שאין אתה עונה.
(קריאה: זה מגיע לך.)

שר-האוצר מ. ספיר:

אינני רוצה להתווכח, מפני שאקפיץ אותך וארגיז אותך, וגם זה לא לכבודי. אני רוצה רק להגיד לגבי כל הדיבורים של שניים-שלושה אנשים בכנסת, "אנו", "אנחנו", שמדברים על העניין הזה ורואים רק היכן תפסו אולי את ספיר — בשבילי, ואני חושב שבשביל רבים, ובסופו של דבר, גרמה לי, שבשביל כולם — מעניינים הגנים שקמו, מאה בתי-הספר התיכוניים שקמו בעיר פיתוח בלמעשה אלה, בסכומים שהתורמים נתנו. יש תורמים שאינם רוצים לפרסם את שמותיהם. לפני ועדת הכספים ומבקר המדינה הכל גלוי. ביום שוועדת הכספים קיבלה את הרשימות — אם זה היה ב-1971 או ב-1972 — בוודאי קיבל אותן גם מבקר המדינה. לא פעם שוחחתי על כך עם מבקר המדינה. לא על עניין הביקורת; זה עניינו, זאת זכותו. אבל גם הוא מכיר בוודאי חלק מהם. ומסרתי בממשלה תכנית

האם יש לרונטברג, לנשיא האוניברסיטה מר הרמן, או לנשיא הטכניון מר גולדברג, במה להתבייש? ואדלר? מה יש? האם מפני שאנחנו עומדים לפני בחירות, יכול משהו לחשוב שעל-ידי זה הוא יטיל עוד בוך ויחשוב שהוא מנפץ איזו פצצה? היתה השבוע ישיבה של ועדת הכספים. בימים אלה גם חברי ועדת הכספים יודעים והאי שזה לפני בחירות. את הפרוטוקול של הישיבה אינני יכול לקרוא. ובכן, גניח שזאת התרפסות וחנופה. וחבר כנסת מסויים איננו מתרפס, איננו נוסע — אינני רוצה להגיד כי שם בבולוניה, או איפה שהיה, ודאי דיברו אתו ואמרו לו: לך מכאן. ובכן, זאת לא התרפסות. אלא מי שיושב ומדבר בוועדת הכספים — הוא מתרפס.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
שם לא חילקו כסף.

אביעד יפה (המערכ, עבודה—מפ"ם):
אני לא בטוח. הייתי רוצה לדאוג את החשבוניות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אולי אתה מוכן לפרט מה אמרת עכשיו, אדוני?

הי"ר מ. זר:
לא עכשיו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
פה נקראה קריאת-ביניים שיש בה עלילה כבדה. אני רוצה שהאדם שקרא אותה יקום ויגיד את זה בפה מלא.

הי"ר מ. זר:
חבר-הכנסת אבנרי, אתה יכול להתלונן, אבל לא נעשה כאן ביור. זה לא מקום לביור.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
עכשיו הוא שותק.

שר-האוצר פ. ספיר:
ישיבה ועדת הכספים, ואין זו הפעם הראשונה, אבל הפעם דנה בזה. אמנם קרה אסון שמישהו נפרד ממפלגתו או נזרק ממפלגתו, הוא לא חייב להיות בזה ואינו יושב שם. אם כן, כל היתר פסולים?
ובכן, ישיבה ועדת הכספים. אקרא את מה שנאמר שם. האם את זה מותר לקרוא?

ישראל קרגמן (המערכ, עבודה—מפ"ם):
אלה החלטות שפורסמו ברבים.

שר-האוצר פ. ספיר:
זכותי שהדברים ייכנסו לפרוטוקול של הכנסת.
(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קרי-
את' ביניים)

חבר-הכנסת אבנרי, ממילא אינני שומע מה שאתה מדבר, ולכן אני אפילו לא יכול לענות לך, גם לו רציתי. ואינני רוצה. אני מוכן לכל ויכוח ענייני. אבל על סיפורים, שקודם כל אתה מפרסם אותם, עם תמונה, עם סיפורים, ואחר-כך אתה גואם עליהם — מה יש לדבר אתן על זה?

האקטיביות, וכל היתר — לא. הם שוכחים את הפרו-פורציה, שהם אחד או שניים, והיתר — גם בהם לא בחר עולם-גולם, ומבזים אותם על ימין ועל שמאל. רצוי קצת כבוד אפילו לעצמם, אלה שמדברים בסגנון כזה, גם אם יש להם כושר ביטוי ריטורי וגם אם הם יודעים לצעוק.

ידוע שעד עכשיו השתתפתי כל השנים במגבית. לישראל יש מגבית כללית בארץ. אוספים 7 מיליון לירות לשנה, ואני מכתת את רגלי, על-פי בקשת יושב-ראש המגבית — העושה זאת בהתנדבות זה הרבה שנים — ד"ר ליהמן, שמבקשני להשתתף באסיפות ולהגיד ליהודים שיתרמו למגבית הכללית בישראל. לפני שנתיים או שנה-וחצי, למשל, החליטה הכנסת לאסוף תרומות אצל ישראלים לקרן עלייה — 100 מיליון לירות. קבעו יושב-ראש וסגן יושב-ראש — היושב-ראש: מושביץ; סגן היושב-ראש: יושב-ראש הכנסת, קדיש לוז המנוח. צר לי לומר שלא אספו את המצופה. לא העליתי בדעתי לסרב להם כשמומיים אותי להשתתף באסיפה כזאת. בירושלים השתתפתי באחת, בחיפה השתתפתי, ובתל-אביב — בשתיים-שלוש. לא חשבתי שמפני שאני שר האוצר, מי שיתרם שם 50,000 לירות יבוא מחר להגיד לי: תן לי הלוואה. בכלל, אין בנק לאומי? אין בנק דיסקונט? בבוקר קם ספיר ומטלפן: יפה, ואתה מחלק היום 20 מיליון לירות הלוואות — תחלק אותם לאלה ואלה? מה הדיבור הזה?

ועכשיו בקריאת-ביניים הזכיר חבר-הכנסת קרגמן שיש חוק בעניין זה. בכלל על התרומות הישראליות — אין זה סוד — דנה ועדת הכספים. אני מניח שזאת לא תקנה, אלא זה חוק, חוק מס הכנסה, וזה עבר במליאת הכנסת. ועדת הכספים דנה על עניין תרומות הישראלים. יש חוק לתיקון פקודת מס הכנסה שנתקבל בכנסת, שלפיו ניתן זיכוי ממס על תרומות למוסדות שאושרו על-ידי ועדת הכספים. ורשימת המוסדות הובאה על-פי החוק לאישור ועדת הכספים, והיא פורסמה ברשומות. ובכן, מה כל הדיבורים האלה, כאילו גילו איזה דבר שהוא? מה גילו?

אני עוד לא אמרתי למישהו שיתן תרומה לדבר שאינו ברשימת העדיפויות. בתוך רשימת העדיפויות אחד רוצה לתרום לבית-כנסת, אחר רוצה לתרום למשהו אחר. אני מכיר פה איש שבנה כבר 27 בתי-כנסת. אילו עשה רק את זאת, הייתי חושב שזה מוגזם. אבל הוא נתן הרבה כסף גם למכון וייצמן, הוא נתן כסף לאוניברסיטה של תל-אביב, הוא נתן כסף לענייני שיכון, הוא נתן כסף לשיבות תיכוניות. רצה לבנות גם בתי-כנסת. בכלל מה אפשר לדבר על האיש, התורם הזה? אני בכלל שומע פה מהבמה את מישהו מדבר, כאילו הוא חושב שזה חוזה של עורך-דין שהוא מכין.

ובכן, אין שום תרומה לשום עניין שאינו ברשימת העדיפויות של חמישה משרדים. אני פטור מלקרוא את מכתב מבקר המדינה, גם אם זה לא יצורף לפרו-טוקול. מבקר המדינה אומר שהוא קיבל דיווח — לא כתוב שם: דיווח מלא — כל הזמן, האם יש לי במה להתבייש בעניין הזה? האם יש למר פינקוס ולחבר-הכנסת עדי יפה במה להתבייש? הזכירו פה ברמיה את חבר-הכנסת עדי יפה. הוא מטפל בעניין מפני שהוא חבר כנסת. האם יש לו במה להתבייש?

חוברת כ"ט, ישיבה תכ"ז
— הצעות לסדר-היום (ספיר, אבנרי, בגין, זר) —

מנחם בגין (גח"ל):

חברי הכנסת אבנרי, האם אתה באמת חושב שתהיה לנו למזל לטוהר בבית הזה?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האופוזיציה הראשית צריכה להסמיק על חלקה בפרשה הזאת. זאת אופוזיציה?

מנחם בגין (גח"ל):

הרי אתה משחית את הדור הצעיר. כל זה כדי להבטיח את הפצת העתון שלך. אתה משחית את הדור בעד בצע כסף.

(חברי הכנסת א. אבנרי קורא קריאת—את—ביניים)

אתה מדבר על יושר — — —

היו"ר מ. זר:

חברי הכנסת בגין, אולי תקשיב לי לרגע.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, פעם אחת אפשר לומר את האמת.

שר-האוצר מ. ספיר:

אין זה עניין לאופוזיציה ולקואליציה, אין זה עניין לוויכוחים. אני חיי בתוך מפלגה שבה מתווכחים על כל מיני דברים, ואתם אפילו מנסים לנצל זאת ולשאול: מה אמר פלוני, מה אמר אלמוני.

(חברי הכנסת א. אבנרי קורא קריאת—את—ביניים.)

שר-האוצר מ. ספיר:

אבל שניים-שלושה-ארבעה אנשים בכנסת לקחו לעצמם מונופול ועלו על פידסטאל גבוה של מוסר וצדק. מעולם לא נגעו בעניין פרקטי, מעולם לא עסקו בעניין מעשי, והנה הם מטיפים מוסר לכל. לו היה מדובר בעניינים פוליטיים — מילא; לו היו לוקחים לעצמם מונופול להטיף לכל בעניינים פוליטיים — מילא. אבל מה זה? מי הועיד אותם לכך? האם הם מבטאים השקפתו של "חזון איש", האם הם הרבי מגור, או שיש להם איוה רב אחר שלא עסק מימיו בעניין שיש בו חור של גרוש? אנשים יוצאים מכאן ובאים לכאן בעניינים ציבוריים ופרטיים והם קשורים לכל מיני עניינים כספיים — והללו לקחו לעצמם מונופול ומטיפים מוסר לכל. מי הועיד אותם לכך, בין שמדובר בנקאי ובין שמדובר בעורך-דין? אני מעולם לא לקחתי על עצמי לומר: מדוע אתה עוסק בזה? הנה, חברי הכנסת שוסטק, העוסק בענייני ציבור, אפשר לומר לו כי מה שהוא רוצה בקופת-חולים לאומית אינו תמיד נכון, אבל לא אמרתי לו זאת.

אמשיך לקרוא מה שאמרה ועדת הכספים, כי אני רוצה שהדברים יירשמו בפרוטוקול: "הוועדה רשמה לפניה הודעת שר האוצר כי רשימת הפרוייקטים, העדי-פויות וביצוען יובאו עלי-ידי שר האוצר והשרים הנוגעים בדבר לדיון מוקדם ואישור בוועדת הכספים." אפילו לא איכפת לי אם יחליטו שזה יחול לגבי בדי-אילן, ולא לגבי תל-אביב. גם לא איכפת לי אם יחליטו שזה יחול לגבי ישיבה תיכונית, ואני מדגיש: ישיבה תיכונית

בהחלטה של ועדת הכספים נאמר: "ועדת הכספים מביעה את מלוא הערכתה על הפעולה המבוצעת שני-עשתה ונעשית לגיוס תרומות מיוחדות בחוץ-לארץ ובארץ למטרות שירותי חברה, חינוך, בריאות וסעד, שבראשן עומד שר האוצר מר פנחס ספיר." בכל הפרוטוקולים שמצאתי עד היום זה נקרא "תרומות מיוחדות". זו המצאה זדונית של מישהו, לא בשביל לתת קומפלימנט לספיר, לקרוא לזה "קרן ספיר". אגב, ישיבה היה גם מר דולצ'ין, וגם הוא דיווח. ואילו מותר היה לצטט מה שאמר בעמידה, הייתי מצטט מה שאמר.

בהמשך ההחלטה נאמר: "במשך כל זמן הפעולה הזאת קיבלה הוועדה אינפורמציה מקיפה ומפורטת, בעל-פה ובכתב, כולל רשימות מדוייקות של התורמים, הסכומים והמטרות להן נועדו התרומות." כלומר לא סוד, אלא היא קיבלה אינפורמציה מקיפה ומפורטת. "בעת הדיונים בתקציבי המשרדים מובאים לפני הוועדה פרטים מיוחדים על כך, ונוסף לכך הסכומים מצויים כהכנסה מיועדת בתקציבים אלה." זה לא יכול להיות חלק של התקציב, לא ידעים אם זה יכנס. בתקציב מדובר על סכומים שעומדים להיכנס, ולפי זה מחליטים להוציא אותם.

"הוצאות כל הפרוייקטים שבוצעו עקב גיוס התרומות המיוחדות, נוסף לתקציב המדינה והרשויות המקומיות, מבוקרות על-ידי מבקר המדינה בהתאם לחוק." אותן אוניברסיטאות שמקבלות תרומות, הוואלי ועכשיו חוק מבקר המדינה חל עליהן, הרי אם כתוב בהכנסה של אוניברסיטה זו או אחרת 100 מיליון לירות, 20 מיליון לירות תרומות, המבקר איננו בודק רק מה שנעשה ב-80 מיליון הלירות, הוא בודק ומבקר את מה שנעשה בכל הסכום של 100 מיליון הלירות.

"הוועדה תמשיך לקבל אינפורמציה מפורטת על הפעולה לגיוס תרומות מיוחדות אחת לשלושה חודשים ותדון בכל הקשור בכך." אני הצעתי זאת. בכלל, אני בא לוועדת הכספים כבר למעלה מעשרים שנה, בתחילה כמנכ"ל משרד הבטחון, דומני אפילו שהתחלתי להופיע שם כמישהו המטה הכללי של צה"ל, כשהוועדה רק התהוותה. אני זוכר את הוועדה המשותפת שהיתה גם היום יש ועדת החוץ והבטחון וועדת כספים. ובכך, הופעתי לפניה כמנכ"ל משרד הבטחון, כמנכ"ל האוצר, כשר המסחר והתעשייה וכשר האוצר. אני מביא לפניה את כל הדברים. כל דבר שיכול להיות פיקפוק אם צריך להביאו לפניה, אני מביא אותו. זה נכון, על יסוד הברורים הגלויים, הפתוחים, אנחנו מציעים הצעות מסוימות, גם אם זה מרחיח את דמו של מישהו פה בבית.

אני בידירות עם חברי הכנסת בדר. האם אני מבט עם מי פלוני הוא בידירות? הנה אותו איש דיבר פה, עמד פה על הבמה, שיקץ אותה, שיקץ אותו במשך לילה שלם, לא התערבתי, לא קראתי שום קריאת-ביניים. האם זה עניינו באילו יחסים אני עם חברי הכנסת בדר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
יחסים עם בדי-עופר. אלה היחסים.

שר-האוצר מ. ספיר:
לא התכוונתי אליך, אל תקפץ.

בוקר-בוקר יהיה למישהו עתון כזה, ולא אחת בשבוע — הוא יעשה זאת.

אני רוצה להגיד שאני מעודד — לא על-ידי הסיפורים האלה, אלא על-ידי התוצאות של מאות האנשים שתרמו. חשבתי על 200 מיליון דולר. משום-מה התרגלו לדבר אצלנו בדולרים. במשך חמש שנים אפשר להגיע לסכום גדול יותר, והצענו לממשלה, בתיאום עם המש"ר, כיצד לחלק זאת. ועדת הכספים הזמינה כבר — דומני שהיא קבעה זמן — את משדר הסעד, את משדר החינוך, את משדר העבודה ואת משדר הבריאות והם יחליטו שם בעניין החלום הזה. היום אני רואה את זה פחות כחלום ויותר כמציאות לגייס מיליארד דולר למטרות אלה, שלב נוסף ל-200 או ל-300 מיליון דולר, ואם יחלקו את ה-300 מיליון דולר בצורה אחרת, מה איכפת לי? מי יתן ונאסף אותם.

מאחר שוועדת הכספים מטפלת בעניין — ולא משום שזה הובא על-ידי מישהו — ובשבוע שעבר הוציא אה מסקנות, אני מבקש לא לכלול את ההצעה בסדר-היום. ועדת הכספים תמשיך לטפל בנושא זה כרגיל, כמקובל, כפי שעשתה בשנים שעברו.

הי"ר מ. זר:

רשות דיבור לחבר-הכנסת קורפו, להצעה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
הכל גלוי, אין מה להסתיר.

הי"ר מ. זר:

אין לך למי לקרוא קריאת-ביניים. זהרי אינך נואם.

חיים קורפו (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת וכבודה, קשה להצטרף בצורה כל-שהיא להצעתו של חבר-הכנסת אבנרי, שהצטיינה בלשון מופקדת שרק בחסות החסינות יכולה להתיר חרוצותיה במידה כזו. צורם מאוד לשמוע מפי עורך עתון, שהוא אבי אבות הטומאה, שהשחיתות היא המוטו וסם החיים שלו, מטיף מוסר ומחשיד כל אדם ואדם בשל חטאו שתרם תרומה לקרן החינוך, בריאות, סעד וקליטה או התרים להם. אך דווקא בשל כבודם של התורמים — ואומר אפילו, כדי להסיר לעו מן המתרימים — מן הנכון ומן התבונה להעביר את הנושא לדיון בוועדה המתאימה.

בנוסף לכל ההשלכות הציבוריות שיש לנושא זה, הרי יש לו גם השלכות תקציביות, ועל שום מה לא תהיה לוועדת הכספים הזכות והיכולת לכונן סכומים אלה, המשפיעים במישרין על תקציב המדינה? האם ל-1,200 מיליון לירות אין המשך וביטוי בתקציב השוטף? האם לבניינים המוקמים בסכומים אלה, בתי-חולים או פקולטות במוסדות להשכלה גבוהה, לא דרוש תקציב ממלכתי שוטף לאחזקתם? ולמה, אם כן, לא תהיה לוועדה פרלמנטרית זכות קביעה מלכתחילה ולא רק הזכות לקבל דיון בדיעבד?

אומרים לנו כי ועדת הכספים קיבלה דיווח שוטף, האם די בכך? באחת הסקירות, למשל ששמעתי מפי שר האוצר על נסיעתו לחוץ לארץ, לשש מדינות אירופיות, אמר שבנוסף לשליחותו העיקרית בענייני הבגודס עסק גם בעניין התרומות המיוחדות. בסקירה זו נקב השר בשניים-שלושה סכומים שקיבל למען המרכז

המקיימת את כל המצוות, ולא בית-ספר תיכון. אני מכיר את השמות: שמואל, גברת פוזנר וצעירים אחרים. הם בודאי פועלים בתיאום עם השרים שלהם.

עכשיו אומר מה הציעו אנשי סיעת גח"ל — וזכותם וחובתם — לאחר שהלכו לסיעה שלהם: "ועדת הכספים רואה בחיוב התרומות האנשים למטרות חינוך, בריאות וסעד." בשבילי זה לא פחות חשוב מאשר הפסוק הראשון של יתר החברים. ובכלל מי מדבר על הערכות, מי מדבר על דברים כאלה? בשבילי חשובים הדברים שנאמרו — ויש פרוטוקול המביא את הדברים הללו — והם נאמרו מתוך כנות, ולא מתוך שאת חבר-הכנסת גולדשטיין "קוויים", כפי שנכתב באיזה עתון שהוא. מי שמעלה את זה על הנייר צריך להתבייש. אני מכיר אותו כבר ארבעים-ושלוש שנים.

"במשך זמן גיוס התרומות המיוחדות קיבלה ועדת הכספים" — זאת אומרת גח"ל — "אינפורמציה שוטפת על גיוס הכספים והשימוש בהם." זה מנתץ את כל השקרים והעלילות האלה של איוו קרן ספיר.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

מר ספיר, זה לא יועיל לך. הם ימשיכו לשקר.

שר-האוצר פ. ספיר:

כדי להרגיז אותם אני רוצה לומר שהם עזרו לקרן —

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קריאת-ביניים.)

— הם עזרו לתרומות מיוחדות. בימים אלה הגיעו פניות מרצון מאנשים, ואנחנו נצטרך למסור רשימה ב' בוועדת הכספים מוקדם יותר מכפי שחשבנו. אני אומר זאת ברצינות ולא באירוניה. זה דאי הופך למימוש את המעיים. מה לעשות? אני רוצה שיהיו בריאים.

"על הסכומים שהוצאו למטרות של חינוך, בריאות, סעד וכו' ממקורות אלה קיבלה הוועדה אינפורמציה בכתב בעת הדיון על תקציב המדינה". אחר-כך מציעה הוועדה למבקר המדינה להכין דין-וחשבון מקיף על השימוש בתרומות המיוחדות בארץ. הדין-וחשבון הוא מקיף, ממש דיאלי.

לא ראיתי דבר בפעולתי; לא ראיתי בכך רבב בגודל של נקודות. אני אף אשכב יותר בשקט בקבר כאשר ייבנה מה שייבנה בכסף שאנו אוספים ומישהו ייזכר: אולי ספיר עזר בזאת.

חברי גח"ל חושבים שספיר לא צריך לעסוק בתרומות בארץ. כאשר אני שומע את הדברים הללו אני מסנן את הדברים במוחי, עם כמה מה-38 איש דיברתי, וכוונתי לאלה שתרמו בארץ. אני חושב שבארץ יש יותר מ-38 איש שיכולים לתרום. אני בודאי דוחה בשאט נפש את הטענה, שאם מישהו נותן היום תרומה, איתבטל מחר לפניו. אראה לכם שמות של אנשים שאתם מתבטלים לפניהם, ולפעמים אני אף הוצאתי אותם מחזרי בענייני עסקים. אלה שמות מצלצלים בעולם, אף כי לא תרמו כאן שום פרוטה, אבל עסקים היו להם, ואני הוצאתי אותם. אינני מתבייש ואין לי להתבייש במה שעשיתי בתחומים אחרים. גם אם

חוברת כ"ט, ישיבה תכ"ז

— הצעות לסדר-היום (קורפו, אבנרי, זר, ש. תמיר) —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אבקש למנות את הקולות, ושהדבר יירשם בפרוטוקול.

היו"ר מ. זר:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה לקיים דיון על העניין במליאה ואת ההצעה לא לכלול את העניין בסדר-היום זו מול זו.

ה הצ ב ע ה

בעד ההצעה לקיים דיון על העניין במליאה — 17

בעד ההצעה לא לכלול את העניין בסדר-היום — 33

ההצעה לא לכלול את העניין בסדר-היום נתקבלה.

היו"ר מ. זר:

אני מעמיד עכשיו להצבעה את ההצעה להעביר את העניין לוועדה.

ה הצ ב ע ה

ההצעה להעביר את העניין לוועדה לא נתקבלה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני מבקש רשות הדיבור להודעה על הימנעות סיעתי מהצבעה.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זוהי פרשה שהאור והצל משמשים בה בערבוביה — אור חיובי מזה וצל כבד מזה. קרן של 286 מיליון דולר, למעלה ממיליארד לירות ישראליות, התנהלה על-ידי שר האוצר ועוד כמה אנשים, ואין שום מידע במדינה על מסגרתה, על תכניתה, על תקנונה, על יעדיה ועל דרכי השליטה בה.

זה עתה השמיע שר האוצר, ברגוזה ובדירתחה, נאום ארוך מאוד, אבל לא השיב על מספר שאלות אלמנטריות, וזאת בנוכחותו של שר המשפטים, שיכול היה לעוץ לו ששאלות אלה הן האלף-בית בכל חברה ומסגרת תקינה, על אחת וכמה כשמדובר בפעולתם של שרי הממשלה. שר האוצר לא השיב מהו שם הקרן הקדושה קרן ספיר; אם היא רשומה כתאגיד; אם כן — באיזו מסגרת ובאיזו ארץ היא רשומה; מי הם חברי התאגיד, ומי הם חברי הנהלת התאגיד; מי הם העוסקים בפועל בניוול הקרן; מה הם היעדים של כל אחת מן התרומות; מהו התקנון של הקרן; וכך כיוצא באלה.

לנגד עיני המסמך הפנימי שחולק על-ידי אנשי שר האוצר לגורמים פנימיים ובו פירוש ייעודן של התרומות המסתכמות ב-286,359 דולר. יש כאן הרבה מטרות חיוביות, ויש כאן הרבה מעשים הראויים לשבח, אולם זה נעשה במסגרת שלא נשמע כמוה בחברה ובמדינה בעולם החפשי. יש פה לא רק קרן לצרכי חינוך, בריאות, שיכון, פארקים, סעד לעולים חדשים, מושבי זקנים, ספורט, מרכזי תרבות, קליטה, בתי-מרגוע ומיל-גות. יש כאן תרומות בסכום של 10 מיליון דולר שלא יועדו ולא ידוע מה מטרתן. יש כאן "קרן חינוך" שתומה

הרפואי על שם איכילוב, וכן בית-החולים לחולי נפש בטירת הכרמל, מיליון לירות שטרלינג לשיכון בירושלים, וכמיליון וחצי לירות שטרלינג לטכניון ולאוניברסיטה העברית בירושלים. הסקירה נשאה אופי סיפורי ולא אופי של דיווח. נתונים מספריים לא ניתנו בה. השר היטיב לתאר בה את הצד הרגשי והאנושי של התרומים ויכר היה בו שהוא מלא התפעלות והערכה לסערת רגשותיהם כלפי ישראל, ולמאמץ שהם מוכנים לעשות למענה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אבל נאמר שהשר נתן לכם דיווח מלא. האם זה נכון או לא נכון? האם אישרו זאת או לא?

חיים קורפו (גח"ל):

הדברים שאני אומר נכונים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זו סתירה מוחלטת.

חיים קורפו (גח"ל):

בדצמבר 1971 מסר השר על רצונו לפתוח במגבית בארץ למען קליטת העלייה מרוסיה, לאיסוף 100 מיליון לירות. דיווח מעשי לא קיבלנו לאחר מכן.

ב-6 באוקטובר 1972 מסר השר סקירה על נסיעתו לוועדת המטבע הבין לאומי ובין היתר סיפר על התרומות שונות שלו, ושוב שלט בהם הצד הציורי. לדוגמה: "הלכתי לחמש סוכות, קרה לי כך שבפעם הראשונה התפללתי בבית-כנסת רפורמי. קוראים בתורה רק חמישה פסוקים. מכרנו בונדס. היה טיפול אינדיבידואלי. בזמן שהייתי שם נאספו כ-12 מיליון דולר למה שנקרא 'ספיישל פרוייקטס' — גנים, בתי-חולים". או תיאור אחר: "קיבלנו ממנו תרומה של חמישה מיליון דולר. כתבתי לו מכתב והוא הביא יאת אשתו והיו דמעות בעיניה. אנחנו נכין כמה תכניות ונציע לו אותן."

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זו הביקורת הפרלמנטרית.

חיים קורפו (גח"ל):

יש לציון כי על-פי בקשתי הכין שר האוצר דשימה כוללת של התרומים והתרומות שלהם, וזו הועמדה בחדש מארס שנה זו לרשות ועדת הכספים. הרשימה לא ציינה את השימושים של כל תרומה ותרומה, אלא את סכום התרומה ושם התורם בלבד.

ברור שהטיפול בנושא זה אינו מושלם מבחינה ציבורית, והדבר יכול למצוא את תיקונו בדיון ממצה בוועדה מתאימה ובקביעת נוהלים, שיבטיחו פיקוח והכונה של ועדה פרלמנטרית. נראה לנו כי תביעה זו נכונה ומוצדקת. לכן מציעים אנו להעביר את העניין לדיון בוועדת הכספים. בוועדה נציע להקים ועדת-משנה, שתלווה את הפעולות המבוצעות על ידי הקרן ותקבע את סדר העדיפויות. נבקש להבטיח ביקורת שוטפת על פעולות הקרן ונתבע כי שר האוצר לא יעסוק בהתרמה בארץ.

היו"ר מ. זר:

נצביע על שלוש ההצעות שהוצעו: האחת, לקיים דיון על העניין במליאה; השנייה, לא לכלול את העניין בסדר-היום; והשלישית, להעביר את העניין לוועדה.

הי"ר מ. זר:

אמרת זאת כמה פעמים. בכל לשון של בקשה ביקשתי ממך לא לעזור לי בניחול הישיבה ולא להעיר לי הערות. אם אני עושה משהו שלא כשורה, יש סיעה, יש יושב-ראש הכנסת, יש מוסדות —

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
אין סיעה...

הי"ר מ. זר:

סליחה, יש יושב-ראש הכנסת.

— אני שוב מבקש ממך לא לעזור לי. אתה מטיף לי על דברים שאינני עושה. לפי התקנון מגיע לחבר כנסת זמן להנמקת הימנעות, ואני שומר על כך. לא פעם נתתי גם לך לדבר כמה דקות מעבר למסגרת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
הוא שייך לממשלה; לו זה מגיע.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

שר האוצר אמר שהוא פועל כשדכן, פורסם שעם התורמים שתרמו לקרן גמנה חבר-הכנסת יוסף קרמרמן, ישראלי טוב, הגון, יליד הארץ, המתמצא בענייני הארץ, בעל זכויות של לוחם. האם חבר-הכנסת קרמרמן איננו יודע מי נזקק בישראל, למי צריך לתרום? הוא זקוק לשדכן?

אביעד יפה (המעיר, עבודה מפ"ם):
הוא באמת לא זקוק לשדכן.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אם הוא זקוק. לשדכן, מדוע? אני מבקש על כך תשובה משניהם.

שר האוצר הודיע שאין קרן חינוך. קרן החינוך היא רק שדכן בין התורם לבין מי שמקבל. מדוע זקוק חבר-הכנסת קרמרמן בדרך זו לשר ספיר?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מדוע אתם פותחים מחקירה?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

ביום 5 בדצמבר 1971 אמר מר מאיר עמית, יושב-ראש מועצת המנהלים של "אוטוקרסה", מנכ"ל "כור", לשעבר איש המודיעין המרכזי של ישראל וראש אג"ם, את הדברים הבאים בוועדת הכלכלה בפומבי: "בא אלי מזכיר אלונים ואמר לי בשם השר ספיר, שישנה קרן לחינוך של השר ספיר, ושהשר ספיר מבקש שאנו נתרום 100,000 לירות להקמת בית-נוער באלונים. התייעצנו עם האדוניים פרידמן ושובינסקי והחלטנו לתת 50,000 לירות. איננו יודע מה קרה אחרי זה. איננו יודע איך הפכו 50,000 הלירות ל-100,000 לירות. איננו יודע כיצד תרומה פשוטה זו גרשמה כעמלה על תיווך, הרי תרומה כזאת יורדת אפילו ממס הכנסה."

כך היה בתרומה הראשונה, שהאצטלה הראשונה שלה היתה קרן חינוך, ואחר כך הופיעה כדמי עמלה, תוך זיוף חשבון, ומשום-מה עד היום אין האחראים מובאים לדין. בוטרגייט זה לא קורה; כאן זה קורה.

הופיע לפני ועדת הכלכלה מר ברוך רוזן, גובר מפלגת העבודה, שאמר את הדברים הבאים על קרן החינוך —

בסכום של 2 מיליון לירות. יש כאן תוספת לקרנות לאומיות והמגבית המאוחדת, משום-מה הועברה בצי-נור הזה, בסכום של 14 מיליון דולר.

היכן ההסבר לכל אלה? תקציב המדינה על ארבעת כרכיו, עם פרטי הפרטים של סעיפי-המשנה, איננו מוגש לוועדת הכספים של הקואליציה ספיר-בגין בלבד, אלא הוא מוגש לכנסת ולעם. מדוע איפוא סמוי התקציב הזה? הכל מסכימים כי יש בו הדבה חיוב. למה מסתירים אותו אם כל כולו רק חיוב?

והשאלה היא — ושר האוצר איננו כרגע כאן כדי להשיב — מי נותן ולמה הוא נותן? ושאלה גור-ספת: מי מקבל ואיך?

שר האוצר אמר שהנורמים לא יבואו להתחנן לפניו. אך כאשר אני קורא את רשימת המוסדות המשתרעת על 15 עמודים ובה פירוט מי כבר קיבל, אני יודע מי עוד בישראל נזקק לכך; ואני יודע שכספים אלה מחולקים לא לפי תקציב שמוחלט עליו בממשלה, ולא לפי תקציב שמוחלט עליו בכנסת, אלא לפי רצונו של איש אחד — ואיש אחד בלבד — ואני רואה את התור הארוך של מושיטי יד ומתחננים, ורואה את הסיבה מדוע השר ספיר נהפך לאיש החזק ביותר במדינה. יש בסעיפי הרשימה שלפני השלמות לתקציב של מוסדות המקבלים כסף מתקציב המדינה, וההשלמות הן כאלו. מדוע לא יופיע הדבר במסגרת התקציב?

שר-האוצר מ. ספיר:

הפכת למשמין הגדול במדינה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הענה לעניין, אל תסתתרי. תן תשובה ולא סיפורי מעשיות; בגידופים לא נתחמק, בוא לכאן, למה אתה בורח? שב ושמע את הדברים, אם אתה מכבד את הכנסת. כאן לא קרן ספיר, זוהי כנסת ישראל. פה יושבים נבחרים. בוא שוב גם אתה. אני יודע שאתה רותח על כך שיש מישהו שאינו זקוק לך, שאינו מת-רפס לפניך, שלא יכוע על ברכיו לפני הגביר. מלא את חובתך. שב. לא אתרפס לפני הגביר על חשבון האמריקאים.

אני שאלתי שאלות, ולשר האוצר אין תשובה, אין מענה. אתה יכול לצאת מדלת אחת ולבוא בשנייה. אתה ממחד לשבת פה ולתת תשובה. אתה בורח מהאלום הזה מפני שמול השאלות שאתה נשאל אין לך מענה. יש לך גידופים וגיבול פה, אבל אין לך תשובה. הגה הדמות של האיש הבורח מהכנסת.

ארי אנקוריון (המעיר, עבודה מפ"ם):

לחבר-הכנסת תמיר יש חמש דקות כדי למסור את הודעת ההימנעות. הוא עבר על זמנו.

הי"ר מ. זר:

חבר-הכנסת אנקוריון, כבר כמה פעמים הערתי לך וביקשתי שלא להעיר לי הערות על ניהול הישיבה. אם אין לך אמון בצורה שבה אני מנהל את הישיבה, יש לך אפשרות להציע להחליף אותי.

ארי אנקוריון (המעיר, עבודה מפ"ם):

יש זמן מוקצב להודעת ההימנעות.

חוברת כ"ט, ישיבה תכ"ז

— הצעות לסדר-היום (יפה, ש. תמיר, אבנרי, לורנץ, בן-מאיר, פרוש) —

כאשר יש קרן של מיליארד לירות בלי מסגרת, בלי תקציב, בלי הנהלה, בלי חוק, בלי תקנון ובלי דיווח לעם — אז יש מעשים יפים מאד, ויש מדיניות כאלה שבדורים מהן. ועל כך אין לשל האוצר תשובה. לפיכך העניין מחייב דיון, העניין מחייב חקירה, הוא מחייב ועדת חקירה. נמנעו מהצבעה רק כדי להוסיף ולהדגיש את הנושאים שהעלינו, הנושאים ששר האוצר בורה מהם, חושש מהם, כי הוא יודע את מלוא חומרתם.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
אני מבקש את דעות הדיבור. יש לי זכות לנמק מדוע נמנעתי.

היו"ר מ. זר :
חבר-הכנסת אבנרי, מספיק. אתה היית בעל-הפה צעה. אתה נאמת. אמרת מה שהיה לך לומר. אין לך זכות לנמק למה נמנעת. אני פוסק שלא תנמק מדוע נמנעת, ואתה יכול לברר את הדבר בוועדת הפרושים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
היו פה הצבעות על שלוש הצעות. בהצבעה על אחת ההצעות נמנעתי. זכותי לנמק.

היו"ר מ. זר :
זו הפסיקה שלי.

אביעד יפה (המעריך, עבודה—מפ"ם) :
מה הקשר? זה לא הנושא שעל סדר-היום. אתה מדבר ומדבר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
חבר-הכנסת יפה, אני יודע שהגעתי לנקודה המפ-חידה אותך.

— ואלה דבריו של מר רוזן, גובר מפלגת העבודה: "עד כמה שזכור לי, כשאדם מקבל מסמך כספי, הוא חותם. אני חושב שהקבלה היתה לזכות קרן חינוך. אני חתמתי על זה. אינני יודע אם זו הוצאה לקרן החינוך. איזו קרן חינוך — לא אוכל להשיב, כי אינני יודע. עד כמה שידוע לי — ושוב אינני בטוח — היה לזה קשר עם בית-ברל, שחנך סטודנטים היה מנהל, חתמתי על הקבלה בשמו."

אדוני היושב-ראש, הנה הוראת התשלום מ"א-טוקרס", שהיא גם קבלה. אני מצרף אותה לפרוטוקול. כתוב בה: "גא לשלם לקרן חינוך סך של 70,000 לירות..." וכן עוד 30,000 לירות — שתי הוראות תשלום וקבלות, תרומה על-ידי "אטוקרס". החתום כמקבל: ברוך רוזן, גובר המפלגה.

הכל מוסכם עם שובינסקי. כאן שוב "קרן חינוך", שהתפקיד שלה הוא אחרי. הודיע מר שמיר, מנהל בית-ברל, כי מעולם לא נתרמה פרוטה לקרן החינוך של בית-ברל. שר האוצר הודה שזה הלך למפלגת העבודה לפני הבחירות לשנת 1969.

3. דחיית הבחירות לרבנים ראשיים בתל-אביב כדי לאפשר לרבנים נוספים להגיש את מועמדותם

היו"ר מ. זר :
חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת לורנץ: דחיית הבחירות לרבנים הראשיים בתל-אביב כדי לאפשר לרבנים נוספים להגיש את מועמדותם. דעות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני להקדים ולהגיד שנושא הצעתו איננו נושא דתי. אינני מציע בשום אופן שהכנסת תתערב בענייני דתות. כוונת הצעתי היא אך ורק להבטיח את הדבר האלמנטרי ביותר, שבחירות לכל מוסד ממלכתי או ציבורי, דתי או חילוני, תהיינה בחירות חוגגות, מבלי לקבוע מראש את תוצאותיהן.

(קריאה: זה כולל את הבחירות הפנימיות שלכם?)

הבחירות לרבנים הראשיים בתל-אביב נקבעו רשמית אמנם ליום ראשון הקרוב, כ"ה באייר, אבל למעשה כולנו יודעים כבר, לא ב-99%, אלא בכל 100%, את תוצאות הבחירות. בודאי לא קשה להבין, שכאשר גרמו לכך שלא יהיה אלא מועמד אחד בלבד למשרת הרב הראשי האשכנזי, הרי שבחירתו נקבעה מראש. וכן הדבר בנוגע למשרת הרב הראשי הספרדי, אם כי שם להלכה יש שני מועמדים.

לכאורה אפשר לשאול: מה לעשות כאשר אין מועמדים? כמובן אין מקום לטענות. אבל האמת היא שברוך השם יש מועמדים רבים, מהנכבדים ביותר,

למשרות הרבנים הראשיים בתל-אביב. רשמית הגישו מועמדותם ארבעה רבנים נוספים, והם: הרבנים הגאונים ר' יצחק קוליק, הרב חפזא, הרב לופו והרב גב. רבים וטובים אחרים נמנעו להגיש את מועמדותם, כי הם ידעו מה יעלה בגורלם של ארבעה אלה, דהיינו שהרב האשכנזי, הרב גורן, יכשיל ולא יתן בשום אופן שהרבנות הראשית תאשר את ה"כושר" הדרוש למועמדים.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :
אתה כאן מעל במה משמין רב ראשי בישראל. הרי לא רק הוא קובע, כי אם הרבנות הראשית.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :
נבקש את הרב הראשי שישמין את עצמו.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :
תשאיר את המלאכה לשר הדתות.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :
אתה מייצג מפלגה דתית ואתה בא להשמיץ רב ראשי?

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :
לא אפסול דיין בעל שבע-עשרה שנות נסיון.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :
לא תורידו אותי מהפסים. כאן שאלה נוקבת.

אדוני היושב-ראש, החוק קובע שדיינים או שופטים יצהירו אחרי היבחרם אמונים למדינה לפני הנשיא, אבל אין חוק שיקבע שדיין או רב חייב להצהיר לפני היבחרו אמונים לרב הראשי האשכנזי, הרב גורן.

חברי הכנסת, נתאר לעצמנו שיושב-ראש ועדת המינויים לשופטים יעמיד תנאי למועמדים לקבלת כושר, שהמועמד יודהה דווקא עמו ויתחייב לפסוק כמוהו. בטוחני שאילו היה קורה דבר כזה לגבי שופטים, אילו היתה ועדת המינויים מסרבת לתת כושר למש-פטים בעלי שם עולמי משום שאינם מזדהים עם עמדת יושב-ראש ועדת המינויים — היתה הכנסת כמרקחה ושר המשפטים היה נאלץ להתפטר תיכף ומיד מתפקידו. פרשת ווטרגייט היתה כאפס וכאין בהשוואה לכך.

אדוני היושב-ראש, עלי לחזור שוב ושוב ולומר שאין דבר רחוק ממני מאשר להציע התערבות הכנסת בעניין כושר לדיינים ושופטים.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):
אם כן, מה אתה מציע?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
ברצוני להבהיר, שאין מצדי ומצד חברי שום דבר נגד המועמדים למעשה. הרב פרנקל אהוד מאוד על חלק גדול מהציבור שלנו. אבל הכנסת חייבת להתערב, ובכל התקפות, כאשר מדובר בניצול לרעה של סמכות, באופן שרירותי ביותר, דבר שיגרם לכך שלא יהיו לנו שופטים ודיינים עצמאיים, וכמוהן כסתימת הגולל על המוסדות השיפוטיים.

עוד נקודה חמורה ביותר: סירובו של הרב הראשי האשכנזי הרב גורן לתת כושר לגאון המפורסם הרב חפזא ולמועמדים ספרדיים אחרים, פירושו של דבר שהרב הראשי האשכנזי יקבע את הרב הספרדי לתל-אביב, וזה סותר את כל התפיסה של רב ראשי מיוחד לעדות המזרח; זה פוגע באחינו מעדות המזרח.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
זוהי תפיסה פסולה באמת בעיני רוב הציבור.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):
אין שתר למה שאתה אומר. אתה סתם אומר דברים לא-נכונים.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
בשביל מה נחוצים שני רבנים? בשביל מה ההפ-דה הדתית? אני שואל שאלה, זו אינה קריאת-ביניים.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
אני יכול להסכים אתך שלא נחוצים שני רבנים ראשיים. אבל ודאי תסכים אתי שכל זמן שיש לפי החוק שני רבנים ראשיים, אחד לא יכול להשתלט על חברו.

השרירות והניצול לרעה של סמכות הרב הראשי האשכנזי יגרמו לכך, אם לא יחול שינוי בדגם האחרון, שהקהילה הגדולה ביותר בישראל ובעולם, העיר תל-אביב-יפו, לא תוכל לחזור בין מועמדים שבאופן טבעי מוכנים להיות מועמדים, ולמעשה לא הקהילה

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בתקנות לבחירת רבני ערים נקבע: "מועצת הרבנות הראשית תעניק כושר לאדם שאחרת חייו, אופיו ולמדנותו הולמים את מעמדו של רב בישראל". שלושה תנאים... ושום תנאי נוסף.

נדמה לי שלא קשה לי לשכנע אתכם, חברי הכנסת, שאיש כמו הרב קוליק, המשמש כדיין בבית דין הרבני בתל-אביב זה שבע-עשרה שנה ומתוכן שמונה שנים כאב בית-דין, ואז קיבל כושר לבית-הדין הרבני העליון — הרי שיש בו שלושת התנאים הדרושים לפי החוק: אורח חיים, אופי ולמדנות, ההולמים את מעמדו של רב בישראל.

יצחק רפאל (מפד"ל):
אתה רוצה שהכנסת תתן הכשר?

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):
אתה רוצה שנאשר כאן כל רב?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
אל תזלזל באינטליגנציה של הציבור ושל הכנסת. תיכף תשמע מה אני רוצה להגיד.

אחד המועמדים למשרת הרב הספרדי הוא הגאון המפורסם, מחבר של ספרים תורניים חשובים, ראש ישיבת רמב"ם ובית-יוסף, הרב חפזא. הוא זכה למאות ואולי אלפים של תלמידים, מהם מכהנים רבים ברבנות. הוא מקובל כאוטוריטה לא רק בקרב עדות המזרח, אלא גם בקרב האשכנזים. זמני אינו מאפשר לדבר על המועמדים האחרים.

נשאלת השאלה: למה לא קיבלו גדולי תורה מפורסמים אותו הכושר, שזכו לו תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם? איך ייתכן שתלמיד יש כושר ולרב עצמו לא מגיע כושר?

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):
מה זה קשור לכנסת?

מנחם ידיד (גח"ל):
מי הרב ומי התלמיד?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
הרב חפזא — עשרות תלמידים שלו קיבלו כושר; הרב חפזא לא קיבל כושר.

יש לרבנים האלה שנקבתי בשמותיהם הרבה יותר ממה שדרוש לפי החוק לקבל כושר להיות רב בישראל. בטוחני שלא יהיה מי שיען לטעון שאין הם יכולים לעמוד בשלושת התנאים הדרושים לפי החוק.

הכל ידועים ששיקולו של הרב הראשי האשכנזי גורן בסירוב מתן הכושר נעוץ אך ורק בזה שגדולי תורה אלה ואחרים לא היו מוכנים לקבל על עצמם מראש, לתת שטר-בלנק, לענות אמן אחרי כל מה שהרב גורן יאמר.

חברי הכנסת, אין זה סוד כי הרב הראשי האש-כנזי, הרב גורן, אמר זאת במפורש, כי יתנקם בכל מי שאינו מזהה או שאינו מוקבל על עצמו להדהות עם השקפותיו ופסקי-דינו. אין זה סוד כי המועמדים לכושר המוראיינים עלי-דו, מתבקשים במפורש להצהיר אמונים, כתנאי בל יעבור, שיקבלו את דברו בלא עיכור.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :

אני מקבל מרות הרבנות הראשית, מה שאתם אף פעם לא קיבלתם.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

אתה מקבל מרות מהמוכיר שלך. אתה מוג'לב שאין כמוהו.

היו"ר מ. זר :

די לדיבורים בגוסס הזה.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :

חבריה-הכנסת אבגרי ומיקוניס יחליטו מי יהיה רב. (קריאות)

(שר-הפנים י. בורג קורא קריאת-ביניים)

(חבר-הכנסת מ. פרוש קורא קריאת-ביניים)

שר-הפנים י. בורג :

שמור את הפה שלך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

אתה "יוצען מיניסטער".

היו"ר מ. זר :

חבריה-הכנסת פרוש. אני מבקש להקשיב.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

אתה שר בישראל.

היו"ר מ. זר :

כבוד אינכם מוסיפים לרבנות, שניכם.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

אתה "יוצען מיניסטער", אתה תגיד לי לשמור את הפה?

(חבריה-הכנסת ש. מיקוניס קורא קריאת-ביניים)

שר-הפנים י. בורג :

תדבר ברצינות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

על איזה נושא רציני אתה מדבר ברצינות? אתה תשמור את הפה שלך.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

לי מותר להגיד משהו או לא?

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

אתה "יוצען מיניסטער" בישראל. באיזו שאלה רצינית אתה מדבר ברצינות?

היו"ר מ. זר :

חבריה-הכנסת פרוש, חבריה-הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

... שמור את הפה שלך. אתה מטיף לי מוסר? יש לך מוסר?

תבחר את המועמדים שלה, אלא תקבל תכתיב מהרב גורן אשר קבע: אלה רבניך, תל-אביב.

הצעתי היא, שהממשלה, הכנסת, הציבור הדתי והחילוני כאחד, אשכנזים וספרדים, ללא הבדל, לא יניחו להפוך את הבחירות למוסד ציבורי לפיקציה בעלמא.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :

ממש הסתה פרועה נגד הרב גורן. על שופט בית-המשפט לא היית מדבר כך. היושב-ראש לא היה נותן לך לדבר כך.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל) :

שופט בית-המשפט העליון לא היה עושה מעשים כאלה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

חבריה-הכנסת בן-מאיר, אתה ידוע כחבר כנסת שיש לו —

(קריאות)

— אומץ. תעמוד ותודה שאתה מוג'לב.

(קריאה: בושח וחרפה.)

תקום ותגיד שזו היתה שערוריה, ואם היום זה מתאים למפלגתך, אל תהיה צבוע.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :

דיבורים כאלה — זוהי שערוריה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

זה סותר את כל ההתנגדות שלך.

(קריאות)

תעמוד, ותגיד שלרב חפזת ולרב קולין לא צריך לתת כושר ושזו אינה שערוריה.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :

אין אני שם את עצמי לשופט.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

אתה צבוע שאין דוגמתו.

היו"ר מ. זר :

אני מבקש להפסיק זאת.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :

איזה מין דיבורים אלה?

היו"ר מ. זר :

זה לא מוסיף כבוד לרבנות.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

תעמוד ותאמר...

יהודה בן-מאיר (מפד"ל) :

אתה מבין יותר מהם.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

תנמק מדוע הרב חפזת והרב קולין ואחרים לא קיבלו כושר?

— הצעות לסדר-היום (זר, בן-מאיר, פרוש, לורנץ, גולדשמידט, ורהפטיג) —

הי"ר מ. זר:

חברי-הכנסת פרוש.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

מה אתה מחלק ציונים?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

הליצן בממשלה.

הי"ר מ. זר:

אתה רוצה שאזהיר אותך? אתם לא מוסיפים

כבוד לא לתורה ולא לרבנות. אני מצטער לומר זאת מעל דוכן הכנסת. אני מצטער לומר שזה לא הוסיף כבוד לא לתורה ולא לרבנות. הפסיקו.

(חברי-הכנסת ש. מיקוניס קורא קרי')

את-ביניים)

הי"ר מ. זר:

מה אתה רוצה? יש גבול לכל דבר.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אני מצטער על הערת היושב-ראש. היושב-ראש מנהל את הישיבות. אתה לא צריך לתת ציונים.

הי"ר מ. זר:

אני חושב שמותר לי, לאחר מה ששמעתי משני

הצדדים, עם כל הכבוד, חברי-הכנסת לורנץ, לומר מה שאמרת. בבקשה, גמור את דבריך.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

חברי הכנסת, כפי שאמרתי תחילה, אין אני מציג ואהיה האחרון להציע, שהכנסת תתערב בענייני כושר, אם לדיינים ואם לשופטים. אבל אני דורש, ואני חושב שזה דבר אלמנטרי ביותר, שהכנסת, הממשלה והציבור יתערבו כאשר אנחנו רואים דבר בלתי-מוסרי, כאשר אנחנו רואים דבר שגובל — לא גובל, דבר שהוא בגדר שערוריה ממש, לא לתת כושר לאותם האנשים, בעוד שאין איש אחד בכל הציבור, שיען לומר שלא מגיע להם כושר, זאת רק מסיבה אחת ויחידה — מפני שהם עצמאיים ואינם מוכנים בשום אופן לקבל —

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אין שחר לדברך.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

— תכתוב מראש.

אני מציג לכנסת...

יוסף גולדשמידט (מפד"ל):

למה אינך פונה לבית-המשפט הגבוה לצדק.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

יפנו גם לבית-המשפט הגבוה לצדק. אציע גם הצעת חוק בעניין זה, שלא יוכלו לנצל לדעה את הסמכות באופן המביש ביותר. ובינתיים אני מציג לכנסת, שמבחינה מוסרית יש לה זכות, או לאחת מוועדותיה, לפנות בהמלצה לרבנות הראשית ולכל המוסדות הנוגעים בדבר, שיתאספו שנית וידונו שוב — וזאת מבלי לתת כל הוראות — האם היתה הצדקה

לפסול את כל אלה שביקשו כושר, להיות מועמדים לרבנות בתל-אביב. ובינתיים תמליץ הכנסת לפני הוועדה המכינה שתדחה את הבחירות לשבועיים ימים בלבד.

איננו מעוניינים בדחיית הבחירות לרבנות הראשית לתל-אביב. אנחנו מעוניינים בהן. לדעתנו מספיקם בהחלט 10 עד 14 ימים כדי לתקן את השערוריה ללא תקדים — — —

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

ואתה תמשיך להסית.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

— — — שהיכתה הדים, בארץ ובחו"ל, לתקן את השערוריה ולתת כושר לכל אלה הראויים לכושר. אחרי כך יבחרו הבוחרים בתל-אביב ברב שלהם, האשכנזי והספרדי, כטוב בעיניהם.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לשר הדתות.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי, הצורך בתעודת כשירות מצד מועצת הרבנות הראשית לישראל למועמד להיבחר כרב עיר, והתנאים לקבלת הכשירות, מוסדרים בחוק, בתקנות הבחירות לרב עיר, תשכ"ז—1966, כפי שתוקנו בתקנות, תשכ"ז—1967.

לפי סעיף 5(א) של אותן תקנות, כשיר להיבחר לרב עיר יהיה מי שמכהן או כיהן כרב עיר; שנית — מי שיש בידו תעודה ממועצת הרבנות הראשית המעי-דה שהוא כשיר לכהן כרב עיר. התעודה הזאת ניתנת לאדם בשני אפנים: אופן אחד — לפי סעיף קטן (ב), ואופן שני — לפי סעיף קטן (ג). לפי סעיף קטן (ב) תתן מועצת הרבנות הראשית תעודת כשירות לאדם שאורח-חייו ואופיו הולמים לדעתה את מעמדו של רב בישראל. חברי-הכנסת לורנץ קרא את החלק הזה; הוא לא סיים את המשפט. המשפט אומר להלן, תנאי שלישי: שהוא עמד בבחינות בתלמוד ובפוסקים שנערכו על-ידי ועדה בת ארבעה או בת מספר זוגי גדול יותר של רבנים, מחציתם אשכנזים ומחציתם ספרדים, שנת-מנתה לכך על-ידי מועצת הרבנות הראשית.

כל אלה הרבנים שהוזכרו על-ידי חברי-הכנסת לורנץ ביקשו תעודת כושר לא לפי סעיף 5(ב), אלא לפי סעיף 5(ג), ואקרא את סעיף 5(ג): "מועצת הרבנות הראשית רשאית לפטור אדם מהבחינות האמורות בתק-נת-משנה (ב), מקצתן או כולן, אם בעד הפטור הצביעו רוב חברי המועצה, ובתוכם שני הרבנים הראשיים ליש-ראל".

ביקשתי אינפורמציה על הבקשות של אותם רב-נים, וקיבלתי את האינפורמציה הזאת: מועצת הרבנות הראשית דנה בעניין הבחירות והמועמדים לבחירות לרבני עיר בתל-אביב-יפו, ביום י"ז אדר ב' תשל"ג, ביום ב' ניסן תשל"ג, וביום כ"ג ניסן תשל"ג. ביום כ"ג ניסן תשל"ג נתקיימה גם הצבעה על כל אותם המועמדים לקבל כשירות בלי בחינות. מהם קיבלו: הרב פרדס קול אחד, הרב קולין קול אחד, הרב חפוזא שני קולות, מזה היה אחד בתנאי שיעבור בחינות לדיין, הרב לופז קיבל 3 קולות, הרב נדב קיבל קול אחד, והרב סגל — אם אינני טועה בשם — קיבל ארבעה קולות.

להחליט לא לתת כושר. אילו היה זה רק עניין של מי שעובר בחינות, אפשר להתווכח ולומר שמי שעבר בחינות צריך לקבל כושר. בלי בחינות — זה עניינה של מועצת הרבנות הראשית. היה זמן שמועצת הרבנות הראשית סירבה לתת כושר בלי בחינות אף לגדולים ביותר. עד שהיה לחץ מן החוץ — כל לחץ הוא בלתי הוגן — והיא סטתה מהדרך הזאת. עכשיו החליטה שלא לתת כושר בלי בחינות. מה יכולה הכנסת להתערב פה? אני יכול בשיחות עם רבנים להביע דעה בכלל על בחירות בתל-אביב-יפו, אשר לאותם רבנים שהבדל-הכנסת לורנץ שבע-דצון מהם ורוצה לתמוך בהם — זאת זכותו. אבל אינני יודע מה התפקיד שאני יכול למלא כאן ומה יכולה הכנסת לעשות בזה. ייתכן שאישיית הייתי שמח אילו דחו את הבחירות לרבנים בתל-אביב לזמן-מה. אבל מה יכולה המלצה לעשות בעניין זה? לכן אינני יכול לתמוך בהצעה כזאת, שהיא רק סיוע של נאום הכולל הרבה השמצות.

ה"ר י. נבון:

אני מבין, אדוני שר הדתות, שאתה מציע לא לכלול את העניין בסדר-היום?

ה"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מזרחי, להצעה.

(קריאות)

לחברי הכנסת שיש ספק, נזכיר שבסעיף 71טו לתקנון כתוב: "ביקשו מספר חברי הכנסת להציע אחת ההצעות האמורות בסעיף 71ד(ג) ו-(ד) — תינתן רשות ההנמקה לאחד מהם לפי סדר הגשת בקשותיהם, וזכות הקדימה תהיה לחבר הכנסת שלא מסייעו של בעל ההצעה לסדר-היום". מדובר על זכות קדימה, אבל מותר לו להציע.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, האמת היא שהעניין שאנו דנים בו רגיש מאוד, עדין מאוד ומכובד מאוד. חבל שהוא גולש למצב מאוד לא נעים.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אם העניין מכובד, מדוע הוויכוח לא היה מכובד? מדוע בשם הדת העליבו קשות. בשם איזו דת?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

מה היית עושה אילו זה היה קורה בוועדת המינויים לשופטים? היית דורש את התפטרותו של שר המשפטים מדי.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

שמענו את תשובתו של שר הדתות בגדון, דווקא את תשובתו של שר הדתות, שאמר: מועצת הרבנות היא עצמאית ואסור לנו לפגוע בסמכותה. זה דבר נכון, אבל לעצמאות הזאת יש משמעות. הואיל ויש חוק הקובע שלמועצת הרבנות הראשית יש סמכות בתנאי ששני הרבנים הראשיים יהיו חלק בהסכמה של מועצת הרבנות. במקרה הגדון המצב לא היה כזה, כאשר מועצת הרבנות הראשית החליטה שפלוגי-אלמוני ועוד כמה — הם המועמדים, ולא יותר. עובדה היא שהרב

אף אחד לא קיבל את מספר הקולות הדרוש כדי לקבל את הכשירות.

מתן כושר למועמדים לרבנות על-ידי בחינות, ובהחלט מתן כושר שלא על-ידי בחינות, הוא בסמכות הבלעדית של מועצת הרבנות הראשית. אין לנו כל סמכות להתערב בעניין זה. כל התערבות מצד גורם חיצוני שמעדיף מועמד זה או אחר או מחשיב אותו כגאון בתורה שאיננו צריך לעבור בחינות וצריך לקבל תעודת כושר גם בלי בחינות — כל זה יכול להיות עניין לשיחות, עניין להבעת דעה, אבל אין כאן עניין שאפשר להכתיב למועצת הרבנות הראשית. כי אם רוצים להכתיב למועצת הרבנות הראשית החלטות בגדון, פירוש הדבר שילת עצמאותה של הרבנות הראשית בישראל. זאת אומרת: להפוך את הרבנות לגוף המאשר החלטות של גוף שמחוץ לרבנות.

אני יכול שלא להסכים להרבה דברים. אני יכול לחוש כאב בהרבה דברים שהבדל-הכנסת לורנץ איננו חש כאב, וגם בדברים שהוא חש כאב. אבל נדמה לי שעקרון גדול הוא קיום עצמאותה של הרבנות הראשית לישראל. ואינני רואה כל סמכות לכל גוף להתערב ולומר להם: לזה תתן כושר ולזה לא תתן כושר. אפשר להתווכח ואפשר לשוחח, אבל לא להכתיב. ואינני רואה מה יכולה הכנסת לעשות בגדון. האם יכולה הכנסת להציע ולקבל חוקים בעניין זה? חברי-הכנסת לורנץ הדיע לנו היום שהוא רוצה להציע חוק. כשהוא יבוא להציע חוק, נתווכח על זה.

הוא אומר שהכנסת תמליץ — אינני יודע מה יהיה הערך החוקי של המלצה. אפשר לשמוע, אפשר לא לשמוע. האם רוצים להשתמש בפורום הזה רק כדי לבזות רב ראשי אחד או רב ראשי שני? אינני יודע; מי היה בעד מועמד פלוגי ומי היה בעד מועמד אלמוני? יש שמועות שונות ואינני רוצה להיכנס לזה. להשמיץ אפשר בהרבה דרכים, ולא צריך לנצל דווקא את במת הכנסת לעניין זה.

(קריאה)

בשבוע שעבר — כיוון שאתם כבר מושכים אותי בקריאת-ביניים, אגע בעניין זה, שהייתי רוצה להימנע ממנו — ראיתי מודעה של אירגון שחבר-הכנסת לורנץ, כך אומרים לי, עומד בראשו: צעירי אגודת ישראל, הנוער האגודתי. ראיתי מודעה בעתון מאתמול או של-שום: "ברכה לאברכי הכוללים שצייתו לדעת תורה של גדולי ישראל וויתרו על הקצבת הפרס כדי שלא לחלוק כבוד למי שפסקו נאסרו". מפרסמים יום-יום דברים כאלה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אני מתנאה בזה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

השתתפתי באותה מסיבה שבה חילקו מילגות. משמיצים אסיפות ואומרים שהואיל ויש משתתף הרב גורן, אסור להשתתף באותה אסיפה, ומי שמשתתף — פוגים אליו בכל מיני כרוזים ואיומים וכו'. להשמיץ אפשר איפוא בהרבה דרכים.

לעצם העניין — מועצת הרבנות הראשית היא ריבונית. היא יכולה להחליט לתת כושר; היא יכולה

שנפסלו, פירוש הדבר שאין כאן עצמאות ואין כאן סמכות מלאה.

איני רוצה להרחיב את הדיבור, אבל, רבותי, הכנסת מלמדת משהו. כמה חברי כנסת ספרדים יש בכנסת? וכאשר יש שני רבנים ראשיים, אשכנזי וספרדי, אין גותנים לספרדי לחוות דעת. זו דיקטטורה, לא דמוקרטיה. צריך לראות את המציאות. לצערי הגדול אולי רק כאשר יבוא המשיח יטשטשו מחיצות אלה. לאור המציאות אני מציע שהעניין של בחירת רבנים ראשיים לעיר תל-אביב, שהציבור יהיה כפוף למרותם וממושמע להם ויודרך על-ידם, יועבר לדיון בוועדת הפנים. וקודם כל יש לדחות את הבחירות. אני מצטרף בזה להצעתו של ידידי חבר-הכנסת הרב לורנץ. יש לדחות לשבועיים, לא יותר, כדי לתת אפשרות לאותם המועמדים הראויים להיכלל ברשימה. והיה אם הגוף הבוחר לא יבחר בהם — את זה כבר אי-אפשר לשנות. אבל ראשית יש לתת להם את האפשרות הזאת.

הי"ר י. גבון:

רשות הדיבור לשד הדתות.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

מורי ורבותי, עלי להשיב על שתי נקודות בדבריו של חבר-הכנסת מזרחי. אין לך גוף במדינה שבו כל כך מובטח שוויון בין אשכנזים וספרדים כמו במועצת הרבנות הראשית לישראל. יש שני רבנים ראשיים, אחד אשכנזי ואחד ספרדי. יש מועצת רבנות ראשית של עשרה, נוסף לשני הרבנים הראשיים, חמישה אשכנזים וחמישה ספרדים. כיצד אפשר להבטיח שוויון יותר מאשר בדרך זו? והם המצביעים והם המחליטים.

אם זה נכון — ואיני יודע אם זה נכון; חבר-הכנסת מזרחי מביא דברים שלא בדקתי אותם ואיני יודע אם הם נכונים או לא; אך אם זה נכון כפי שהוא טוען ששלושה רבנים לא היו נוכחים באחת הישיבות, ביניהם שני אשכנזים ואחד ספרדי — משמע שבמועצת הרבנות הראשית היה רוב ספרדי. אם כן, האם גם רוב ספרדי איננו טוב? שוויון לא טוב, רוב לא טוב? חבר-הכנסת מזרחי, אל תכניס גימה עדתית לדברים. אתה טוען שהרבנים הספרדים שבמועצת הרבנות הראשית קיבלו החלטה לא נכונה, לדעתך. אתה רוצה להכריח אותם לקבל החלטה נכונה, לפי דעתך. ואם לא יקבלו החלטה לפי דעתך — אז הם נגד ספרדים? אל תכניס פה גימה עדתית בדרך כל-כך פסולה.

דבר שני שאני רוצה, להגיד לחבר-הכנסת מזרחי: הרב הראשי, יהיה מי שיהיה הרב הראשי, איננו ממנה רבנים. הרבנות הראשית רק גונתת כשירות. את הרב בוחר הגוף הבוחר שבעיר. לכן אין זה קובע בעד מי רב ראשי זה או רב ראשי אחר. ייתכן — וכתבו על זה הרבה בעתונות — שהרב הראשי האשכנזי איננו כל-כך אוחד את מועמד פלוני האשכנזי, והרב הראשי הספרדי דווקא אוחד את המועמד האשכנזי ולא את הספרדי. מה עניינם של יושבי קרנות לדבר על זה?

קראתי, למשל, בעתונות שרוב הרבנים הספרדים שלא קיבלו כשירות, לא קיבלו דווקא משום התנגדותו של הרב הראשי הספרדי.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

חס וחלילה. אני רוצה להכחיש את זה. סתם

הראשי הספרדי לא נתן ידו לדבר זה. פירושו של דבר, שהסמכות מעוערתת על-ידי כך שהרב הראשי הספרדי לא נתן את ידו לזה.

רבותי, בהזדמנות זו, לצערי הרב, אני מוכרח להגיד שאני חושב שיש כאן איזו גימה עדתית, שמעל במת הכנסת לא היינו צריכים להשמיעה.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
 אל תשמיע.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

זה כואב לי. אני מוכרח להשמיע. הדברים מאל-ציום אותי להשמיע.

יש שני רבנים ראשיים, רב ראשי אשכנזי ורב ראשי ספרדי. אינני אומר שהרב הספרדי יקבע למען הרב האשכנזי את מי להציג ואיזה מועמד כשיר או לא כשיר, אך לא ייתכן שלרב הראשי הספרדי לא תהיה זכות לומר: רבותי, זה והה. שר הדתות דיבר על מועצת הרבנות. ראשית, אני רוצה לציין כאן את העובדה שבדיון בנושא כל-כך גדול וחשוב כמו בחירת רבנים ראשיים לעיר-ואם בישראל — תל-אביב-יפו רבתי — המשרתת כמעט את מחצית המדינה, אם במישרין ואם בעקיפין, בכל התחומים ובמיוחד בתחום הרבנות, לא השתתפו שלושה חברים בעלי משקל: הרב זיון, זקן הרבנים, לא בא באותו יום כי היה חולה; הרב סבן, הרב של נתיבות-עזתה, אף הוא חלה באותו יום; והרב אליהו כץ, מבאר-שבע, גם הוא לא בא. עובדה היא ששלושה רבנים אלה לא השתתפו בדיון. פירושו של דבר שהמועצה לא היתה במלואה ושלושה חברים אלה הם בעלי משקל. כתוב בתורה "אז ישיר משה ובני ישראל". חז"ל אומרים: "משה ובני ישראל — שקול משה כנגד כל ישראל". אינני בא חס ושלום לשקול, אבל העובדה ששלושה רבנים אלה, חברי מועצת הרבנות, לא השתתפו, אומרת דבר-שני. יתר על כן, הרב הראשי הספרדי לא נתן ידו למועמדים הללו.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מ"ם):

להרבה דברים ואין הוא נותן יד. מה אתה מתרגש מזה. אתם מוסרים כל-מיני עובדות. איש לא בדק אותן. סתם מדברים.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

פה לא סימפוסיון. פה אומרים דברים שאחרים להם. אין אנו מערערים על סמכותה של מועצת הרב-נות. אין אנו מערערים כעת על עצמאותה.

יצחק רפאל (מפד"ל):

זו הודעה של אגודת ישראל?

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

חבר-הכנסת רפאל, על זה נקבע סימפוסיון מיוחד וגראה. לעת עתה מדברים על המציאות.

עצם הדבר הזה שיש מועמדים הראויים לכהן במשרה כה רמה וחשוב בפניהם אחר הדרך — ייתכן מאוד שהגוף הבוחר לא היה בוחר בהם, אבל מראש לפסול אותם כבלתי-ראויים — והרב הראשי הספרדי לא נתן ידו לאותם מועמדים שנבחרו ולאותם מועמדים

— הצעות לסדר-היום (מזרחי, ורהפטיג, בן-מאיר, כהנא, ורדיגר, סורקיס, נבון) —

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מ"ם):
זה בזיון מה שהוא אומר פה.

מפריחים שמועות. דיברתי אתו היום והוא אמר שזה לא נכון.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

אני נוהג מאוד ועושה מאמץ כביר כדי לא להיגרר לפולמוס עם משמיצי הרבנות הראשית. רציתי רק לקבוע כי אין לתלות ברבנות הראשית חוסר שוויון בין אשכנזים לספרדים.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:
אין אתה מדבר בשם דב ראשי זה או רב ראשי אחר, ואין אני מדבר בשם דב ראשי זה או אחר. אתה מביא שמועות קלוטות מהאוויר. בעתונות הופצו הרבה שמועות.

היו"ר י. נבון:

אנו עוברים להצבעה. תחילה נצביע על ההצעה לקיים דיון בעניין מול ההצעה לא לכלול את העניין בסדר-היום.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):
אני אחראי לזה.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

עם כל הכבוד לך, אתה אינך מקור בשביל הכנסת לעובדות. אנחנו דנים בחוק ובתקנות, ולא על סמך שמועות ורכילות.

הצבעה
בעד ההצעה לקיים דיון בנושא
במליאת הכנסת — מיעוט
בעד ההצעה לא לכלול את הנושא
בסדר-היום — רוב
ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום
נתקבלה.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):
בחוק יש הרבה פרעות.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אם כן, תציע לתקן את החוק, שהכנסת תמנה רבנים.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

אל תאמר דברים שאין אני אומר. אל תשים דב-רים בפי.

היו"ר י. נבון:
אני מעמיד עכשיו להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה
לא נתקבלה.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
את הרב גורן בחרה הכנסת.

היו"ר י. נבון:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
את הרב עובדיה יוסף — לא.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה ומת-ודה שקשה לעלות ולדבר על נושא זה מעל במת הכנסת, ולא ברצון מוצלים. הודמנות שכוז ולא ברצון מדברים על נושא שכזה, אבל באו מים עד נפש, ואי-אפשר לשתוק, אי-אפשר לעבור על הדברים האלה בשתיקה.

סיעתנו נמנעה מהצבעה על הדישה לדחות את הבחירות לרבנות הראשית בתל-אביב, אך עלי להצהיר ברורות: סיעתנו מתנגדת לדחיית הבחירות האלה ול-השהייתן. אנחנו רוצים שיושם קץ, בהקדם ככל האפשר, לשלטון יחיד הנוהג כערץ וכל יכול בתל-אביב, ועל כן הגנו בעד קיום הבחירות בזמן. אך מאידך גיסא לא הצבענו נגד ההצעה שהועלתה, מפני שרצינו לתת ביטוי למורת רוחנו ממה שהתרחש בקשר לבחירות האלה וממה שמתרחש בכלל במסגרת הרבנות הראשית.

עם קום המדינה היתה סכנה שבתחומים מסויי-מים יונהג הנהג של *cuius regio eius religio* — שמי שהשלטון בידיו יכתוב לחנינים, לפקידים ול-עובדים את השקפתם וכפה את מצפונם. ברוך השם, הצלחנו במידה מרובה להתגבר על מחלות ילדות אלה. מותר היום לעובד ציבור לחשוב אחרת מאשר הבוס שלה, ואף-על-פי-כן לא יפטר ממשרתו, ואף-על-פי-כן יאופשר לו להמשיך בעבודתו ולקבל עבודה בכל מקום שהוא.

לצערנו, המצב במסגרת זו, הנתונה לשליטתו של

שר-הדתות ז. ורהפטיג:
אני עושה מאמץ גדול לא להיגרר אחרי הפול-מוס —

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

אתה יודע שמוכיר ועדת הבחירות נהפך מיד למז-כיר של הרב הראשי. חבר-הכנסת סורקיס, ידעת את זה לפני-כן. כשהוא היה מזכיר ועדת הבחירות, המינוי כבר היה בכיס. אתם עושים את עניין הרבנות לצחוק.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מ"ם):
תתבייש לדבר כך.

(חבר-הכנסת י. בן-מאיר קורא קרי-את ב-יניים)

היו"ר י. נבון:

חבר-הכנסת בן-מאיר, אינך עוזר פה הרבה.

(חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קרי-את ב-יניים)

(חבר-הכנסת א. ורדיגר קורא קרי-את ב-יניים)

חבר-הכנסת סורקיס ורדיגר, אולי תצאו למזנון ותבררו את זה שם בשקט.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
צנחנים.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
את מורת רוחנו והודעויותנו נוכח מצב זה רצינו
להביא לידי ביטוי, ועל כן נמנענו מהצבעה.

היו"ר י. נבון:
הואיל ולא מצאתי פגם במילה "צנחנים", אינני
חושב למחות עליה.

רשות הדיבור לתבר-הכנסת שובל, להודעה על הי-
מנעות סיעתו מהצבעה. אך לפני שהוא מתחיל אני
רוצה לפנות בבקשה מיוחדת לחברי-הכנסת ורדיגר ובן-
מאיר: אני קצת צודק, קשה לי להתחרות בקולותיכם.
קולותיכם רמים, עזים, אבל אי-אפשר לשמוע ברור
כל כך. אני מבקש מכם לנהוג בהתאפקות. ייתכן שיהיו
עוד דברים שלא ינעמו לכם.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נמנעתי מהצבעה,
כי נערך פה ויכוח בין שני מתחרים על מונופול —
מונופול על הדת, מונופול על משרד הדתות, מונופול
על הרבנות, מונופול על בתי-הדין הרבניים וכו'. מאחר
שאני, כמו רוב חברי הכנסת, אינני שותף למונופול
הזה, ברור שלא ראיתי מקום להצביע בעד או נגד,
ובפרט אחרי צורת הוויכוח שהיה כאן ואחרי שרואים
כיצד התנהל כאן. קשה מאוד להתקרב לענייני הדת
כאשר שומעים את נציגיה.

כאזרח בלתי-דתי, אך לא אנטי-דתי, נפגעת
מכמה מההתבטאויות ששמעתי כאן נגד הרב הרא-
שי גורן. אני יכול לחלוק עליו בדברים מסוימים. ייתכן
שלא פעל כשורה בעניין זה של התערבות במינוי רב
ספרדי. אינני יודע, אינני רוצה להביע דעה, אבל יש
סגנון דיבור שאין נוקטים כלפי איש בעל זכויות לאו-
מיות — לא רק זכויות דתיות, אלא זכויות לאומיות-
ממלכתיות — כפי שיש לרב גורן.

ולפולמוס הספרדי-אשכנזי אינני נכנס כלל. כיש-
ראלי שכחתי כבר מזמן אם אני אשכנזי או ספרדי.
אני ישראלי ותו לא. בני הקטן שאל אותי לפני כמה
ימים מה זה ספרדי ומה זה אשכנזי, ולא ידעתי מה
להשיב לו. בכלל יש לי לפעמים הרושם שאלולא
העסקנים הדתיים היו התחומים מיטשטשים זה מכבר.
בכל מקום אני שואל וחוזר ושואל: מתי נגיע סוף
כל סוף לכך שלאומה אחת יהיה רב ראשי אחד?

לעצם העניין — הוא איננו נוגע לכנסת, אף-על-פי
שכל אורח ישראל צריכים לסדר לסמכותם של בתי-
הדין הרבניים, בין שרוצים בכך ובין לאו. אולם כל
מה שקורה שם הוא בידי בעלי החוקה, בידי המפ-
לגות הדתיות למיניהן, והדבר אינו נתון לא בידי הצי-
בור ולא בידי הכנסת. לכן לא יכולתי אלא להימנע
מהצבעה.

משרד הדתות, הוחמר לאחרונה בעניין זה. זה החל
בהכרזות, שאם מישהו מתנגד לדעותיו של הרב הראשי
ולהיתרים שלו, הרי יבוטל ממשרתו. וכך יכול היה
לקרות שרב המכהן כדיון רבות בשנים וקיבל לפני
זמן קצר כושר לתפקיד של חבר בבית-הדין הרבני
הגדול לעירעורים, לא קיבל כושר לרב בתל-אביב, מפני
שהתנגד לפסק של אחד הרבנים הראשיים. כך קרה
שמועמדים לרבנות בערים ובשכונות נמנע מהם כושר,
מפני שהם משתייכים לתנועה מסוימת — תנועת פוע-
לי אגודת ישראל, אשר איננה תמימת דעים עם אותו
רב ראשי בהליכותיו והביעה התנגדותה לדרכים שנקט.
חבר פועלי אגודת ישראל איננו זכאי לכושר להיות חבר
במועצה הדתית בתל-אביב, מפני שתנועתו אינה מו-
צאת חן בעיני אותו רב ראשי. והוא איננו מתבייש
לכנותם בשם "רשעים".

הדברים היענו לידי כך שגבאים מפטרים חזן מע-
בודתו על כי רוצה הוא לנהוג ביום העצמאות כפי
שנהגו עמיתיו במשך עשרים-וחמש שנה על פי הוראת
הרבנות הראשית. לאן התדרדרנו ביחסי עבודה אם
זה המצב? במשך שנים היה נוהג מסויים קיים בבני-
ברק בעניין רישום נישואין. כשהעזו רבני בני-ברק
להביע את דעתם על פסקו של אותו רב ראשי, נמצאו
גבאים שמועו מרב אחד להמשיך להתפלל בבית-כנסת,
והחרי-החזיקו אחריהם ראשי משרד הדתות כשמנעו
מהם לפתע זכות לרישום נישואין, שהיתה נתונה להם
בעבר.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):
כי זה בניגוד לחוק.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
פתאום התעורר החוק אצלך. למה כל השנים
לא דאגת לחוק? פתאום התחלת לדאוג לחוק. פתאום
אתה איש חוק. בעבר הכל היה בסדר, כי זה היה
כרצונך. אנחנו מכירים עוד הרבה דברים כאלה.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
אנחנו לא נסבול את זה. נתקיים ללא הרבנות
הראשית. הרב גורן שלכם הורס את הרבנות הראשית.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
מובן שיה נותן אותותיו בציבור. החלו כבר לכתוב
בעתונים שיש למנוע זכויות משיבות משום שאין אומ-
רים שם הלל ביום העצמאות. חוק חדש במדינה, המ-
חייב לומר הלל ביום העצמאות. כמה מחברי הכנסת
נוהגים לומר הלל ביום העצמאות? אולי מותר לי לש-
אול אותם? האם גם ממוסדות השכלה אחרים תימנע
זכות זו בהנמקה זאת? כל השמאלנים, אשר תוצאות
חינוכם חמורות ביותר ומתפרסמות מזמן לזמן בעתו-
נות, אלה זוכים להגנה מקצועית מלאה. זכויותיהם
כאזרחים מוכרות ומעוגנות. רק בתחום זה, בתחום
החיים הדתיים, השתלטו גבאים, אפטרופסים, גורלים
והם משתוללים ואין עוצר בעדם.

ב. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג—1973 * (קריאה ראשונה)

היו"ר י. נבון:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום:
חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6),
תשל"ג—1973.

רשות להצעה לסדר-היום לחבר-הכנסת טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, עומדות לפני הכנסת שתי הצעות חוק: חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6) וחוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 7), אבל איני מבין איך יכולה הכנסת לגשת לדון בשתי הצעות חוק אלה, כאשר אחת מהן, והיא הצעת התיקון מס' 7, מבטלת את סעיף 14 שהצעת התיקון מס' 6 באה לתקנו. זו צורת חקיקה שאיני רוצה להגדירה כפי שאני חושב שיש להגדירה, אבל בכל אופן היא לא לכבוד הכנסת ולא לכבוד הממשלה. איני יודע אם יש בארץ הזאת ממשלה אחת או שתי ממשלות, שאחת מהן מגישה הצעת חוק אחת, והשנייה מגישה הצעת חוק אחרת שעומדת בסתירה להצעה הקודמת או על כל פנים, אינה מות-אמת אתה.

לכן הצעתי היא שלא ניגש לדון בהצעת חוק זו עד שדבר איוו הצעת חוק רוצה הממשלה שהכנסת ודון בה ותאשר אותה. כל זמן שדבר זה אינו ברור אני מציע לא לקיים את הדיון הזה.

היו"ר י. נבון:

שמעתי את ההצעה ואיני מקבל אותה. אנחנו ניגש לדיון.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אבל זה לא הגיוני.

היו"ר י. נבון:

חבר-הכנסת טובי, איני ממונה על ההגיון פה. נשמע את דברי השדים, ואני מניח שתוך כדי הדיון יאמרו הנאמנים את דבריהם. רשות הדיבור לשר המש-פטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לאחר קום המ-דינה נקבע בשנת 1950 כי בכל שטח של רשות מק-מית יהיה פנקס בוחרים, ופנקס הבוחרים יהיה מבוסס על מרשם התושבים. לא היה הבדל בין אזור לתושב, כי חוק האזרחות נתקבל רק ב-1952. כדי להיכלל בפנקס הבוחרים התושב לא היה צריך לטרוח ולהגיש בקשה להירשם, וכמובן, במקרה ששמו הושמט ממש-מה הוא היה יכול לפנות ולבקש את הכנסתו.

הדברים נקבעו בחוק, בסעיפים 10 ו-11 לחוק לתיקון פקודת העיריות, 1950. בשנת 1964, כאשר הופיעה פקודת העיריות בנוסח חדש, נכללו הסידורים האלה בפרק החמישי של חוק העיריות (נוסח חדש). כפי שאמרתי, עד שנת 1965 היה פנקס בוחרים

• רשומות (הצעות חוק, חוב' 1064).

אחד שכלל את האזרחים ואת התושבים שאינם אז-רים, וכל אדם נכלל ברשימה באופן אוטומטי בלי שיטול יזמה כלשהי. ב-1965 שינו את השיטה. ביטלו את הפרק החמישי של חוק העיריות וקבעו שפנקס הבוחרים בכל שטח של רשות מקומית יהיה מבוסס בעיקרו על פנקס הבוחרים לכנסת לגבי אותו שטח ועל רשימות בוחרים משלימות, אשר צריכות לכלול את התושבים שאינם אזרחים. אם תושב שאינו אזרח רצה שתהיה לו זכות בחירה, הוא היה צריך ליטול את היזמה ולפנות ולבקש שיכללו אותו בנספח לפנקס הבוחרים. כידוע, רישום זה התנהל בדרך כלל בעצל-תיים, כי התושבים שאינם אזרחים לא הרבו להגיש בקשות לרישום בנספח.

חברי הכנסת וכל הציבור זוכרים שעם איחודה של ירושלים קיבלה הכנסת ב-27 ביוני 1967 שלושה חוקים: חוק המטיל את המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל על כל שטח שייקבע בצו על-ידי הממשלה; חוק המאפשר צירוף כל שטח כזה לתחום מוניציפלי של עיריה קיימת, וחוק השמירה על המקו-מות הקדושים. אתם יודעים שלמחרת היום שבו נת-קבלו שלושת החוקים האלה הוציאה הממשלה צו המטיל על מוזר-ירושלים את המשפט, השיפוט וה-מינהל של מדינת ישראל, ושר הפנים הוציא צו אשר צירף את השטח של מוזר-ירושלים לתחום המוניציפלי של עיריית ירושלים.

החוק שנתקבל בעניין העיריות נתן סמכות לשר הפנים לצרף למועצת העיר חברים, אשר ייצגו את תושבי השטח שצורף לאותה עיר. במלים אחרות, זה נתן סמכות לשר הפנים למנות אנשים מספר מתוך תושבי מוזר-ירושלים למועצת עיריית ירושלים. המי-נויים שדיברתי עליהם לא נעשו, וזאת לא בגלל חוסר רצון טוב מצד שר הפנים דאז, משה חיים שפירא זכרנו לברכה.

כאשר התקרב מועד הבחירות ב-1969 הועלתה הצעה, שנוסחה בסופו של דבר בסעיף 14 (ב) לחוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969, לאמור: "מי שרשום במרשם האוכלוסין כתושב של שטח שנקבע בצו לפי סעיף 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח—1948, יראו אותו כאילו הגיש במועדה בקשה להירשם בנספח של אותו שטח לשנת הפנקס שלאחר תחילתו של הצו או של חוק זה, לפי המאוחר יותר". במלים אחרות: נתקבל לגבי תושבי מוזר-ירושלים העקרון שהם ייכללו באופן אוטו-מטי ברשימת הבוחרים לעיריית ירושלים, בלי שמישהו יצטרך להגיש בקשה להיכלל ברשימת הבוחרים.

ההצעה הזאת הועלתה על-ידי מי שהועלתה, אולם מבחינה פורמלית לפחות הגושה הטיטה להצעת החוק לוועדת שרים לענייני חקיקה על-ידי שר הפנים דאז, משה חיים שפירא ז"ל, והצעת החוק הובאה לקריאה ראשונה בכנסת על-ידי סגן שר הפנים דאז, ישראל שלמה בן-מאיר ז"ל.

היו כל מיני תכניות, או מחשבות ושקולים, בקשר לתיקון הזה שדיברתי עליו זה עתה. היה מי שקיווה

— חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6) (שפירא, קורפו, נחושתן, סורקיס, כץ, אבנר, בדר, נבון, נסים, אליעד) —

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):
אולי כבוד השר יכול להסביר מדוע דרושים שני חוקים ואי-אפשר לומר זאת בחוק אחד?

יוחנן בדר (גח"ל):
הוא איננו מבין שום דבר...

שר המשפטים י. ש. שפירא:
כאשר השר בורג יביא את הצעת החוק השנייה, הוא יסביר כיצד הוא רואה את החוק שלו.

היו"ר י. נבון:
רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעד, ואחריו לחבר הכנסת נסים.

משה נסים (גח"ל):
אני מציע שנקיים דיון על שתי הצעות החוק גם יחד.

היו"ר י. נבון:
אם המציעים היו רוצים בכך, היינו עושים זאת. האם שר המשפטים ושד הפנים מסכימים שיהיה דיון במשולב?

שר המשפטים י. ש. שפירא:
לא.

היו"ר י. נבון:
אם כך נקיים דיון נפרד. הדיון הוא אישי.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער מאוד על הפיצול. זהו נושא אחד, נקודת ויכוח אחת, שהיה מקום לדון בה ולדאוג אותה מכל צדדיה ולקבוע לגביה עמדה. קשה לי להבין מדוע מקיימים שני דיונים נפרדים ומחייבים אותנו לחזור על אותם דברים בשני דיונים.

אני, ציפיתי למאומי של שר המשפטים כדי לקבל הסבר מדוע לא יאומץ העקרון המונח ביסוד הצעת החוק שיביא שר הפנים, עקרון דמוקרטי וטוב, שלפיו נוכל למעשה להפסיק את העניין המחייב אדם להגיש בקשה מיוחדת כדי לקבל את זכותו. אחת מן השתיים: אם אנו, כמדינה דמוקרטית וחברה דמוקרטית, מכירים בזכותו של תושב קבוע להשתתף בבחירות באזור מגוריו — מדוע לא נעניק לו את הזכות הזו באופן אוטומטי? אם זוהי זכות, היא צריכה להיות זכות אוטומטית. מדוע צריך להכביד עליו ולדרוש ממנו לעשות דברים שהוא אולי איננו ער דייו להם? אחד כך יתבדר לו לפתע שאין לו זכות לבחור. חשבתי שאולי שר המשפטים יתן יתן יתן.

יעקב נחושתן (גח"ל):
הוא נתן נימוק משכנע: הם הצביעו בעד המערך.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני משאיר לך להמשיך לרחוץ במים אלה, אם אלה הם נימוקיך.

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):
זו היתה ההנמקה של הממשלה. שר המשפטים הביא את הצעת החוק בשם הממשלה.

ורצה שתקום רשימת מועמדים לקראת הבחירות לעיריית ירושלים מטעם קבוצת תושבים ממזרח-ירושלים; היה מי שניסה להשפיע להביא לידי סידור, שכל רשימת מועמדים לעירייה תכלול מועמדים מספר מקרב תושבי מזרח-ירושלים; והיו כמובן אלה שהסתפקו ב"לית-ברירה בהשתתפות בפועל של יותר מ-7,000 תושבי מזרח-ירושלים בבחירות לעירייה.

ההצבעה היתה כמובן חשאית —

חיים קורפו (גח"ל):
הבאתם של הבוחרים קלפי לא היתה חשאית.

שר המשפטים י. ש. שפירא:
— אולם גראית לכל כסבירה ההנחה, שכל תושבי מזרח-ירושלים, אשר השתתפו בהצבעה, הצביעו בעד רשימת המערך, שבראשה עמד ראש העירייה מר טדי קולק.

יעקב נחושתן (גח"ל):
חבר הכנסת סורקיס שואל מניין זה ידוע שכן הם הצביעו.

שר המשפטים י. ש. שפירא:
אמרת שזוהי סברה, שאני שותף לה.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
כבוד השר לא צריך להשתמש בסברה זו.

שר המשפטים י. ש. שפירא:
אני חושב שמותר שתהיינה לי סברות.

אברהם כץ (גח"ל):
בעיקר כאשר הן הגיוניות.

שר המשפטים י. ש. שפירא:
בחודש מארס שנה זו פנה אלי ראש עיריית ירושלים וביקש לדאוג לחיקון חוק הבחירות באופן שארבעת השתתפים שהגיעו לבגרות מאז 1969 יוכלו גם הם אוטומטית ברשימת הבוחרים.

מכאן הצעת החוק שאני מביא היום מטעם הממשלה לפני הכנסת.

ברצוני לומר באופן הברור ביותר, שלא זו בלבד שאין לי כל התנגדות, אלא אני אף תומך בכך אם זה אפשרי — שכל תושב בישראל, שאינו אזרח, יוכל ברשימת הבוחרים לרשות המקומית שבה הוא מתגורר. אולם אני חושב לדבר חשוב שסעיף 14(ב) יישאר בספר החוקים ללא שינוי, פרט לשינוי שאני מציע. כי לא זו בלבד שיש כאן הבטחה שגם צעירים שהגיעו לפרקם ויכלו להצביע, אלא יש גם חשיבות לפי עניונו דעת, שהיה ברור שהמחוקק הישראלי דאג וממשיך לדאוג לכך, שתושבי מזרח-ירושלים, גם אם אינם אזרחי המדינה, תהיה להם זכות בחירה לעירייה, ולרצון והשאיפה האלה יהיה ביטוי מפורש בחוק — וביטוי זה יתקן ויותאם גם לצורך תוספת אותם ארבעת השתתפים.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

יוחנן בדר (גח"ל):

ומדוע אינכם עוזבים את הממשלה?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אתם מחכים לזה. אנו הרי אופוזיציה, ואתם קי-אליציה. מדוע אנו צריכים לעזוב את הממשלה, כאשר אתם בוקאליציה ואנו באופוזיציה ומדברים נגד הממשלה. אתם מדברים בעד הממשלה, אתם כבר בקי-אליציה.

לא שמעתי ולא הבנתי אם יש נימוקים לכך, פרט לנימוק אחד, שיש לו ערך ואני יכול להבינו, שרצוי כי תושבי מורח-ירושלים יידעו שמעניקים להם זכות מיוחדת. אם זה חשוב כל כך, אפשר לפרט זאת בסעיף קטן הצהרתי. אבל לגופו של עניין, אם זכות זו מגיעה לתושב, ואם בהזדמנות זו אנו מעניקים אותה באופן אוטומטי לחלק מהתושבים, אינני רואה מדוע יופלו לרעה תושבים אחרים במדינת ישראל.

לפיכך אינני רואה מדוע צריך לתמוך בהצעת התיקון המוצעת, ואני אתמוך בהצעת התיקון שיביא שר הפנים, כאשר יביא אותה.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אני מבקש לשאול שאלה לסדר. אני אשאל את שני השרים — שר המשפטים ושר הפנים, אם הם מסכימים למזג את הדיון בשתי הצעות החוק.

הי"ר י. נבון:

שאלתי וקיבלתי תשובה שלילית.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

התשובה של שר אחד היתה חיובית.

הי"ר י. נבון:

לנישואין דרושים שניים. שר המשפטים ענה בש-לילה, ולכן אנו מקיימים דיון נפרד.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

שר הפנים הסכים.

הי"ר י. נבון:

דרושה הסכמה של שני השרים.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

ההצעה שהביא שר המשפטים איננה אישית אלא של הממשלה. ההצעה שיביא שר הפנים איננה הצעה אישית שלו אלא של הממשלה. אודה מאוד אם אוכל לקבל הבהרה מי משני השרים, זה ששלל את הדיון המשותף או זה שחייב אותו, הביא את דעת הממשלה.

הי"ר י. נבון:

נשמע זאת לאחר הדיון. דשות הדיבור לחבר-הכנסת נסים.

משה נסים (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום אנחנו עדים לתופעה פרלמנטרית חדשה: הממשלה בישראל פועלת, לפי חוק-יסוד: הממשלה, באחריות משותפת. והנה מוגשת לכנסת שתי הצעות חוק, שתיהן בשם חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' פלוג), תשל"ג-1973, שתיהן עוסקות בבחירות לרשויות מקו-

מיות, שתיהן עוסקות בזכאותם או באי-זכאותם של תושבים שאינם אזרחים לבחור לרשות המקומית. ואת שתי ההצעות הללו מגישה הממשלה. הדיון בהן מת-קיים בו ביום, כלומר — בזו אחד זו. ולא זו בלבד אלא כאשר חברי הכנסת מציעים לדון בשתי הצעות החוק יחדיו, כי למעשה הנושא הוא אחד, המהות היא אחת, אין נענים. הממשלה מפלגת. בצדק, בכל הכבוד, שאל חבר-הכנסת פרופסור קלינגהופר: מי מיי-צג את הממשלה בקשר להצעה לדיון המשותף, האם שר הפנים שהסכים או שר המשפטים שהתנגד?

שאלה נוספת: חוק הרשויות המקומיות (בחירות) הוא עניין אשר תמיד שר הפנים עוסק בו. המביא וה-מוציא בשם הממשלה לעניין בחירות ברשויות המקו-מיות, ולא דווקא ברשויות מקומיות, הוא שר הפנים. על שום מה הביא לנו שר המשפטים הצעה אחת באותו נושא ושר הפנים עומד להביא הצעה אחרת באותו נושא, ואפילו טרם שמענו את נימוקיו של שר הפנים, ואנו נתבעים להתייחס גם להצעתו — איזה דיון זה יכול להיות? איזו רצינות של דיון זו, כאשר שומעים את דבריו של שר המשפטים, דגים בהם, מציעים להתייחס גם למה שעתיד לומר שר הפנים, כי הסוגיה היא אחת? מהו זה אם לא ביוזו ומנה של הכנסת? ייתכן שיהיה עלי — כמו על חברי לעלות שוב על הבמה ולדון בהצעת החוק ששר הפנים מגיש. כל זה בשעה שהתופעה שהיינו ערים לה עד היום היא הפוכה: מגישים לכנסת שורה ארו-כה של הצעות חוק, בעיקר בעניינים פיסקליים — חוק מס הכנסה, חוק מילווה חסכון, חוק מילווה חס-כון-מעבידים, חוק מילווה בטחון, חוק היטל בטחון — ועוד שורה ארוכה, מכנסים את ועדת הכנסת כדי לדון על כל הצעות החוק הללו, שהן שונות במהותן האחת מן השנייה; וקוצצים זמן של שעה לדיון בכל הסעיפים האלה יחדיו, למרות חשיבותם המיוחדת, ולמרות משקלם הרב.

אינני יודע איזה שיעור פרלמנטרי הציגה לנו הממ-שלה היום. אבל אני חושב שצריך לברך את שר המש-פטים על יושר לב וגילוי לב בלתי-רגיל שאנחנו היינו ערים להם היום בדבריו — יושר לב וגילוי לב שאינם באים לידי ביטוי מפי הממשלה בכל עת ובכל זמן.

אמר שר המשפטים, דבריו הלא הם שחזר על גבי לבן: בבחירות הקודמות ניתנה זכות אוטומטית לתושבי מורח-ירושלים לבחור למועצת העיר, הגם שהם אינם אזרחי ישראל ובלי שיהיה להם צורך להגיש בקשה לצרף אותם לפנקס הבחורים. כל תושבי מורח-ירושלים אלה הצביעו בעד רשימת המערך, מפלגת העבודה הישראלית — מפלגת הפועלים המאוחדת, בראשותו של ראש העיר הנוכחי טדי קולק. עתה — אמר שר המשפטים — פנה ראש העיר אל שר המש-פטים וביקש לכלול ברשימה אוטומטית זו גם את ארבעה השתנונים, כלומר את אלה שהיו לבני 18 אחרי הבחירות הקודמות. ולכן מוגשת הצעת חוק זו לכנסת.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא, יש שם עוד תיקון. התיקון הקודם היה רק לקדנציה אחת. אתה טועה.

משה נסים (גח"ל):

חבר-הכנסת אליעד, גא לקרוא.

— חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6) (נחשתן, נסים, קלינגהופר, אבנרי, שפירא) —

יעקב נחשתן (גח"ל):

חבר-הכנסת אליעד, גם באופוזיציה צריך לדעת לקרוא את החוקים.

משה נסים (גח"ל):

הניסוח שהוגש על-ידי הממשלה איננו ברור דיין, הוא גינת לפירוש כפול. עמדתי לדבר על כך. הפירושים הם אלה: אפשר לומר שהכוונה היא כי מי שהיה פעם כבר בפנקס בעלי זכות הבחירה למועצת עיריית ירושלים בשנת הבחירות תשכ"ט יוסיף להיות בעל זכות בחירה גם בבחירות הבאות. אבל אלה שהגיעו לגיל זכות בחירה לאחר אותה שנה לא יהיו בעלי זכות בחירה אוטומטית. זה פירוש אחד. — אתה מעורר בעיה שראוי לדון בה — היא בעיית ניסוח הצעות החוק המובאות לכנסת. הפירוש השני הוא כזה: כיוון שאומרים למחוק את המלים "לשנת הפנקס שלאחר תחילתו של הצו או של חוק זה, לפי המאוחר יותר" — יחול הדבר גם על אלה שבאו והיו לתושבי מזרח-ירושלים אחרי הבחירות והם לא דווקא בני 18, כי אם בני 50, 60, או כל גיל אחר מעל 18. הניסוח בהחלט איננו ברור.

אבל לא זהו מוקד הדיון. שר המשפטים בגילוי לב אמר: אנחנו, הממשלה, מגישים הצעת חוק זו. שר הפנים, כנראה גם על דעת הממשלה, מגיש הצעת חוק אחרת. שר הפנים בשם הממשלה מציע למחוק את הסעיפים 14 ו-15, משום שאין להם ערך, ואנחנו בהצעת חוק זו מתבקשים על-ידי שר המשפטים בשם הממשלה לאשר את קיומו של סעיף 14 ולחוקו. הכל בשם הממשלה. אינני יודע מה יאמר שר הפנים. הלא זו חוכא ואיטלולא.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אולי היתה הדרך להגיש הצעה אחת בשתי גירסאות לקריאה ראשונה. לכך יש תקדים, כאשר הוגשה הצעת חוק בדבר בחירות ישירות של ראשי ערים לקריאה ראשונה. לגבי סעיף 1, הוא סעיף 8 דאז, היו שתי גירסאות.

משה נסים (גח"ל):

חבר-הכנסת קלינגהופר, אינני יודע אם הצעת החוק לבחירת ראשי ערים היתה הצעה של הממשלה או הצעת חוק פרטית. נדמה לי שהיתה הצעת חוק פרטית. וכיוון שהיא פרטית, ניתן להגיש בשתי גירסאות. — שהממשלה תגיש שתי גירסאות, אינני יודע אם זה שיעור פרלמנטרי מכובד.

יעקב נחשתן (גח"ל):

אלה שני חוקים ולא שתי גירסאות.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אולי אתה צודק.

משה נסים (גח"ל):

מה שיש לי להגיד לגבי הופעת הממשלה היום, אמרתי. כאילו נאמר לנו: מוגשת בזה הצעת חוק בשם ממשלת ישראל, כיוון שהמערך זכה בבחירות האחרונות בכל הקולות הללו וחבל להפסיד את הקולות של אלה שבאו לאחר הבחירות הקודמות, ולפיכך אנחנו מציעים בשם ממשלת ישראל, בשם שר הפנים, להכליל את

השנתונים הללו, כדי שרשימת המערך, בראשותו של טדי קולק או מישהו אחר, תזכה בקולות של השנתונים הללו. אבל כפי שאמרתי, זה לא רק לגבי שנתונים אלה. יכול להיות שהפירוש האמיתי הוא לגבי כל אדם שנוסף כתושב, לא רק מבן 18 ומעלה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זו ההנמקה הכי-הגיונית שאי פעם הושמעה בכנסת.

משה נסים (גח"ל):

אני חושב שהצורה הזאת, לא דק שאינה פרלמנטרית, וזאת אף-על-פי שאמרתי כי אני משבח את גילוי הלב של שר המשפטים בשם הממשלה, ואין זה שכח שגילוי לב כזה יישמע בכנסת.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אתה מסרס את דברי ואחד כך אומר שזה גילוי לב. נחמד מאוד.

משה נסים (גח"ל):

אני חושב שלא סירסתי את דברי שר המשפטים. ציטטתי אותך, אמנם בעל-פה, מלה מלה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לא אמרתי.

משה נסים (גח"ל):

"דברי הכנסת" יוכיחו.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

יוכיחו.

משה נסים (גח"ל):

אני חושב שתכנה של הצעת חוק זאת, עקרונית, ראוי ומתקבל. אבל אם מקבלים את הגירסה של הצעת חוק זו, חובה יהודית, לאומית, אזורית, לקבל את העקרון הטבוע בהצעת החוק השנייה של שר הפנים, בשם הממשלה, שהוא עתיד להגיש היום, דהיינו, הזכות האוטומטית הזאת של תושב להיכלל ברשימת בוחרים למועצה מקומית, מן הדין הוא שתהיה לכל תושב בישראל, ללא הבדל דת, גזע ומין. אי-אפשר להפלות לטובה, כשם שאסור להפלות לרעה, תושבים — ואני מדבר על תושבים — ואנחנו מצויים על שוויון גם לגבי תושבים ולא רק לגבי אזרחים. אי-אפשר להפלות לטובה ציבור כלשהו. או שהיה עקרון אחד המחייב זכות בחירה אוטומטית לכל תושבי מדינת ישראל לרשויות המקומיות, או שלא יהיה דין כזה.

צריך לציין, שיש יהודים רבים שהם רק תושבי מדינת ישראל. נכון שלא כל שיקוליהם שלא לקבל את האזרחות הישראלית הם נימוקים הגיוניים, רציוניים ומתקבלים. אבל אנחנו כמדינה של עלייה וקליטה, צריכים לדאוג גם את הצד השני של המטבע. רובם, אולי רובם ככולם, של תושבי ישראל שאינם אזרחי ישראל, אינם הופכים לאזרחי ישראל משום שעדיין נתונים הם בקשרים, אם כלכליים, אם אישיים, עם אזרחות חוץ, עם ארצות מוצאם, עתים זה בענייני פנסיה ועתים זכויות כלכליות או אחרות שיש להם, וכל כיוצא באלה. מדוע ייגרע חלקם של אלה? מדוע

כאקט שבזמנו נועד ובא להפגין את הסיפוח של ירושלים המזרחית לפיכך אני מבין את התביעה המיוחדת, שהתיקון שמוצא עתה בהצעת החוק הזאת, להכליל בפנקס הבחורים לעירייה את השנתונים החודשים בירושלים המזרחית, אלה שהגיעו ל-18 במשך 4 השנים האחרונות, יידון בנפרד וישיא כחקיקה נפרדת. ברור, המגמה היא להפגין שוב את זיקת התיקון הזה לאקט הסיפוח של ירושלים המזרחית. בתור חוק כזה, הבא להפגין את הסיפוח של ירושלים המזרחית, אנו נתנגד לו ונציע להחזירו לממשלה.

אנו התנגדנו בזמנו ומתנגדים גם היום להכללת התושבים הערבים בירושלים המזרחית ברשימת הבחורים לעיריית ירושלים, כי אנו רואים בכך אקט הנובע מפעולת הסיפוח הבלתי-חוקית של ירושלים המזרחית. זה נשאר אקט המנוגד לכל ההחלטות של המוסדות הבין-לאומיים, שמדינת ישראל קמה לפי החלטתם. אין כאן דאגה לכיבוד זכויות האזרח של התושבים הערבים בירושלים המזרחית, אלא אקט הבא להסוות את פעולת הסיפוח הבלתי-חוקית...

שר הפנים י. בורג:

אין להתייחס מעל במת הכנסת להחלטת הכנסת כאל אקט בלתי-חוקי.

חופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה): זה אקט בלתי-חוקי, הנוגד את החוקים הבין-לאומיים ואת הזכות החוקית והטבעית של העם הערבי הפלשתינאי. לא יכול להיות וכיח פורמליסטי כזה, אם כיבוש חוקי או לא. שום חוק של שום פרלמנט לא יעשה כיבוש חוקי.

אין כאן דאגה לכיבוד זכויות האזרח של התושבים הערבים בירושלים המזרחית, אלא אקט הבא לתת תוקף לפעולת הסיפוח הבלתי-חוקית שביצעה הממשלה בירושלים בניגוד להחלטות עצרת האו"ם, בניגוד להחלטות מועצת הבטחון, בניגוד לאינטרס השלום והזכויות החוקיות של העם הערבי הפלשתינאי.

הענקת זכות הבחירה לתושבים הערבים של ירושלים המזרחית, שבאה לשוות לסיפוח ולכיבוש אופי של איחוד ודאגה לשוויון זכויות, כביכול, אין בכוחה לחפות על האופי האמיתי של הנוכחות הישראלית בירושלים המזרחית, כמו ביתר השטחים הכבושים. זאת היא נוכחות של כובש הבא לא רק להטיל שלטון זה, אלא גם לנשל עם שני מאדמתו וממולדתו. הפקעת הקרקעות, הריסת הבתים ושכונות שלמות בצד הערבי שסופח ומאמצים בלתי-פוסקים ובלתי-חוקיים של דיכוי, רדיפות וירושל תושבים, חיסול מועצת העירייה של ירושלים המזרחית, המאבק המתוכנן הזה לפגוע בזכויות העם הערבי בירושלים ואף לחסלן, אלה המאיימים את הנוכחות הישראלית במזרח-ירושלים. שום הענקת זכות בחירה לעירוי המאוחדת, כביכול, לא תחפה על עובדת קיום הכיבוש, על הסיפוח הבלתי-חוקי, על הפגיעה בזכויותיהם הלאומיות והאזרחיות של התושבים הערבים במזרח-ירושלים.

יוחנן בדר (גח"ל):

אתה רוצה שניתן להם זכויות אזרחיות?

חופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

סיפוח הבלתי-חוקי של ירושלים המזרחית יחד עם תכניות הסיפוח וההתנחלות בשטחים הערביים שנכ-

ממאנת הממשלה להגיש לכנסת הצעת חוק אחת, הגורסת זכות אוטומטית לכל התושבים, או הגורסת זכות עם רשות לכל תושבי ישראל?

לא ברור ולא מובן. אני חושב שזו חובתה של הממשלה.

ועוד זאת לדעת — מובן העקרון שלפנקס הבחורים לכנסת נכנסים רק אזרחי ישראל. זכות בחירה לכנסת נתונה רק לאזרחי ישראל, משום שהכנסת קובעת מדיניות, עקרונות וכיוצא באלה. לכן מן הדין הוא שיבחרו אלה שהם אזרחי ישראל, אלה שקשורים בט-בורם לארץ מכל וכל.

אבל לגבי רשויות מקומיות, שהן מספקות שירותים, רשאי תושב להביע דעתו. הוא משלם מסים ומקבל שירותים, והוא זכאי להביע דעה על טיב השירותים. אני רוצה להבין מה הסיבה שהממשלה לא יכולה היתה להתאחד לגבי הצעת חוק כזאת, עקרונית, שווה, שמקנה את הזכות לכל התושבים.

אינני אוהב להחשיד, אבל יש לי רושם שאותו שיקול שגרים להבאת הצעת החוק הראשונה בנפרד, הוא השיקול שהממשלה לא אבתה להגיש הצעת חוק אחת לגבי זכות הבחירה האוטומטית לכלל תושבי ישראל.

לכן, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חוזר ואומר: סיעתנו תתמוך בלב שלם, עם כל ההשלכות האלקטורליות, לטובתנו או לדעתנו — אינני יודע, בעקרון להקנות זכות בחירה אוטומטית לכלל תושבי ישראל, בלי כל ההזדקקות הזאת להגשת בקשות, שגרי מה לכן — לפי דברי שר המשפטים — שלא דבים ניצלו אותה. זה יכול להיות מפני שהדבר עלול היה להזיק להם בזכויותיהם הכלכליות בחוץ-לארץ, זה יכול להיות בגלל הביורוקרטיה הכרוכה בכך, או מתוך שיכ-חה והעדר תשומת-לב. אבל רצוי שייקבע אחת ולתמיד, שזכות היא וזכות אוטומטית היא. אנחנו תומכים בכך.

בשלב זה נצביע בעד שתי הצעות החוק, כדי לבטא את תמיכתנו העקרונית. בזה איננו מבטאים ולא נבטא את הסכמתנו לשיטה שהממשלה חידשה היום בכנסת, השיטה הפרלמנטרית שהיוו עדים לה היום. אנו עושים זאת כדי לבטא את עמדתנו העקרונית בזכותם של תושבי ישראל, יהודים או ערבים ללא הבדל, לבחור לרשות המקומית שבה הם משלמים מסים ובה הם זכאים לקבל שירותים.

בוועדה המתאימה, כאשר ההצעות הללו יועברו אליה, נדרוש לאחד את הצעות החוק הללו, על-מנת שיהיו ככלל עקרוני קבוע, כפי שציינתי. אם הממשלה תמנע אפשרות זאת, נשקול את צעדינו, כאשר נראה מה הן תוצאות עמדותיה של הממשלה.

הי"ר י. נבון:

אני מבקש את הנואמים להצטמצם במסגרת של עשר דקות. רשות הדיבור לחבר הכנסת טובי, ואחריו לחבר הכנסת פרוש.

חופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק שהגיש לנו היום שר המשפטים היא ספיה. היא חלק מאותו חוק שהכליל את תושבי ירושלים המזרחית, התושבים הערבים, בפנקס הבחורים לרשות המקומית,

לום, דוחים אנו את הצעת החוק ומציעים להחזיר אותה לממשלה.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בבואי להגיד את דברי לחוק המציע לתת עדיפות לערבים על יהודים במתן זכות בחירה לעיריית ירושלים, האם תסכים אתי, שר המשפטים, לקרוא לחוק כזה "חוק השבות" לערבים במזרח-ירושלים? ואתה, שר המשפטים, שעסקת בחוקה, חוק ומשפט עוד בימי ממשלת המנדט הבריטי, איך היית מגיב אילו ממשלת המנדט הבריטי או התורכי הייתה מעניקה זכות עדיפה לערבים, בלי לתתה ליהודים? איך היית מתייחס לזה?

ועתה לעצם הבאת החוק.

נתברכנו בברכה מיוחדת בקנציה זו, דווקא עם סיומה, בתיקונים מתיקונים שונים בחוקי הבחירות. אנו מתחזק בבעתי, שהצעתו בחוקי כי שנתיים לפני תום הקנציה לא ידונו בשינוי חוקי בחירות, ובמיוחד לפחות בשנה האחרונה שלפני הבחירות. בשינויים אלה יש טעם לפגם, וזה פוגם הרבה באובייקטיביות הדיון וההכרעה.

עד כמה שזה פגום ופוגם — די אם אנו מתבקשים לדון היום על שני החוקים המוגשים על-ידי שני השרים, שר המשפטים ושר הפנים, כששני השרים לא היו מסוגלים להידבר ביניהם. פה בכנסת פנו אליהם וביקשו לפחות לשלב את הדיון. סירבת, שר המשפטים. זה היה תמוה, קשה להבין זאת. אם לא היה נודף מזה ערב הבחירות — האם לא היו יכולים בממשלה להתגבר ולא להגיש חוק, הנוגע לבחירות, על-ידי שר המשפטים, כאשר שר הפנים לא הסכים לחוק כפי שמוגש על-ידי שר המשפטים?

שר המשפטים רוצה, כאילו לתקן איזו טעות שלא הובאה בחשבון. עד כדי כך: לתקן טעות שלא הובאה בחשבון. על-ידי מי? אצל שר המשפטים, שאני חושב שבכל מה שהוא מביא — הוא מביא בחשבון את כל ההשלכות ומביא בחשבון את כל ההתפתחויות. והוא מתייחס לזה כאילו זאת היתה טעות שלא הובאה בחשבון, כי הכללתם של ערביי מזרח-ירושלים בפנקס הבחורים חלה רק לגבי מי שהיו בעלי זכות בחירה באותה שעה, ואינה תקפה לגבי שנתונים שבגרו מאז. זה, אל לנו לשכוח, אמור כבר לגבי כ-10,000 בוחרים. ושר המשפטים מבקש עתה לתקן את הטעות ולהכניס תיקון נוסף לחוק, כדי להחיל את זכות ההצבעה האוטומטית גם לגבי השנתונים הבאים.

זוהי תמימות מופרזת במקצת להציג את הנושא כעין תיקון טעות. נכון, בשעתך, בשנת 1967, נחקקו חוקים ביוזמה משותפת של משרד המשפטים ומשרד הפנים, ונתקבלו על דעת כל הכנסת — או ליתר דיוק: רוב רובה — שורה של חוקים והחלטות מינהליות כלפי ערביי מזרח-ירושלים, אחת מהן: מתן זכויות לערביי מזרח-ירושלים להשתתף בבחירות לעיריית ירושלים. ברגע שנתנו לערביי ירושלים זכות בחירה רק לעיריה ולא לכנסת ברור היה, שהתייחסו אליהם בסטטוס של אזרחי חוק, ורק כהוראת-שעה ניתנה אז הזכות לערביי מזרח-ירושלים, בנסיבות של הימים

בשני ביוני 1967 חיבלו וממשיכים לחבל במאמצים להסדר שלום צודק ויציב בין ישראל והמדינות הערביות, בהתאם להחלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967.

זה עתה מלאו שש שנים למלחמת יוני 1967. ממשלת ישראל פתחה במלחמה בשם הגנה על בטחון ישראל והשגת השלום, בכיכול, אך שש השנים וההתפתחויות שהיו — התנגדותה העיקשת של ממשלת ישראל לביצועה של החלטת מועצת הבטחון, דבקוה בכיבושים ודחיית שלום צודק ויציב הכולל הסכם זה — כרה בישראל תמורת נסיגה מכל השטחים הכבושים והכרה בזכויות הצודקות של העם הערבי הפלשתינאי — התפתחויות אלה שיכנעו כיום רבים נוספים שלא לשלום הם פני ממשלת ישראל אלא להתפשטות, לכיבוש ולחיסול זכויות העם הערבי הפלשתינאי.

הגברת מאיר, ראש הממשלה, ממשיכה, ללא כל יסוד ובניגוד לעובדות הידועות לכל, להכדי, כפי שעשתה אתמול לפני עתונאי חוץ בירושלים וכפי שפורסם היום ב"גרדוסלס פוסט", שהממשלה לשלום הוא שהערבים לא רוצים להכיר בישראל, וכאשר יהיו נכונים להכיר בישראל — אפילו שאלת הגבולות תהיה שאלה טכנית בלבד. אלה דברי ראש הממשלה, אבל היא עצמה אמרה לא פעם אחת, שלא נוותר על הגולן, לא על הגדה, לא על רצועת-עזה, ולא על שארם א-שייח אפילו במחיר של שלום.

לא אחר אלא שר הבטחון עצמו בא לסתור, בימים אלה, את דברי ראש הממשלה, הרחוקים מהאמת, כאשר הוא מכריז בגלוי שהוא יודע כי קיימת האפשרות של השגת השלום, אפילו חווי, עם המדינות הערביות אם ישראל תהיה נכונה לסגת לקווי ה-4 ביוני 1967, אך הוא מעדיף להישאר עם השטחים, בלי השלום.

זאת היא האמת לאמיתה על מדיניות הממשלה, אשר מכשילה את המאמצים להשכנת שלום — וזה מה שמשתמע גם מהדיווח של מזכיר האו"ם, ד"ר ולדהיים, למועצת הבטחון, בהכשלת המאמצים להסדר שלום צודק מחמירה הממשלה את המצב גם על-ידי פעולות הסיפוח, ההתנחלות, הדיכוי ויצירת העובדות המוגמרות.

בכך נוטלת ממשלת ישראל על עצמה את האחריות להחרפת המצב באזור. כל התלקחות מחדשת, כל דם נוסף של בניים יהודים וערבים, שנשפך ושיי-שפך, יהיה באשמת מדיניותה של ממשלת מאיר-דיין, ובאשמת שליטי וושינגטון, הנותנים את הגיבוי והמשענת הפוליטית, הצבאית והכלכלית מתוך חשבונם האנוכי האימפריאליסטי.

קיים סיכוי ריאלי לשלום-אמת, לשלום צודק ויציב שיכבד את זכויותיהם הלאומיות הצודקות של עם ישראל והעם הערבי הפלשתינאי, של מדינת ישראל והמדינות הערביות. קיים סיכוי ריאלי שגם תושבי ירושלים, היהודים והערבים, יחיו בשותפות-אמת ובשיתוף פעולה מתוך כבוד הדדי, אך לא בצל מדיניות הכיבוש והסיפוח.

הדרך ברורה ובטוחה — אם תקבל ישראל ותבצע במלואה את החלטת מועצת הבטחון, אם תבדד את הזכויות הצודקות של העם הערבי הפלשתינאי.

מתוך התנגדות לסיפוח ירושלים המזרחית, מתוך התנגדות למדיניות הממשלה, הנוגדת את אינטרס הש-

וכאן אני רוצה להגיד לשר המשפטים, שמביא את החוק בשם הממשלה שמפלגת העבודה מהווה בה הרוב והמכוננת אותה: אני חושב שמעמדכם הוא כה חזק, השלטון כה מבוסס בידיכם, גם בממשלה וגם בעיריית ירושלים, שאיני יודע למה לכם להסתכן בה-באת חוקים הפוגעים עמוקות, ואני מתכוון בזה לשורה של חוקים, החל בחוק שינוי שיטת החלוקה של עודפי קולות וכלה בחוק זה. ועד כמה שינוי חוק חלוקתם של עודפי הקולות פגום — חוק זה, באפליה לטובה של ערבים על פני יהודים, פגום עוד יותר. ולמה? כי ברור שמכנים חוק אשר כוונתו היא כי הערבים הם שיכריעו מי יקבע בעיריית ירושלים. ידענים, והנסיין מוכיח זאת, כי למפלגת העבודה הכלים לטיפוח הקשרים עם ערביי ירושלים, אשר מרצון או מנימוקים אחרים נותנים רובם ככולם את קולותיהם למפלגה השלטת, ואין צורך להסביר ואף להתעכב על הסיבות למה נותנים את קולותיהם למפלגה השלטת. אל נחשוז בערבים שהם נלהבים כל כך מהשלטון, ואילו הבוחרים היהודים — אין ערובה זו חלה עליהם. זה ברור. כי קולותיהם מתחלקים לכל המפלגות. האם הגיוני הוא כי בגלל זה יוגש לכנסת חוק המפלה לרעה בירושלים יהודים לעומת ערבים?

היכן במדינת ישראל, היכן בירושלים, בבחירות האחרונות היתה הצבעת הערבים בעד רשימת המערך הפתחה? האם התעמקנו פעם לחשוב מה ההשלכות החמורות העלולות להיות לחיזוק המחנה הערבי בעלי זכות הבחירה בהכרעות? איך תתחיל הריצה אל הערב לרעב אותם בניינו הפנימיים, איך גיראה בנינו? הם? האם אין לחשוש מהשלכות פוליטיות, במיוחד כשאנו ידענים את יחסם של הערבים, הטובים שבהם, אלינו? והאם כל זה כדאי לאזרחים בממשלה, כדי לזכות בעוד חבר נוסף במועצת עיריית ירושלים — להגיש חוק כזה שפוגע ביהודים, שבטוחני כי אם של-טון זר היה מחוקק חוק המפלה לרעה יהודים, כולנו היינו מתקוממים ומתנגדים.

לכן תתנגד סיעתנו לחוק המוצע כל עוד לא ישולב בו גם החוק ששר הפנים עומד להביא: לתת אותה זכות גם ליהודים.

הי"ד ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר הכנסת בדד.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השרים שפירא ובורג נציגי ממשלות ישראל —

זה מוזר, איך ממשלת ישראל יכולה לדבר מגרון אחד בנושאים הגדולים ביותר שהם בבחינת עתיד חיינו, על אף מרחקי דעות תהומיים הקיימים בתוך הממשלה; אבל בשום פנים אין היא יכולה להידיבר ולבוא אל הבית הזה בקול אחד כשהמדובר הוא באינטרס מפלגתי. אז, כששואל יושב-ראש הישיבה אם אפשר לאחד דיון בשני חוקים בקשר לבחירות לעיריית ירושלים — שתי תשובות מפיהם של שני שרים. זה אופייני מאוד לגבי סדר העדיפויות, מה באמת חשוב לממשלה ולנציגיה ומה משני בסדר העדיפויות הזה.

לגופו של עניין, אדוני היושב-ראש, אני מעיין בהצעת החוק שהביא שר המשפטים, ומשפשף את עיני,

ההם, תוך רצון להושיט להם יד, להשתלב כצעד ראשון בחיים המוניציפליים.

מה היו התוצאות? נתנו להם סטטוס מיוחד, סטטוס יתר. האם השתלבו בחיים המוניציפליים? מה לא עשתה עיריית ירושלים? וידועה עמדתה המיוחדת של ראש עיריית ירושלים מר קולק לשילובם של ערביי מזרח-ירושלים. ואני אומר זאת לשבחה של עיריית ירושלים וגם לשבחן של ראש עיריית ירושלים. איך מפגשים את הערבים, איך מפגשים אותם ועושים למע-נס, מעדיפים אותם בהרבה בדברים. האם השתלבו בחיים המוניציפליים? לצערנו — לא. לא היה אף ערבי אחד שהיה לו העז להציג עצמו להיבחר לעיריה, בעד אנו ידענים שמיד עם כינון הכנסת כן היו ערבים שהציגו עצמם כמועמדים לכנסת, והם יושבים איתנו בכנסת מהכנסת הראשונה. בעיריה לא היה העז לאף ערבי אחד להשתתף, אף לא בוועדות פנימיות של העיריה. איני מבקר שום איש. אני רק קובע עובדה, מציאות. והמציאות הזאת אומרת "דרשני". לומר: אז, בשעת, ב-1967, מיד אחרי מלחמת ששת-הימים, נעשה נסיון או נעשה יוצא מן הכלל. אז נתנו לערביי מזרח-ירושלים זכות בחירה, אף שהיו אזרחי חוץ. אבל היה מקום להגיד שעדיין לא הספיקו להחליף את אזרחותם, ולא רצו למנוע מהם אפשרות לבחור לפחות בעיריות. אבל כיום? אחרי שש שנים? אחרי שערביי מזרח-ירושלים לא שינו את הסטטוס שלהם והם אזרחי חוץ, וגם אחרי שדחו את היד לשילובם בחיים המוניציפליים — האם יש מקום להביא כעת חוק להפלות לרעה דווקא יהודים, ובעיר אחת, ירושלים, ערבי בעל אזרחות חוץ, תינתן לו זכות בחירה אוטומטית לעיריה, ואילו יהודי, אם הוא בעל אזרחות חוץ — לא תהיה לו זכות בחירה?

מה רוצה כעת שר המשפטים בחוק המוצע? לו-מר: לא רק אותם ערביי ירושלים אזרחי חוץ, שקיבלו בנסיבות של 1967 זכות בחירה, אלא כל ערבי — לומר באופן ברור: כל מי שאינו יהודי — יוכל לבחור. יהודי — לא. אבל מי שאינו יהודי, וגר בירושלים — תמיד תמיד מקבל זכות בחירה אוטומטית. כלומר, כל מי שנוגד לא-יהודי ומלאו לו 18 שנה, גם אם אינו אזרחי ישראל, יכול לקבל זכות בחירה לעיריה, ובלבד שאינו יהודי. זהו ההכשר שלו.

האם אנו מבחינים בפגיעה בהבאת החוק הזה, חוק שפוגע ביהודים שכל חייהם התגעגעו לעלות לי-רושלים, זכו ועלו, ומסיבות מסוימות — אם זה בגלל קבלת ביטוח לאומי מארצות-הברית או מסיבות אחרות — אינם עדיין בעלי אזרחות ישראלית. האם דינם ומעמדם גרוע מזה של לא-יהודים ושל ערבים שעומ-דים כל הזמן בעמדתם ואינם רוצים להשתלב גם בחיים המוניציפליים? האם זהו הצדק, זהו היושר וזהו ההגיון, לתת עדיפות ללא-יהודים על פני יהודים? זוהי פגיעה, אם מעניקים זכות בחירה לערבי ללא פנייה וללא הצהרה. אין מקום לדרוש זאת רק מאזרחי חוץ יהודים. לא צריכים להפליג ולומר מה מסתתר מאחורי המגמה להעניק לערביי מזרח-ירושלים שהתבגרו זכות בחירה אוטומטית, אף שאינם אזרחי ישראל. זה כדי לקבוע בבחירות הקרובות, כי המדובר הוא במספר לא מבוטל — ב-10,000 קול. וזכרוננו לא בגד בנו, ולא שכחנו את הבחירות הקודמות לעיריית ירושלים, ואנו ידענים יפה מה מתכננים עלי-ידי החוק המוצע.

נתמך בהצעה זו, אדוני היושב-ראש, בנושא הזה. ואשר לחלק השני, לאפליה בין ערבים במזרח-ירושלים לבין יהודים במזרח-ירושלים — חבר-הכנסת שוסטק ידון בכך כשנגיע להצעת החוק השנייה.

היו"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

יוחנן בדר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני ודאי לא הייתי מדבר בשעה כל כך מאוחרת על חוק זה, לולא היו כאן אספקטים שראויים לבידור ונשכחו במקצת. קודם כל אני רוצה להגיד שהעניין עצמו הוא רציני מאוד, אבל הוויכוח מסביבו איננו רציני, ואני על-כך אחד כך יש דברים שכבר אינם לא-רציניים, אלא הם מאוד בלתי-רציניים, ואפילו משעשעים.

הנה יש לנו ממשלה. הממשלה מבוססת על אחריות קולקטיבית. כל שר אחראי לכל מעשי הממשלה. כל שר חייב להזדהות כלפי חוץ עם כל מעשה רשמי של הממשלה. ובכן יש לנו כאן שני חוקים. באחד כתוב שמנציחים ומרחיבים את התוקף של סעיף 14 בחוק הרשויות המקומיות, ובחוק השני כתוב שאותו סעיף ועוד סעיף אחד בטלים. הממשלה הציעה שני דברים יחד. זה לא אסור, מר שפירא הנכבד ומר בוגר הנכבד. אילו הם היו רוצים לעשות דבר כזה, היו צריכים, כמו כל חבר כנסת אחר, להגיש הצעות חוק פרטיות לדין מוקדם, והיינו רואים מה לעשות בזה. אבל שתי ההצעות האלה הן הצעות הממשלה. אמנם אנחנו רגילים לזה מזמן. בזמנו הדבר נעשה באופן אנונימי. פירסם איזה עתון, ממקור בלתי-גלוי, מה שאמר שר פלוני בממשלה; יום אחריו זה פירסם עתון שני, גם כן ממקור בלתי-ברור, מה שלעומת זאת באותה ישיבת ממשלה אמר שר שני בניגוד לשר הראשון. זה נמשך כמה זמן. אבל בשנים האחרונות אנחנו רגילים לזה שבעניינים חשובים ביותר למדינה חברי הממשלה מוסרים הודעות והצהרות מוגדות זו לזו. ולא רק שמוסרים הצהרות פוליטיות על דעת עצמם, אלא עוד מתווכחים בדברים זה עם דעתו של חברם, ובהזדמנות זו מוציאים דברים, סודות, משיבות סגורות של הממשלה. לפעמים עוברים תוך כדי ויכוח להתקפות אישיות, וכל זה נעשה בממשלה המחייבת אחריות קולקטיבית. מבחינה זו שתי הצעות חוק של אותה ממשלה, המובאות בבת-אחת, נוגדות זו את זו ניגוד מוחלט. זה אמנם שיא של אותה התפרקות פנימית של הממשלה. זה ביטוי לאותו זילזול קולקטיבי באחריות קולקטיבית. אם מותר לומר את זה, זה שיא. אבל אין זה שיא שאי אפשר לעבור אותו, וכאשר נסיים דיון זה בשלב שני אולי נגיע לשיא נוסף.

לגבי עצם החוק, אין שום קדושה בעקרון שאחרים בלבד מצביעים, או שתושבים מצביעים, כי יכול להיות חוק בריא ומקובל על כולם, בין שהוא הולך בכיוון אחד ובין שהוא הולך בכיוון אחר.

אני רוצה להזכיר לבית שבבחירות לרשויות המקומיות בשנת 1950 ניתנה זכות אוטומטית לכל התושבים. גם הבחירות לכנסת הראשונה ולכנסת השנייה היו בחירות שבהן השתתפו כל התושבים. לא דובר על אזרחים, כי לא היה לנו חוק אזרחות. לא קיבלנו חוק אזרחות באותו זמן, והמדינה התקיימה והיתה

וחוזר ומעיין ושואל את עצמי: מה קורה פה? הנה עומדים נציגיה של סיעה אחת בבית, סיעתנו, המרכז החפשי, מאז ששת-הימים, וקוראים לשילוב ערביי ישראל במערכות חינוך, בכל נושא, עם מתן זכות בחירה מלאה לערבים כחלק מן ההליכה האמיתית לקדמת שלום; או קוראים לראות בערביי ארץ-ישראל לא גיס חמישי אלא ראש גשר לשלום עם ערביי הארצות השכנות, ותומכים בכל צעד ממשלתי, גם כשהוא קטן, גם כשהוא מאוחר, שמקדם אותנו לקדמת המגמה הזאת: בשילוב הערבים בעבודה, בשילוב ההון הישראלי בפיתוח יהודה ושומרון; מברכים על כל הצלחה ישראלית, ותבוא מאויה צד שתבוא, בכיוון הזה. ולעומתנו באים שרי ממשלה, נכבדים מאוד, יציגים מאוד, שר החוץ, שר האוצר, ומהלכים אימים על העם הזה בפני סכנות דמוגרפיה: 'הערבים יציפו אותנו, הערבים יבלעו אותנו, ישטפו אותנו במספריהם'. אנחנו איננו נבזלים, אנחנו איננו גוענים, אנחנו משוכנעים בעוצמה של התרבות הישראלית, של הרוח הישראלית; אנחנו יודעים שתהיה עליה גדולה, ואנחנו רוצים שהערבים יחיו אתנו כשווים עם שווים. אנחנו רואים בזה את המפתח לשלום.

אבל אותה ממשלה אותה מפלגה, המהלכת אימים על העם בפני סכנות הדמוגרפיה אם תינתן לערבים האופציה לבחור בנתיבות ישראלית שעה שהחוק הישראלי יחול על יהודה ושומרון ומרחבי כל השטחים המשוחזרים — אותה ממשלה באה ונותנת אוטו-טית לערביי ירושלים המזרחית זכות בחירה. אוטו-מית, גם כשאנחנו מבקשים זאת.

אני שואל: איפה העקביות? לשיטתי — בבקשה. אני אינני נבהל מכך, להיפך. אנחנו תמכנו בהצעה הממשלתית הזאת בשעתה, אף-על-פי שיש הגיון בדברי חבר-הכנסת פרוש, שאמר: אם אחרי שש שנים זה לא נוצל, זה כבר לא מוכרח להיות אוטומטי, צריך להעמיד את זה כאופציה, כזכות, אך לא אוטומטית. אולם אם כך ואם כך — נתמך גם בהצעה זו.

אבל אני שואל את שר המשפטים: מי מגיש את ההצעה? זה המבזיל אותנו בדמוגרפיה — הוא ההולך כל כך רחוק? ומתי הוא עשה כן? כשהוא כדאי לצורך המפלגה בבחירות לעיריית ירושלים. אלה הקריטריונים?

(חבר-הכנסת ז. הרינג קורא קריאת-ביניים)

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מה שנכון לגבי ירושלים, חבר-הכנסת הרינג, נכון לגבי כל ארץ-ישראל. זו גישה עקרונית, כשם שאיחודה של ירושלים, שלשר שפירא יש בו חלק, הוא חלק מחוק כללי שיכול לחול על כל מקום אחר שהממשלה תכריז עליו. אני שואל: איפה קצת עקרוניות, איפה קצת עקביות? או שמא באמת יש פרימט אחד: טוב למפלגה — טוב ליהודים; רע למפלגה — רע ליהודים.

אנחנו נתמך בהצעה הזאת, משום שבעשונות כן הממשלה מודה בכננות העקרון היסודי שעליו אנחנו נאבקים, ומכיחה שרק שיקולים אינטרסנטיים, או שיקולי בהלה מפני לחצים שאינם, וצורות אופק מבחינה מדינית, מונעים ממנה ללכת בכיוון הנכון במרחבי הארץ כולם, ובהתייחסות לנושא של איחודם מחדש של ארץ-ישראל המערבית וסגיא.

לשמות של חוקים כמו "חוק מילווה הבטחון". למה "חוק מילווה הבטחון"? הרי כפי המילווה ולכו לאוצר, ולכסף אין שום כתובת. על שום שק אין כתובת. כל הכספים הכוללים לאוצר, והתקציב דואג לצרכי בטחון. יש חוקים שכתבנו בהם כי כספים ממילווה מסויים ישמשו לצרכי קליטת עולים. זה היה דבר מיותר מבחינה משפטית, אבל היו שיקולים חברתיים-פוליטיים אשר השפיעו עליו להסכים לכך. אם תתקבל הצעת חוק ב', בסעיף הראשון שלה לכל הפחות, הרי שסעיף 14, מבחינה משפטית גרידא, מיותר. אבל יש איזה אינטרס ממלכתי בכך שאותן זכויות, שבשנת 1969 יתנו לחלק מסויים של התושבים, לא ייכללו במס-מת רחבה יותר, ואפילו כשהן ייכללו במסגרת רחבה יותר מבחינת התוכן, לא יצטרכו תושבים או גורמים אחרים לקבל הסבר שזה כלול. בקיצור: יש יתרון בזה שזכות זו שניתנה בשנת 1969 לא תיהפך לזכות *expressio verbis*. אלא תישאר *per inclusionem*. לכן החלטנו בגח"ל לתמוך בשני החוקים.

מובן שרק בגלל השעה המאוחרת אני נמנע מלהגיד לשני אנשים מכובדים, ששניהם ידידים שלי ועם שניהם הלכתי דרך אירוכה מאד בבית הזה, מה אני חושב על הסיכסוך הזה, אבל אולי זה טוב שגם בגיל מבוגר נשארו בלבנו צעירים עד מאוד.

היו"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצורה שבה מביאה הממשלה את הצעות החוקים האלה - ואני מדבר על שתיהן - דומה קצת לבדיחה, וקורב הפיתוי להשמיע כמה דברי עקיצה על הבדיחה הזאת. אבל אמנע מכך, קודם כל מפני שחבל לי שבדיחה זו נוגעת לעניין שאין חשוב ורציני ממנו, והוא - עניין ירושלים.

אילו היתה הממשלה מציעה הצעת חוק המעניקה זכות בחירה לכל תושב בארץ, לכל רשות מקומית, בלי הבדל דת, לאום, גזע, עדה, מין ולשון, הייתי תומך בה. ובמידה שהצעת הממשלה ב' או הצעה ב' של הממשלה שתובא על-ידי שר הפנים תואמת את הדידישה הזאת, אצביע בעדה. אולם כאשר מוגש חוק הנוגע במישרין לירושלים, ולירושלים בלבד, יש לעמוד על טיבו מבחינת העתיד הלאומי, מבחינת השלום.

אני הצבעתי לפני שש שנים באולם הזה בעד איחודה של ירושלים, ואמרתי אז בהנמקת הצבעתי, שאני רואה את ירושלים המאוחדת כבירת ישראל וכבירת המדינה הפלשתיאית, אשר לדעתי חייבת לקום. בינתיים עברו שש שנים. הממשלה עומדת בסי-דובה להכיר בעצם קיומו של העם הפלשתיאי ולא כל שכן להעניק לו זכויות לאומיות כלשהן. הממשלה מכירה השכם והערב על סיובה המוחלט להעניק לערבים זכויות לאומיות כלשהן בירושלים. שתי העמדות האלה מצטרפות יחד לעמדה אחת, ההופכת בדיעבד את איחוד ירושלים לסיפוח ירושלים ותו לא. בעד סי-פוח ירושלים לא רציתי להצביע ולא הצבעתי.

עמדתי לפני ימים מעטים על הדוכן של ועידה בין-לאומית חשובה, לדעתי, וכחבר המשלחת הישראלית וכנציג תנועת השלום הישראלית השמעתי באוני נציגים

בריאה. אני מתאר לי שזה לא היה דבר בלתי-אפשרי - אם כי אני הייתי מתנגד לכך - אילו היינו מחלי-טים עכשיו שלכנסת יצביעו כל התושבים. עמדנו בזה, פעמיים והיינו יכולים לעמוד בזה פעם שלישית, אם כי, אני חוזר ואומר כי מסיבות אחרות, שהן חשובות יותר, הייתי מתנגד לזה.

אשר לעניין הבחירות לרשויות המקומיות, הדבר התעורר רק אחרי שהחלטנו כי פנקס הבוחרים כולל אזרחים. אז התעוררה בעיה מה לעשות לגבי תושבים שאינם אזרחים. היינו יכולים להחליט על פנקס נפרד, ורק לגבי עיריות. שמענו מכל מיני מקורות כי יהיו קשיים לערוך פנקס בוחרים לעיריות שיכלול תושבים שאינם אזרחים. היה גם חשש שיהיו שמות כפולים פה ושם. במצב זה בישלו דייסה בוועדת הפנים, וה-כנסת אכלה את הדייסה, כלומר קיבלה את ההצעה, שאמנם תהיה זכות הצבעה לתושבים שאינם אזרחים, אבל הם מוכרחים להירשם. עלי לומר שאין בזה שום קדושה. יש מדינות דמוקרטיות חשובות מאוד שיש בהן זכות בחירה רק לאלה שגורשמים. בארצות-הברית גרש-מים לזכות בחירה; גם באנגליה. מסיבות שלנו, שהן חשובות מאוד, אנו מעדיפים שיטה של מרשם רשמי, ממלכתי, וזאת גם שיטה מקובלת במדינות דמוקרטיות רבות וחשובות. כיום יש מיכון; יש לנו מיכון אלק-טרוני וכל האזרחים והתושבים דשומים בחוט, ואפשר לעבור על כל החוט הזה במשך זמן קצר, במשך חצי שעה או שעה ולמצוא מיד כל מה שרוצים למצוא, וכך אין שום סכנה לכפילות אם נעשה לנו נספח או פנקס בוחרים לעיריות, של תושבים שאינם אזרחים, ובכל הארץ, ואלה יהיו הבוחרים.

עכשיו מוכרח אני לומר בכל זאת את דברי לגבי הצעת הממשלה שקוראים לה "הצעת מר שפירא", אבל אני רוצה לקרוא לה "הצעת ממשלה א'". יש עוד הצעת ממשלה ב'. לגבי הצעת ממשלה א' אני רוצה לומר שזה היה דבר חשוב כאשר החליטה המ-שלה כי תושבי מזרח-ירושלים - והפעם ההחלטה אינה לגבי ערבים, אלא לגבי תושבי שטח מסויים - יהיו רשאים כולם להשתתף בבחירות לעיריה. כיוון שנעשיתי במקצת לטכנאי בענייני בחירות, בניגוד לרצוני, אני רוצה להוסיף מצדי גימק טכני. אם דורשים מתושב תל-אביב שאינו אזרח לעשות דברים מורמליים מסוי-מים אם הוא רוצה להצביע, זה שונה לגמרי מאשר להטיל אותו תהליך טכני על ערבי בעיר העתיקה. הרבה יותר קשה לערבי זה לעשות את הדבר. אין לו היע הדרוש, אין הוא יודע את השפה, אין לו מגע עם המקום המתאים, אין לו נסיון. אם כך, הקלה זו לתושבי מזרח-ירושלים היתה מוצדקת לגמרי מבחינה טכנית. יתר על כך, אני חושב שמבחינה ממלכתית - ואיני רוצה להיכנס כאן לפוליטיקה כללית - זה היה דבר טוב ונכון שהוספנו בינואר 1969, אם איני טועה, בזמן הליכוד הלאומי, אותם סעיפים לחוק הרשויות המקומיות.

אם תתקבל החלטה לפי ההצעה הממשלתית ב', המבטיחה אותה שיטת רישום ממלכתי של תושבים לצורך הבחירות המקומיות, הרי סעיפים 14 ו-15 יהיו מיותרים מבחינה משפטית גרידא. מבחינה זו היינו צריכים להיות נגד הצעת מר שפירא. אבל כאשר אנו מנסחים חוקים לא תמיד מגבילים אנו את עצמנו למה שהכרחי מבחינה משפטית. פעמים רבות התנגדתי

מפתרון לא פחות מכל שאר הבעיות התלויות ועומדות בין שני העמים.

לכן אצביע נגד הצעת החוק, ואצביע בעד הצעת החוק שיביא שר הפנים.

הי"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-מאיר, ואחריו לאחר דיון הנואמים, חברי-הכנסת נחושתן.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעתנו תצביע בעד העברת הצעת החוק, שהביא שר המשפטים לקריאה ראשונה, לוועדה. וכן נצביע כמובן בעד העברת הצעת החוק, שתוגש בעוד דקות ספורות על-ידי שר הפנים, לוועדה.

אני חייב, לצערי, להצטרף לדברי הפליאה שהושמעו כאן על-ידי דוברים מספר, כמעט על-ידי כולם, על הכפילות המיותרת בדיון על הצעות שני החוקים. כלל גדול נקוט בדיון, כפי שאמרו חז"ל: "בכלל מא-תיים מנה".

הצעת החוק שתוגש על-ידי שר הפנים היא הצעה כוללת, המתייחסת לכל שטחה של מדינת ישראל, והיא חלה כמובן גם על ירושלים כולה, המאוחדת, על אזורייה המזרחיים והמערביים, שהיא חלק בלתי-נפרד ממדינת ישראל. החוק שיביא שר הפנים חל על כל מדינת ישראל, והוא בא לאפשר לכל תושב קבוע בשוב מסוים להשתתף בבחירות המוניציפליות של אותו ישוב, על אף שאין לו אזרחות ישראלית. הואיל וחוק זה הוא כולל ומתייחס גם לנושא של ערביי מזרח-ישראלים להיוודים הגרים בה — ויש שם גם יהודים, לצערנו מספרם קטן מדי, אבל הם ישנם שם, ברוך השם — והוא חל על תושבי מזרח-ירושלים, שבחלקם אינם אזרחי המדינה — הרי דומני שההצעה הנוכחית של שר המשפטים בעצם כלולה ברוחה ובתכנה באותה הצעת חוק שיביא שר הפנים.

לכן אינני מבין מדוע לא ניתן לראות זאת כנושא אחד. יתר על כן, אני חייב להביע פליאה על שלא היתה הסכמה וועדת הכנסת לא קבעה שיש לקיים דיון משולב בשתי הצעות החוק. אם בכל זאת מגישים שתי הצעות חוק, יש אולי לשד המשפטים נימוקים לכך שהוא מבקש להגיש בנפרד הצעת חוק, אף-על-פי שהיא כלולה בהצעה השנייה, והרי כבר אמרו חז"ל: כל יתר — כנטול דמי. אבל דאי שהדיון היה יכול להיות משולב, וכפי שאנו נוכחים לדעת, כל המשמשת פים בדיון, ואני בתוכם, למעשה מקיימים דיון משולב. אני לא אדבר על הצעת החוק שיביא שר הפנים. איש, מסייעתי לא יטול חלק בדיון על אותה הצעת חוק, כי אני מדבר בהחלטות זו על שני חוקים גם יחד, כי אני רואה בהם מכלול אחד.

כאמור, אנו תומכים בשתי הצעות החוק, משום שאנו תומכים בעקרון הטמון בשתייהן. אנו תומכים בעקרון הכללי והכולל, כפי שבא לידי ביטוי בהצעה שיביא שר הפנים, ולפיו תושב קבוע בשוב מסוים רשאי וזכאי להשתתף בבחירות לאותו ישוב, כאשר עומדים על הפרק נושאים של שירותים מוניציפליים — ולא בעיות פוליטיות, מדיניות ובעיות, שעליהן זכאי להביע את דעתו בעת הבחירות לכנסת רק אזרח אשר נושא גם בעול החובות של אזרחי המדינה. אנו

מאמצות ערב את ה"אני מאמין" שלי, כישראלי וכ-פטריוט ישראלי.

יעקב נחושתן (גח"ל):

הם התרגשו מזה מאוד.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

יותר ממך. צר מאוד שערכים מתרגשים מן השלום יותר מחברים בבית הזה, לרבות חברי ועדת החוק והבטחון, שלא מעניין אותם לחלוטין מה אומרים ישראלים וערכים בדרך בכיר על השלום. אני יכול רק לקבוע זאת בצער.

"אני מאמין" זה אמרתי, שאני מאמין כי ירושלים — המאוחדת צריכה להיות בידת ישראל ובידת המדינה הפלשטינאית אשר קום תקום. אני חושב גם היום, שירושלים — שהיא עניין המעורר דגשות מה עמוקים גם בלב עמנו, גם בלב העם השני, גם בלב כל מאמיני הדת היהודית, גם בלב מאמיני הדת המוסלמית, וכמובן — הדת הנוצרית — שירושלים זו יכולה להיות מפתח לשלום, אך היא יכולה להיות גם מוקש נורא לשלום. אני מאמין שכל פתרון שלום במרחב שלנו חייב לכלול פתרון של בעיית ירושלים, שיתקבל על דעתו ועל לבו של כל אחד משני העמים. אילו אפשר היה, אדוני היושב-ראש, להשיג שלום תוך התעלמות מדגשות הערבים כלפי ירושלים, אפילו אם אפשר היה — אסור היה ללכת לשלום כזה, באשר עניין ירושלים היה מוסיף לגעוש ולדעוש בלב העמים הערביים, והשלום שהיה קם תוך התעלמות מדגשות הערבים לירושלים לא היה עומד במבחן המציאות במשך שנים ודורות.

אף אחד לא יכול לומר בבטחון מוחלט איך נפתור את בעיית ירושלים בצורה שתתקבל על דעת שני העמים. הדבר תלוי בעקרון כולל: אם תקום מדינה פלשטינאית — ואני מאמין שתקום — כי-אז חייבת ירושלים להיות בירת המדינה הפלשטינאית, כשם שהיא בירת מדינת ישראל. אם לעומת זאת יקום פתרון כלשהו, שיחזיר את השטחים המוחזקים בארץ-ישראל, פלשתינה, לממלכה הירדנית, אין כל ספק שיהיה צורך להעניק לערבים בירושלים זכויות לאומיות, ולא מדובר על זכויות של הצבעה בלבד וזכויות אזרחיות.

כיום הערבים בירושלים חיים בירושלים, אבל למעשה אין להם חלק ונחלה בירושלים. הם מרגישים את עצמם בירושלים המאוחדת כנתנים זרים, כזרים בעיר שסופחה לישראל. גם אני חושב שהיה זה מעשה נאה מצד שר המשפטים לגלות בצורה פשוטה ונבונה כל כך את המגוינים העיקריים להצעת החוק. אבל ברור שאלה הבאים להצביע בעד טדי קולק, לבס איננו עם מר טדי קולק ולא עם עיריית ירושלים זו. הם מצביעים כך מפני שכדאי להם להצביע. הם מצביעים עם השל-טון, כי זה כדאי להם. אם מחר השלטון בירושלים יהיה בראשותו של חבר-הכנסת בגין, הם יצביעו בעדו.

זה לא הפתרון, זו אפילו לא התקדמות לקראת פתרון. כל עוד הערבים אינם מסכימים בלב מלא לירושלים המאוחדת במישור העירוני, אין גם ערך להצבעה של הערבים בבחירות העירוניות.

אני חושב שהחוק ממשיך את האשליה כאילו בעיית ירושלים נפתרה, בעוד שבעיית ירושלים דחוקה

הזו; מפקקים בתנ"ך כנדרמה מחייבת של עם ישראל היום, בדור הבא ובדורות הבאים.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

לא רק תנועת העבודה. גם השר בורג בדעה זו.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אתה לא צודק. לשמחתי אני חושב שאתה לא צודק. אני חושב שהשר בורג הוא בדעה המקובלת על המפלגה כולה. עמדה זו מחייבת גם אותנו. אני חייב להביע דעה גם בקשר לאותם פיקפוקים שנשמי עים לגבי הערכים היסודיים של תנועת הציונות. הדרך המשותפת שלנו, של הציבור הדתי הלאומי עם תנועת העבודה ועם הציבור הלא-דתי הציוני במשך הרבה שנים, היתה מבוססת על כך, ששני שלישים מתוך הסיסמה של הציונות הדתית היו משותפים לנו: ארץ-ישראל כולה לעם ישראל כולו. ואנחנו הוספנו: על-פי תורת ישראל. לגבי שלוש זה היינו חלוקים. ואם, חלילה, תנועת העבודה תאמץ לעצמה דעות המרחפות באוויר, המטילות ספק בזכותו הממשית של העם הי-הודי על ארץ-ישראל כולה, ברעיון של התיישבות עב-רית בכל פינה בארץ-ישראל, שזה הרעיון היסודי המ-שותף לנו, לתנועת העבודה, לציונות הדתית במשך כל השנים - הרי שהדבר יביא מן ההכרח את הקץ לשותפות בנינו. מה משותף לנו אם לא זה? יש לקוות שדווקא היום ודווקא לקראת יום-ירושלים נת-גבר על אותם ספקות בתוכנו ונדע להכיר בערכו של התנ"ך. אין זו מיסטיקה, זה היסוד וההצדקה המוס-רית לקיומנו. נדע לפעול למען זכות ההתיישבות הי-הודית לא רק במזרח-ירושלים, אלא גם בכל חלקי ארץ-ישראל המשוחררים.

אנחנו נצביע גם בעד החוק הזה וגם בעד החוק השני, מפני שאנחנו רואים אותם כמכלול אחד.

הי"ד ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נחושתן.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם זאת זכינו לראות בממשלה. בחבורת הכחולה המונחת לפנינו כתוב: "מתפרסמות בזה הצעות חוק מטעם הממשלה". בעמוד 298 יש חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), שבו מוצע תיקון לסעיף 14 ובעמוד הבא, 299, יש הצעת חוק לבטל את סעיף 14. אם שמתם לב, בתחילת הדיון, בתום דבריו של הר המשפטים שאל מיהו לתמוך: מדוע אי-אפשר להביא את שני החוקים בחוק אחד? התגובה הספונטנית של שר הפ-נים מר בורג היתה: הסכמה, ואילו שר המשפטים התנגד לזה באופן כמעט אינסטנקטיבי. מדוע? שר המשפטים, כידוע לנו, הוא משפטן מובהק, מעולה במקצועו ודעתו איננה סובלת מין אבסורד כזה, שב-אין חוק, בסעיף אחד, יציעו לתקן סעיף 14, ובס-עיף השני יציעו לבטל אותו. לכן הוא התנגד להצעה. השר בורג איננו איש משפטים, אין אצלו התנגדות טבעית למין לוליינות תחקיתית כזאת, שהכנסת הזאת עדיין לא ראתה.

האמת ניתנה להיאמר שהחוק הזה הראשון, תיקון מס' 6, איננו מעניק שום זכויות משפטיות לשום איש. די בתיקון שהשר בורג יציע מיד, בתיקון מס' 7, כדי

ודאי תומכים בזכות הבחירה לעיריה של כל תושבי מזרח-ירושלים, ערבים כיהודים. לחלק הארי של תושבי מזרח-ירושלים, שהם ערבים, מגיעה הזכות להיכלל בפנקס הבוחרים ולהשתתף בבחירות לעיריה, בכל הב-חירות שתתקיימנה מכאן ואילך, וכל שנתון המגיע לגיל המעניק זכות להצביע בבחירות וכאי להיכלל בפנקס הבוחרים באורח אוטומטי. כל אלה זכאים לה-יות בעלי זכות בחירה בבחירות לעיריית ירושלים המ-אוחדת, שהיא עיר אחת.

מן הראוי להזכיר ששתי הצעות החוק מובאות לכנסת היום, שבווע ימים לפני יום-ירושלים. בשבוע הבא, ביום ד', נחוג כולנו, העם היהודי בארץ ובתפ-צות, את יום-ירושלים, יום כ"ח באייר, היום שבו שוחררה העיר העתיקה, שוחררו אותם חלקים מיר-שלים שהיו תחת כיבוש ושלטון זר עד שנת 1967. היום הזה מסמל את שיחרור ירושלים ואיחודה מחדש.

בהזדמנות זו אני רוצה להגיד שאני שולל את הכ-נסת הנימה שהכניסו דוברים אחדים, הנימה של ש-י קולים פוליטיים של מפלגה זו או זו. צר לי כי בנושא-כה חשוב, המאחד את כולנו - פרט אולי ל-4-5 חברי כנסת - מכניסים נימה כזו. שהרי אין בינינו חיל-קי-דעות באשר לאיחודה של ירושלים כעיר אחת ברי-בונות ישראל בלבד. הנושא הזה הוא חשוב מכדי ש-י שלב בו שיקולים פוליטיים. אינני יודע בעד מי הצביעו-אותם אנשים. זהו עניינם שלהם. זה גם לא משנה מי יקבל יותר קולות או פחות קולות. חשוב כאן העקרון, שעבריי מזרח-ירושלים, בהיותם תושבים במדינת ישר-אל ובעיר ירושלים, צריכים להיות שותפים ולהצביע בבחירות.

אינני רוצה להיכנס לפולמוס ולהתווכח עם דובר-רק"ה, שאמר מה שאמר, וגם לא עם חבר-הכנסת אבנרי. אינני רואה מה התועלת בפולמוס זה. אינני חושב שנשכנע האחד את השני. אבל בהקשר זה, כא-שר הדיון נסב על מזרח-ירושלים, וכאשר נאמרו הדב-רים שנאמרו, הייתי רוצה לחזור על שני יסודות עק-רוניים, המוסכמים על דעת חברי סיעתי ותנועתי. בי-חס לירושלים עצמה אני יכול לצטט את החלטת ועידת המפד"ל, אשר נתקבלה פה-אחד על דעת כל צירי הוועידה. "זהו עמדה מוחלטת וחד-משמעית - ואני בטוח שזוהי עמדה של הרוב המכריע של העם בישראל - שאין כל ריבונות על ירושלים, על כל חל-קיה ועל כל המקומות הקדושים אשר בה, זולת ריבו-נות של מדינת ישראל. נקודה זו מוסכמת על כולם, וכדאי בהזדמנות זו לחזור עליה.

והנקודה השנייה, וכאן שוב לא אתווכח עם חבר-הכנסת טובי שדיבר על סיפוח בלתי-חוקי; שר הפנים כבר העיר שאין לדברים אלה כל משמעות, כי זהו חוק שנתקבל בכנסת ובעם כולו. הניסוחים של חבר-הכנסת טובי לקוחים בכלל מדבריהם של שונאי ישראל, ולא אתייחס אליהם. בהקשר זה אני חייב לומר כמה מלים על הוויכוח המתנהל בקרב הציבור בקשר לעמדתנו, עמדת המדינה, לגבי ארץ-ישראל וה-התנחלות בארץ-ישראל. דומני שזוהי הזדמנות נאותה לומר את מה שיש לי לומר בנושא זה.

צר לי מאוד שדווקא בקרב תנועת העבודה, שיש לנו שותפות עמה תוך הליכה משותפת במשך שנים, נשמעים קולות בזמן האחרון המפקפקים במשמעות התנ"ך כזכות בסיסית, עקרונית ובלעדית לקיומנו בארץ

הי"ד ר. ארזי:

תם הדין. רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ואני רוצה לומר לחברי הכנסת נחושתן, שלא היה לפסוס בדברי, ושלא כמנהגי — ואני בדרך כלל אינני כותב את נאומי וחברי הכנסת יודעים שאני מדבר בעל-פה, מלבד מקרים יוצאים מן הכלל — את הנאום הזה כתבתי.

חשבתי לחובתי, לאור הטענות ששמעתי ואשר יכולתי לצפות להן, ולא רציתי להיות מתחסד ולומר שאינני יודע בעד מי הצביעו תושבי מזרח-ירושלים, אני יודע שהם הצביעו בעד רשימת המערך. ואינני עושה מזה סוד, שאני יודע זאת. אבל לא מסיבה זו אני מביא את החוק.

החוק הזה הוא חלק מרקמה של כמה דברים שהבאתי לכנסת הזאת ובקדמות, המתייחסים למזרח-ירושלים. אני הולך לשיטתי. אני מעריך בגלוי-לב רב שהגשתי שתי הצעות החוק האלה זו אנומליה, וכל ממשלה, וגם הממשלה הנוכחית צריכה לשמור את נפשה ממנה, ואני מקווה שהדבר לא יהיה עוד.

אני מסכים לחלוטין עם דברי חברי הכנסת בדר, שאילו היתה מתקבלת ההצעה, שקוראים לה "הצעה מס' 2", בפועל כל אותן זכויות שמוקנות בהצעה שהבאתי היו נגדרות ממילא. אני חושב שבדברים שיש להם ערך מדיני רב אתה חייב לשקול מה חשוב יותר, הצורה האלגנטית הכוללת או הצורה המסודרת יותר, שמדברת במפורש על השטחים, על כל שטח שעליו הוטל או הוטלה המשפט, המינהל, השיפוט של מדינת ישראל; ואתה חייב לבחור בדרך השנייה.

אנחנו מרגישים זאת על עצמנו ועל גבנו, כאשר אומות העולם, מדינות מסוימות, מדברות על זה שצריך לתת לכל המדינות במזרח התיכון אפשרות קיום בטוח. ואומרים לנו ידידים במרכאות כפולות ביותר: מדברים על כולם, מדוע חוץ לכם שציינו במפורש את ישראל? הם בשלהם ואנחנו בשלנו. "הידידים" האלה מדברים על "כל האומות".

המצב לא היה כזה, שהיתה הצעת חוק ולפיה משנים את הסדר שקיים מ-1965 ובאופן אוטומטי נותנים לכל התושבים זכות בחירה. לא זה היה המצב כאשר הבאתי את הצעת החוק שלי. והצעת החוק שלי היתה ידועה לא רק לחברי הממשלה, לא רק לחברי כנסת, ולא רק לתושבים יהודים שיושבים פה.

אני בעד זה שיתנו זאת לכל התושבים. מדוע לא? אם אפשר, אם זה בריביוע, מדוע לא? אבל אני רוצה שהדברים שייאמרו במפורש ביחס למזרחת של ירושלים, ויישארו בספר החוקים ולא יימחקו מפני שיש "מי שבוירך" עם כל הנערים. לא, נדבר על זה במפורש. על זה, אני חושב, כדאי לעמוד, על זה כדאי אפילו לשאת את חוסר האלגנטיה בצורת הניסוח וגם את הדברים שנתבקשו ואשר נטענו על-די כל חברי הכנסת כמעט, ששאלו: מדוע נחוצים לנו שני חוקים אלה, מדוע אי-אפשר היה לעשות זאת בחוק אחד?

אני חושב שהמבחן האמיתי לנחיצותו של החוק שהצעתי הובלט, למרבה הצער, על-ידי שני חברי כנ-

להעניק כל אותן זכויות אשר רוצים להעניק על-פי החלטת הממשלה. לכן לא ייפלא הדבר ששר המשפטים התנגד בתוקף שהדין יתקיים יחד או יאחדו את שני החוקים האלה.

אנחנו עדים לשימוש באקט תחיקתי אשר לא נועד להעניק או לקבוע זכויות או חובות משפטיות, אלא נועד להיות מחוזה הפגנתית, דקלרטיבית, שאין לה משמעות. באותו חוק הנקרא חוק הרשויות המקומיות (בחירות), סעיף 14 — אותו סעיף שאנחנו עכשיו נדרשים לתקן אותו — לא יהיה קיים. אלא מאי? שר המשפטים רוצה להכריז קבל עם ועדה: אנחנו מתכוונים או רוצים להעניק לכל אותם ארבעה שנתונים, אשר בשל טעות תחיקתית לא נכללו ברשימה על-פי אותו סעיף 14 (ב), זכות בחירה.

אפשר היה להשיג אותה מטרה או אותו אפקט דקלרטיבי על-ידי כך ששר המשפטים היה מצהיר מעל במת הכנסת, כי הכוונה להעניק להם את הזכות שמגיעה להם. הוא לא בחר בדרך הזאת; הוא בחר בדרך שהיא, לדעתי ולדעת הרבה אנשים שדיברו לפני, אינה דרך. אני מכיר את שר המשפטים כמי שאזנו קשובה ויש לו ראש פתוח. לא ייפלא בעיני אם יבוא ויאמר שבעצם החוק הזה הוא מיותר ויש להסתפק בחוק שיציע השר בורג מיד אחרי זה, ולכן הוא ימשיך אותו. האקט הדקלרטיבי לא ייפגם על-ידי כך.

בשל אותה הכוונה ששר המשפטים הכריז כאן אנחנו איננו יכולים להתנגד לחוק הזה. משנזרק האתגר בחלל הכנסת, הוא הפך להיות לאתגר לכל סיעה שתומכת בהענקת זכויות הצבעה ברשויות המקומיות לכל תושב, ובעיקר לתושבי ירושלים. כדי שלא יפרשו את התנגדותנו לחוק זה כהתנגדות להענקת זכויות בחירה לערבים — רק מהסיבה הזאת — אנחנו תומכים בעקרון הראשון. אחרת, בשום אופן לא היינו תומכים בלוליינות המשפטיות הזאת; מה גם שהיא מבחינה מקצועית איננה עומדת בפני שום מבחן. לכל הדעות היא מחנכת את המשפטים הצעירים באוניברסיטאות למעשים שלא ייעשו בתחיקה שלנו.

זוהי הסיבה לכך שנטלתי את רשות הדיבור, כדי לומר שתמיכתנו בחוק הזה איננה מתפרשת בשום אופן כאילו אנחנו תומכים בדרך שבחר בה שר המשפטים.

כאן מישורו יאמר ששר המשפטים דמו כאילו, שהסיבה האמיתית להגשת החוק היתה ההצבעה של תושבי ירושלים בעד טדי קולק. השר כעס על כך. הוא אמר בקריאת-ביניים שמסרסים את דבריו. אני מסכים אתו שלא זו הסיבה להגשת החוק הזה, כי היא לא מעניקה זכות בחירה. היא איננה נותנת מארמה. לא על-פי החוק הזה יצביעו הערבים. ויאלי-נא שר המשפטים להסביר לנו מדוע בכל זאת השתמש בנימוק הזה. מדוע הזכיר זאת, אם דבר זה איננו מעותי? מה הוא רצה להשיג על-ידי כך? האם שר המשפטים היה מגיש את הצעת החוק אילו ידע מראש שאותם תושבי ירושלים המזרחית היו מצביעים רובם לטובת גח"ל, למשל? אינני רוצה לומר את התשובה, כי היא ברורה. אבל שר המשפטים חייב תשובה לשאלה השנייה: מדוע באופן תת-הכרתי, מתוך לפסוס, או בהיסח-הדעת, הזכיר את עניין ההצבעה של תושבי ירושלים?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד השר — — —

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
כתוב התייפך הגמור.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
לא, עם כל הכבוד, זה אינו כך.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
כל הכבוד לא יועיל כאן, לא יועיל גם שזה דחוק מאוד מלהתיישב עם הפורמולה שנתקבלה בבולוניה, שעלינו לפנות את כל השטחים שנכבשו במלחמת ששת-הימים. שום אדם בעולם אינו יכול לומר שמזרח-ירושלים לא נכבשה במלחמת ששת-הימים. מותר שתהיה עמדה כזאת, מותר שתהיה עמדה אחרת, מותר שתהיה עמדה שלישית. היתה עמדה ב-1967. ב-1967 הוא גם בירך את ממשלת הליכוד הלאומי. ב-1967 היה דבר אחד. ב-1973, פה היום, היה דבר שני. לפני כמה ימים בבולוניה, היה דבר שליש. הוא קיבל את הפורמולה הערבית הקיצונית — לפנות כל מה שנכבש במלחמת ששת-הימים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד השר, זה איננו מתאים לעובדות. הייתי מוכן למסור לכנסת את העובדות. הכנסת סירבה לשמוע את העובדות.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
הדברים האלה נתפרסמו.

יש אנשים, וחבר-הכנסת אבנרי הוא אחד מהם, ואין בזה שום בושה, שבמשך החיים שלהם שינו עמ' דות. כנראה בזמן שחבר-הכנסת אבנרי היה חבר באצ"ל לא היה בדיוק מה שהוא היום. זה משתנה. אין בזה בושה. הרבה אנשים, ואנשים טובים, משנים את דעתם. אין זה אומר דבר נגד האופי שלהם. מה שאני טוען הוא רק זה: החוק הזה שאני מציע, שאיננו רוצה להבליע את מזרח-ירושלים עם "כל הנערים", נתון, ואפילו על חשבון האלגנציות ועל חשבון הדבר שאני מאוד מצטער עליו, שיש הצעות של הממשלה א' ו-ב', עם כל ההלצות המוצדקות והפחות מוצדקות שהושמעו היום.

איני רוצה לומר, כפי שאמרתי קודם: בהצעת החוק השנייה יש שני סעיפים. יש סעיף האומר: "כל תושב יירשם בנספח אם נתקיימו בו אלה...". אם לתרגם זאת לשפת הדיבור: כל תושב, שאיננו אזרח וגר בזמן מסוים וכך הלאה, יירשם באופן אוטומטי. אחר כך כתוב: "סעיפים 14 ו-15 לחוק העיקרי בט' לים". כאשר הדבר יגיע לוועדה אדאג — אצביע, אב-קש את חברי להצביע ואסתייג אם זה לא יתקבל — שהסעיף הראשון יתקבל, והסעיף השני האומר שסעי' פים 14 ו-15 לחוק העיקרי בטלים לא יתקבל.

יעקב נחושתן (גח"ל):
זו ההצעה שלך.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
לא שלי.

יעקב נחושתן (גח"ל):
של הממשלה שאתה אחראי לה.

סת, שאמרו במפורש שהם יצביעו נגד הצעת החוק, הלא הם חברי-הכנסת אבנרי וטובי, וטעמם עמם. הם אינם רוצים באיחודה של ירושלים; הם אינם רוצים שמזרח-ירושלים תהיה חלק של ירושלים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זה לא לגמרי נכון, כבוד השר.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
תיכף נראה אם זה לא לגמרי נכון. תיכף נראה.

יעקב נחושתן (גח"ל):
זו שאלה של ניסוח.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
זו לא שאלה של ניסוח כלל. חבר-הכנסת טובי אמר דברים ברורים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
עם כל הכבוד, אתה לא יכול לגסח עמדה שלי.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
אני מנסח את העמדה כפי שבאה כאן לידי ביטוי וכן בפרוטוקול הכנסת מיום 27 ביוני 1967, וכפי שהוש' מעה בכנסת. היום שמענו מחבר-הכנסת אבנרי שיר' שלים צריכה להיות הבירה של שתי מדינות, גם של מדינת ישראל וגם בירתה של המדינה הפלשתינאית. הוא זכאי להחזיק בעמדה זאת.

יוחנן בדר (גח"ל):
זאת הוא לא אמר בבולוניה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
מיד נזכיר את בולוניה. ב"דברי הכנסת" מ-1967 היו דברים לגמרי אחרים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
בדיוק אותו דבר, עם כל הכבוד.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
אקרא מהפרוטוקול מה נאמר; מה יש הרבה לדבר? "אין זה סוד שאני וחברי דוגלים באיחוד הארץ במסגרת של פדרציה בין מדינת ישראל ובין מדינה ערבית שתקום בגדה ובעזה. פדרציה שבירתה הטבעית תהיה ירושלים המאוחדת, השלמה, כחלק של מדינת ישראל".

זאת אומרת, יש שתי מדינות, יש מדינת ישראל שבירתה ירושלים, ירושלים השלמה היא חלק ממדינת ישראל. היא, מדינת ישראל, נכנסת לפדרציה עם המ' דינה הפלשתינאית, וכיוון שלכל פדרציה נחוצה בירה פדרטיבית, ירושלים, שהיא בירתה של מדינת ישראל והיא שלמה והיא חלק בלתי-נפרד ממדינת ישראל כולה, היא גם בירתה של הפדרציה.

זה מה ששמענו היום?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זו בירה של מדינה פלשתינאית.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
זו לא בירה של המדינה הערבית. זה לא כתוב פה.

— חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6) (שפירא, ארזי, טובי); חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 7) (ארזי, בורג) —

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

הוצה באיחודה של ירושלים ובהבלטת האיחוד של ירושלים — בשמירת הזכויות ובהבלטת הרצון לשמור על זכויות תושבי מזרח-ירושלים — להצביע בעד הצעת תי להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ה"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, נעבור להצבעה. לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט; השנייה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אעמיד להצבעה את שתי ההצעות, זו מול זו.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אבקש למנות את הקולות.

ה הצבעה

18 — בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט

5 — בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 6), תשל"ג-1973, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ג. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 7), תשל"ג-1973 * (קריאה ראשונה)

ה"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא של סדר-היום: חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 7), תשל"ג-1973. רשות הדיבור לשר הפנים.

שר-הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כדי שהדברים לא יסולפו בפרוטוקול רוצה אני להתייחס קודם לך-דיאת-ביניים של חבר-הכנסת שובל, כאשר דיבר חבר-הכנסת בן-מאיר מסייעתי. הוא ציטט, בין היתר, מה-החלטות של המפד"ל. אחת, שאין על ירושלים רי-בונות זולת דיבונותה של מדינת ישראל. זו הנוסחה שאני הצעתי לוועידה ושנתקבלה. אני אומר זאת כדי להרגיע את חבר-הכנסת שובל ולא להכשילו בקריאות-ביניים נוספות.

עניין שני היה עניין של התנחלות, אשר גם בני-סוח הסעיף המדבר על כך היה לי חלק רב, כמו שיש לי חלק משפטי מכריע גם במעשה ההתנחלות.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לפני הכנסת הצעה שנתקבלה בממשלה ללא התנגדות בשעת ההצבעה.

אינני יכול להיות שותף לאותה אווירה שפעם היא היתולית ופעם כאילו רצינית, שהשתרשה באולם כאילו הממשלה מופיעה כאן בשתי נוסחאות, כאילו שתי ממשלות. כל אלה שדיברו על כך שכחו עובדה פשוטה עד למאד, והעובדה הפשוטה עד למאד היא שבחוקי בחירות לא קיים כורח קואליציוני, ואז יש

אפשרות שהממשלה נותנת לכנסת מחשבה על שתי קונצפציות, בייחוד כשאין ניגוד מהותי בין הקונצפצ-יות: האחת מדגישה את הייחוד של מזרח-ירושלים; הקונצפציה השנייה כוללת יותר. והואיל ואין בעניין זה הכרעה שהממשלה יכולה להכריח את המפלגות להצ-ביע כך או כך, כאמור, בענייני בחירות יש חופש הצבעה — ממילא אין בזה משום תופעה של סכיון-פרגיה כשהביאו שתי נוסחאות שהרוב יעביר אותן לוועדה.

אני אישית בדעה שלמען החשת התהליך של איחוד ירושלים מוטב לטפל בכל עניין ירושלמי במסג-רת דמוקרטית של שוויון, ולא מפעם לפעם לעשות גדרים מיוחדים, שלא זו בלבד שמזכירים את הפילוג אלא ייתכן שבכוחם גם להנציח אותו. אישית אני מעדיף את הקונצפציה שלי, והראיה — לא הייתי מביא אותה אלמלא האמנתי בה.

טוב שהוויכוח פה בדרך כלל הלך על מי מנוחות. הנושא עדין; הבחירות הן תמיד עניין עדין מאוד בחיי עם דמוקרטי. ומשום כך התפלאתי שהופיעו בעתונים, כנראה בתוך עבודה מזומנת, כותרות שלגמרי אינן הולמות לא את האמת ולא את הנוטייה שלי.

עתון כמו "דבר" מצא לנחוץ לכתוב על "כשלונו של שר הפנים: "דומני כי ל"ר בורג היה חשוב הרבה יותר ליצור ויכוח ומחלוקת ולעכב את אישור התיקון בחוק מאשר להשיג את אישור הממשלה לה-צעת התיקון שלו".

אני ממשיך בציטטה מדברי ד"ר בן-מאיר ז"ל: "הדבר גובע מתוך כך שפה המצב איננו ככל מצב רגיל במקום אחר, כי זה היה כתוצאה מאיחוד, הת' ווסף שטח. אלה הם היום תושבי המדינה ככל התושבים האחרים שאינם אזרחים, על כן צריכים לתת להם אפשרות זו בלי לבקש מהם לבוא ולהביע את בקשתם להירשם כדי שתניתן להם זכות בחירה לרשות המ' קומית" — סוף הציטוט מעמוד 59 בסך 53. ובסיכום הוויכוח, "דברי הכנסת" כך 53, עמ' 64—65, שוב אמר ד"ר בן-מאיר ז"ל: "אנחנו רוצים להקל עליהם ולתת להם זכות בחירה. בפעם הראשונה תהיה הי' רשמות אוטומטית ולאחר מכן היחס יהיה כמו לכל תושבי הארץ האחרים שאינם אזרחים".

אני רוצה לומר כמה דברים על הרקע המספרי. מספר הרשומים בנספח: עד השנה, מלבד מזרח-ירושלים, היו בסך-הכל בכל הארץ 800 איש. מספר הרשומים השנה — 1,200. סך-הכל — 2,000. ואני רוצה לומר שאנחנו פירסמנו גם בעתונות הלוועית מודעות על זכות זו, לרבות העתונות הערבית. ומספר הרשומים השנה בירושלים — 331, מתוכם גרשמו מירושלים המזרחית שניים. מספר הבוחרים שיצורמו אוטומטית במזרח-ירושלים, מלפני ארבע שנים — כ-35,000. אילו קיבלנו עכשיו הצעה רק לגביהם, יכול הדבר להסתכם ב-8,000 ומשהו.

עכשיו אני רוצה לומר: על ההצעות למעשה דובר. והאמת היא שאין אח — כמעט אין אח — להצעה, שמי שאיננו אזרח של המדינה יוכל לקבוע משהו בשטח המוניציפלי, ואני מצטט מדברי הד"ר בן-מאיר בכרך 43, עמ' 1915: "אין מדינה בעולם בה נתונה זכות הצבעה לתושב שאינו אזרח. אולי המדינה היחידה החורגת מן הכלל האומר שזכות הצבעה לרשות המ' קומית מוקנית רק לאזרח המדינה, היא אנגליה שבה מי שהוא אזרח האימפריה הבריטית, והוא תושב מקום פלוני, יש לו זכות הצבעה לרשות המקומית אף אם אין גר בה".

הואיל והדברים האלה בחלק צוטטו עלי-ידי שר המשפטים ובחלק אני מפנה את חברי הכנסת לדיונים בכרכים המתאימים משנת 1965 ו-1969, אני יכול לעבור להצעות שלנו.

העקרון שהנחה אותי בהגשת החוק לכנסת הוא שצריך להיות אותו דין לכולם בתוככי מדינה אחת. אם יש להגיש בקשה לפי פרוצדורה מסוימת, צריכה פרוצדורה זו לחול על כולם. אם רוצים לכלול אוטו-מטית צריך, לפי השקפת, לכלול את כולם. ואני חושב שזה מתקבל יותר על הדעת. כי אחרת יכולים להיווצר פרדוקסים: אנחנו מבדילים בין ערבי אזור ירדן או אזור וצוללה אשר גר בירושלים מאז 1968, נניח, ובין אחד שהעדיף לגור בנצרת ולא בירושלים; לאחד תינתן אפשרות, לשני — לא. אנחנו מבדילים בין שני אזרחי קוסטה-ריקה, אחד יהודי ואחד לא-יהודי, אחד התיישב ברחביה והשני ברמות-אשכול, בחלק מסויים. אחד יכול להצביע, השני — לא. ברמות-אשכול יש דחובות שהבתים בהם, עד מספר מסויים, שייכים לי-ירושלים הבלתי-מאוחדת, הקודמת, אם מותר לומר, של הקו הירוק דאז. ומי שכלול בתוך זה אין לו זכות הצבעה. אם משרד השיכון או הכסף שלו איפשרו לו לקנות בית המרוחק בשני בתים מסך, הרי לפי הצעת שר המשפטים הוא כבר יכול להצביע.

עתון "הארץ" כותב על "שימוש חסר מעצור בערכים חשובים כדי לנהל מלחמות-יהודים קטנות..." על "ניגודים אלה ודומיהם שעושי דברו של שר הפנים משמיעים, אם מתוך בורות אם מתוך כוונה; מפעיל לים את הדמגוגיה הלאומנית", וכי' וכו'. זה גוגע, מפני שבניתנים הכחשה לא פורסמה.

ראיתי לי לחובה לומר את הדברים האלה דווקא מפני שהדברים שהביא שר המשפטים, וגם הקונסנזוס הכללי פה בתוך הוויכוח, היו החוקים מאינסוגנאציות מהסוג הזה.

אומר משהו על ההיסטוריה, כיצד התחיל הדבר.

בסוף חודש מארס פנתה עיריית ירושלים למשרד הפנים בדרישה להכליל באזרח אוטומטי את כל תושבי מזרח-ירושלים, גילאי 18 ומעלה, בפנקס הבחורים לעיריה. נציגי העיריה סברו כי אפשר להסתפק בתיקון אדמיניסטרטיבי גרידא. נציגי משרד הפנים הבי' היו שיש צורך בתיקון החוק, ויש לכך שתי אפשרויות: תיקון חוק לתושבי מזרח-ירושלים בלבד, או תיקון החוק בנוגע לכל תושבי המדינה שהם בעלי נתינוגן זוה.

ציטט שר המשפטים מ"דברי הכנסת", ואני פטור מלחזור על הדברים האלה. החוק שהוצע בשעתו, בשנת 1965, על-ידי משרד הפנים קבע בתור עקרון שרק אזרחים צריכים להצביע, בניגוד למצב שהיה מקודם. כשהיה דיון במליאת הכנסת בשנת 1965, היו כמה חברי כנסת שדרשו זכות השתתפות בבחירות המוני-ציפוליות גם לתושבים שאינם אזרחים. חברי הכנסת שיערי, ביבי, צימרמן, וילנסקה — אלה דרשו לתת זכות ההצבעה והשתתפות בבחירות המקומיות כ-מור גם לשאינם אזרחים, אם הם תושבים. אחר כך בוועדה הכניסו שינוי ויצרו את המושג של "נספח" לתושבים, נספח -- כלומר רשימה מיוחדת של אלה שהם תושבים בלי להיות אזרחים. וההגמקות — הרי הכל כתוב ב"דברי הכנסת".

בשנת 1968 בא תיקון מיוחד, אשר דיבר על ירושלים המזרחית, וההצעה של 1968 היתה תולדה לא רק של המאורעות של 1967 אלא גם של הרגש הירוצני של איחוד מקסימלי בין כל חלקי העיר, לכל תושבי העיר גם יחד. רצו לתת ביטוי מוחשי לשינוי גדול שקרה בחיי המדינה, אבל היה ברור שזהו צעד חד-פעמי. והרגי מצטט מדברי סגן שר הפנים ד"ר בן-מאיר ז"ל. הציטוט מתחיל:

"פירושו של סעיף זה" — שכאמור מדבר על הרחבת זכות ההצבעה המוניציפלית לתושבי מזרח-ירושלים אשר אינם אזרחים — "שווה פעולה חד-פעמית, שבפעם הראשונה אחרי שיתקבל חוק זה, כלפי שטח או שטחים אלה שנקבעו בצו לפי סעיף 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, כל מי שנמצא רשום כתושב השטח הזה ואינו אזרח, לא יתבקש לבוא ולהירשם", ואני ממשיך בציטוט: "אלא בפעם הראשונה" — כלומר ב-1969 — "יירשם אוטומטית, והוא יופיע בנספח יחד עם הפנקס. הנספח יוצג יחד עם הפנקס, עם האפשרויות של ערר ועידעור".

אני ממשיך בציטטה: "בשנים הבאות, לגבי תוספות מטעמי גיל או שינוי כתובת, יפעל החוק כפי שהוא פועל לגבי כל רשות מקומית אחרת. רק בפעם הראשונה יהיה היוצא מן הכלל לגבי שטחים אלה".

מוד על הצעת החוק שלו, ולא מצאתי שום נימוק מצדיק, אלא להיפך. כל הנימוקים שלו היו ההיפך מההגיון שצריך היה לשרוד בעניין הזה.

ירושלים איננה פרטקטורט עוד. יאמנם יש ממונה על ענייני ירושלים בממשלה, אבל החוקים הנוגעים לענייני ירושלים אינם צריכים להיות שלובים וקשורים אך ורק במי שממונה על העניין הזה. הבאת חוק רק על ירושלים, כיום, עם כל הרצון להעדיף את הדבר הזה ולהבליט כלפי ערביי ירושלים שאנחנו רוצים לתת להם את הזכויות האלה במיוחד - זה עושה את השירות ההפוך.

שמעתי אפילו את הדוגמה של מדינת ישראל, למה היא לא נזכרת כשמדברים על כל המדינות. לא יכולה להיות בכלל כל השוואה. כי הרי ההשוואה יכולה להיות בכיוון ההפוך: אילו, למשל, היה מעו איזה ראש ממשלה או איזה ראש עיר לציין במיוחד איזה חלק שהוא של המדינה או של העיר, - אחרי 25 שנה לקיומה של המדינה ואחרי שנים רבות של איחוד אותה עיר עם המדינה - ולהדגיש כל הזמן ולומר: יש לתת זכויות גם לאחינו התושבים היהודים במקום הזה; ועוד היה מסביר את זה שעושה זאת כדי להבליט במיוחד, כי היהודים מעניקים את הזכות הזאת - האם לא היינו רואים בזה סימן מובהק שאין הוא רואה אותנו כאזרחים שווים? זו הדוגמה שעלולה להצטייר מהחוק שהביא שר המשפטים.

שנית, החוק הזה של שר הפנים באמת כולל את הכל, גם את הזכויות של תושבי ירושלים. מה שהיינו רוצה להוסיף הוא, שהחוק צריך לכלול גם את צעירי ישראל שנשלח מהם עדיין זכות הבחירה, אף-על-פי שהם בגיל 18 ביום הבחירות. כבר דיברתי על כך, וודאי גם לא אחד מחברי הכנסת קיבל את התוכנית. הדבר הזה הוא באמת עוול, שאלפים מתו-שבי הארץ, אחרי הארץ, ילידי הארץ, אין להם זכות בחירה, אך ורק בגלל זה שהם אינם רשומים באיזה שהוא תאריך מסוים, אף-על-פי שהם בגיל המזכה אותם לבחור. איך אמר עכשיו שר הפנים? יש לנו מחשב. אנו עובדים עכשיו במחשב, ואם המחשב יכול לקלוט מאות ואלפים, הוא יכול לקלוט עוד אלפים, ואין שום קושי אדמיניסטרטיבי או טכני להעניק את הזכות גם לאלה.

דבר שלישי - חברי הכנסת, אנו עדים למחזה החוזר ונשנה מדי ארבע שנים, בחודשים ובשבועות האחרונים שלפני הבחירות. מדי חודש ומדי שבוע בא תיקון לחוק הבחירות. כל זה היה לפני ארבע שנים, וכך זה גם עכשיו. כל שבוע ושבוע מובאים תיקונים לחוק הבחירות. אינני יודע אם יש עוד מדינה בעולם המתאימה את חוקי הבחירות שלה בשבועות האחרונים שלפני הבחירות אך ורק לפי מתכונת הצרכים המפלגתיים השוררים באותו זמן. דבר זה אינו לכבוד המדינה והוא צריך להיפסק. אבל מה מתבדר? כאשר מדובר בצרכים מפלגתיים, יש זמן לכל תיקון בחוק, לכל הצעת תיקון, ואפשר להגיש כל הצעת חוק לקריאה ראשונה, להעבירה לדיון בוועדה ולהגיש לקריאה שנייה ושלישית לכנסת. אולם כאשר מגיעים לעניין יסודי כמו חוק הבחירות לראשי עיר, רואים את המשחק המכוער: קודם כל אומרים שאין אפשרות לעסוק בכך, כבר מאוחר, אנו מתקרבים לבחירות, משרד הפנים מעלה את הבעיות הטכניות שלו. השבוע

תושבני שמוטב למצוא פתרון המוקדטי כוללני. ואני חושב שגם בוועדה יבדקו את העניינים מכמה בחינות.

מהבחינה הטכנית - אני רוצה לומר שאנחנו עובדים כבר כמה שנים במחשב. ואותו מחשב שיכול לפלוט איקס אלפים של כרטיסים ולהכין את הרשימה, בכוחו תוך דקות מעטות להוציא באופן אוטומטי כרטיסים בשביל אותו נספה. זה הפרש של שעות, לא של חודשים. כך שמבחינה טכנית הדברים פשוטים.

ייתכן שיצטרכו באיזה מקום שהוא להוסיף קלפי, אבל אין אלה דברים מסובכים.

לכן אני חושב שטוב תעשה הכנסת אם תעביר את ההצעה שאני מביא, וכאמור, נתקבלה בממשלה ללא התנגדות, לוועדה שתבדוק את העניינים. וכמובן צריך להעבירה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שלפי המסורת או לפי החלטות קודמות היא הוועדה שעוסקת בעניינים אלה.

הי"ד ר. ארזי:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת של עשר דקות לכל נואם. אני מבקש את חברי הכנסת שישמרו על הזמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת פרוש, ואחרי לחבר הכנסת שוסטק.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכל אותם גימוקים שבהם גימקתי את התנגדותנו לחוק שהובא קודם עלידי שר המשפטים - חוק שמעניק זכויות עדיפות לערביי מזרח-ירושלים - אנחנו נתמון בחוק הזה שהובא עכשיו עלידי שר הפנים. אני חייב להגיד ששר הפנים עשה הפעם שליחות יעילה מאוד בעמדו על המשמר בנושא זה. לאור מה שפורסם ולאור מה שאנחנו רואים, איך הדבר הזה הובא לכנסת, מתברר שאלמלא העמידה על המשמר היינו יכולים להגיע למצב פרדוקסלי מאוד, שהיו מביאים לנו רק את החוק המעניק את הזכות לערביי מזרח-ירושלים.

אנחנו נתמון בחוק הזה. ובקבלת החוק הזה יהיה משום תיקון לחוק הקודם שנתקבל.

הי"ד ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שוסטק, ואחרי לחבר הכנסת בדר.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אני רוצה לשבח את שר הפנים אשר עמד על כך שיבוא החוק השני, והסתפק בחוק שהציע שר המשפטים. על ידי חוק זה הוא באמת הציל לא רק את אחוזי ירושלים כולה עם מדינת ישראל, אלא הוריד את הסיכון המיוחד ששר המשפטים, בחוק שלו, שם על תושבי מזרח-ירושלים, ואשר משתדל גם עכשיו, גם כיום, להעמיד אותם במצב מיוחד, כפי שהוא התבטא, שתרשימו שבי מזרח-ירושלים אינם "ככל הנערים". כיום אי אפשר לדבר כך. תושבי ירושלים כולם הם ככל הנער, רים, ככל תושבי מדינת ישראל.

שמעתי בהקשבה רבה את כל הנימוקים שהשמיע שר המשפטים, כדי להסביר למה הוא מצא לנכון לע-

חבורת כ"ט, ישיבה תכ"ז

— חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 7) (שוסטק, ארוז, בדר, ש. תמיר, מיקוניס, אבנרי) —

היכן המקור. המקור באותה החלטה של ועדת הכנסת להביא, מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט, חוק בשתי נוסחאות. אם לוועדת החוקה, חוק ומשפט מותר לעשות זאת, הרי העניין קיבל כבר גושפנקא משפטית, כביכול. כך הפך תפקידם רע ופסול לנוהג, כביכול. כמובן, אנחנו נצביע בעד הצעת הממשלה השנייה, ואני חושב שגם כך ייצא חוק בריא למדינת ישראל, שיתן אפשרות להצביע בבחירות מקומיות בלי להזדקק לתהליך מסובך ומייגע של רישום אידיאלי.

הי"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני תומך בהצעת חוק זו. כבר אמרתי זאת, ולא היה עולה על דעתי לחזור אל דוכן הנואמים לולא דברים מסויימים שאמר שר המשפטים ושאיני חייב להגיב עליהם מתוך כבוד לפרוטוקול של הכנסת. לולא הייתי עומד כאן עכשיו ואומר זאת במסגרת זו, צריך הייתי לקום ולומר זאת כהודעה אישית.

הי"ר ר. ארזי:

אני שואל אם אין זה נושא להודעה אישית.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זה לאותו דיון, אדוני היושב-ראש. שתי הצעות החוק משלימות זו את זו.

קודם כל יש פה תופעה מוזרה שבמזורה, אדוני היושב-ראש. לא היה דיון אחד בשבוע האחרון שלא הוזכרה בו ועדת בולוניה. כולם מדברים על כך, קוראים על כך קריאות-ביניים בלי סוף, ברגע שאני קם לאולם, מעירים לי על כך, קוראים לי על כך, מגיבים על כך, והכנסת לא רוצה לשמוע על ועדת בולוניה; לא רוצה לשמוע מה באמת היה בוועדת בולוניה, לא במליאה ולא בוועדות. אבל כל שר וכל נואם וכל קורא קריאות-ביניים מסתמך על מה שהיה בבולוניה ומצטט דברים שהיו, כביכול, בבולוניה, בלי שהיה להם מושג קלוש ביותר על מה הם מדברים. וצד לי ששר המשפטים, שיותר מאחרים היה צריך להיות אמון על הדיוק, נגרד לדבר הזה.

בדיון הקודם אמרתי, וחזרתי ואמרתי, מה שאמרתי מעל הדוכן בבולוניה על בעיית ירושלים, לאמור: אני סבור שירושלים המאוחדת צריכה להיות בירת ישראל ובירת המדינה הפלשטינאית. בא שר המשפטים וקורא מתוך פרוטוקול של דבריו ב-1967, ואני עומד על כל מלה שאמרתי אז. דעתי לא השתנתה. אתם השתניתם, אדוני השר, אתם לא אותם אנשים, אתם לא אותה ממשלה. ב-1967 דיברתם עדיין על שלום. היום אתם מחבלים בשלום. ב-1967 עדיין העמדתם פנים — אולי גם חשבתם — שנגיע להסדר על סמך תיקוני גבול קטנים פה ושם. חשבתם על לטרון, חשבתם על קל-קליה ועשיתם מעשים מסויימים בגלל המחשבה הזאת. היום אתם רוצים לספח את הכל, או כמעט את הכל, מחבלים בכל יומה של שלום, מטרפדים אותה בעודה באיבה.

הי"ר ר. ארזי:

האם אתה חושב שזה כל כך לעינין?

מתגלה הדבר ביתר שאת, לאחר שכבר נמצא הזמן לכך והחוק עבר את הדיון בוועדת הכנסת — דיון שלא היה נחוץ כלל, כי באותו עניין, שנגדן בוועדת הכנסת וסוכים שם, קובע סעיף 117 שרק היושב-ראש צריך להחליט אם נשתנו הנסיבות ואם צריך להניח את החוק על שולחן הכנסת. כל משחק הסחבת הזה גובע מתוך הרצון שלא, תתקבל החלטה בדיון ושי-העניין לא יבוצע לקראת הבחירות האלה. לאחר שהחליט כבר יושב-ראש הכנסת בדיון והחוק הונח על שולחן הכנסת, אין מקום להיתלות. שוב בתירוצים שהזמן דוחק ואין עוד אפשרות להפעיל חוק זה לקראת הבחירות האלה. כאן יתגלה לפחות אם אלה שהתכוונו להגיש חוק זה לקראת הבחירות הקרובות התכוונו לכך בדצינות.

לאור אותו מכלול של תיקונים לחוקי הבחירות המוגשים מדי שבוע בשבוע ומדי יום ביומו אני תובע שעניין זה יבוא לדיון המהיר ביותר, כדי שהוא יבוצע לקראת הבחירות הקרובות.

הי"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת בדר, ואחריו לחבר הכנסת אבנרי, אחרון הנואמים בדיון זה.

יוחנן בדר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ודאי שיש לשבח קודם כל את היושב-ראש שלנו, המרשה לדבר בדיון זה על דברים שאינם שייכים לנושא הדיון, אבל סבלנות וסובלנות הן תמיד תכונות חיוביות, בפרט כאשר יש להניח שדעותיו האישיות של היושב-ראש אינן זהות עם אותן דעות שהביע חבר הכנסת שוסטק במרץ רב ובזילזול נוכח הכנסת ונוכח החלטות גופים מוסמכים של הכנסת. אבל כאשר יצרים מושכים אין מה לעשות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתם מאבדים את העשתונות כאשר מדובר בחבר הכנסת שוסטק... רחמנות עליכם.

שמואל מיקוניס (מק"י):

קודם כל תסיים.

יוחנן בדר (גח"ל):

אתה רואה איזו חוצפה?

אבל אני רוצה לדבר לעצם העניין. ודאי שזו זכות של שר הפנים לעמוד על החלטת הדיון של נספח רשמי-ממלכתי על כל הארץ. אני חושב שלכלל זה יש הסכמה בבית, וחבל שהדבר לא נעשה לפני שנת 1967 או לפני שנת 1969, כי אז לא הייתה קיימת שום בעיה לגבי מזרח-ירושלים.

הבעיה היא אם מותר ליצור את הדיון הכללי ולהטביע בדיון זה את העניין המיוחד של מזרח-ירושלים, או שמא אפשר להשאיר את הדיון לגבי מזרח-ירושלים ולהרחיב את תקפו על הארץ כולה. מבחינת מעמד ירושלים אצלנו גם הדרך השנייה טובה.

אני אומר עוד דבר אחד, וזו בעצם אותה להבא. אני תקווה שלא יהיו לנו עוד הצעות חוקים תאומים, שאחד מהם אומר: לא, והאחר: לא, אבל שתי ההצעות באות בבת אחת, מצד ממשלה אחת ועל אח-ריותה. הדוגמה של היום לא הייתה מעודדת. ידוע

— חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 7) (אבנרי, ארזי, בורג); חוק שכר חברי הכנסת (תיקון מס' 9) (ארזי, ברעם) —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זה לעניין. אנחנו מדברים על זכויות הערבים בא"ר ובמזרח-ירושלים ועל שני תיקוני חוק הנוגדים אחד את השני בעניין זה.

כל חיי, מאז היותי חבר באירגון הצבאי הלאומי ועד היום הזה, אני דוגל באידיאלים מסויימים, ביניהם האידיאל של שלום בין שני העמים בארץ. היישום של האידיאל משתנה כאשר משתנות הנסיבות. ב-1967 האמנתי שצריכה לקום מדינה פלשתינאית בצד מדינת ישראל, והאמנתי שיכולה לקום פדרציה בין השתיים. היום, אחרי שש שנים של המעשים שלכם, אינני מאמין מין שהפדרציה תקום בן לילה. אני מאמין שצריכה לקום מדינה פלשתינאית בצד ישראל. אני עדיין מאמין שבמסגרת פתרון אפשר לשמור על אחדות ירושלים. וכאשר השתתפתי בניסוח הקריאה של ועידת בולוניה — קריאה פרו-ישראלית, קריאה מצויינת, לדעת, בעי-קרה — יצאתי מהנחה שכאשר מדינת ישראל תיכנס למשא-ומתן על סמך ההנחה וההצהרה שהיא מוכנה להחזיר תמורת שלום מלא את כל השטחים שכבשו, אחרי שתשמע ההצעה הזאת, גיגש לפתרון הבעיות התלויות ועומדות בין שני העמים, ובכלל זה בעיית ירושלים. ואני מקווה שבמשא-ומתן זה ניתן להשיג שמירה על אחדות ירושלים בצד הרבה דברים טובים אחרים שאני מייחל להם.

הי"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לשר הפנים, לתשובה.

שר הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הוואל והמתוכ-חיים, מחוץ לאחד, הביעו את הסכמתם, מי אני שאפ-ריע להסכמה הזאת?

במה שנוגע לנואם האחרון: לא אכנס להערכה הבולונית ששמענו מפיו, אבל בנוגע לזכות הבחירה אני רוצה לומר, כי עד כמה שהאינפורמציה שלי איננה מטעה אותי, הרי כל מי שיהיה עד 12 בספטמבר 1973 בן שמונה-עשרה, זכות הבחירה שלו נשמרת וקיימת.

הי"ר ר. ארזי:

אנחנו עוברים להצבעה. לפנינו רק הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומש-פט. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 7), לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ד. חוק שכר חברי הכנסת (תיקון מס' 9), תשל"ג—1973* (קריאה ראשונה)

הי"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום: חוק שכר חברי הכנסת (תיקון מס' 9), תשל"ג—1973. את הצעת החוק יביא מטעם ועדת הכנסת חברי-הכנסת ברעם.

נקבעו שני סוגים: שכרם של חברי הכנסת יהיה 60% מהשכר של חברי הממשלה, ועכשיו השיעור הוא 70%; ושכרם של סגני יושב-ראש הכנסת וסגני השרים יהיה בשיעור של 80% ממשכורתם של חברי הממשלה.

כן קבענו כי יושב-ראש הכנסת יקבל משכורת כמו ראש הממשלה.

משום-מה, לאחר ויכוח — אולי כתוצאה מהת-

אדוני היושב-ראש, יורשה לי עוד משפט אחד. בקריאת-ביניים על אותו נושא השמיע חברי-הכנסת עדי יפה אינסיוואציה — מי שלם בעד משתתפי ועי-דת בולוניה. אני רוצה לומר בצורה שאינה משתמעת לשני פנים, חד-משמעית: שום גורם לא שילם בשביל חברי המשלחת הישראלית — לא בשביל נסיעה לבו-לוגיה, לא בשביל נסיעות לבולוניה, לא בשביל שהות בבולוניה, לא בשביל ארוחת בוקר בבולוניה. הכל היה על חשבוננו, ואני מתגאה בכך שהקרבנו מה שהקרבנו. הדברים שאתם אומרים יום יום ודברי שר המשפטים מוכיחים עד כמה חשובה היא היתה, כי אחרת לא הייתם מדברים עליה יום יום, כותבים עליה יום יום.

הי"ר ר. ארזי:

אלה דברים השייכים להודעה אישית. אילו היית מבקש רשות להודעה אישית, הייתי נותן לך.

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, הנני מתכבד בשם ועדת הכ-נסת להביא הצעת חוק לתיקון שכר חברי הכנסת, הנוגעת למשכורת של יושב-ראש ועדות הכנסת. כי-דוע לכם, עד לכנסת הרביעית היה שכרם של חברי הכנסת שווה — הן ליושבי-ראש ועדות והן לחברי

בויות הנובעות משלב ההתבססות של משפחה צעירה בישראל. לחברי הכנסת בגיל העמידה ילדים מבוגרים המבקשים עזרה, על-מנת שיוכלו להקים בית ביש-דאל. והמבוגרים שבינו צופים, לא בלי חרדה, ליום צאתם לגמלאות, על כל המשתמע מכך. אני יודע, אנו מתלבטים באותן בעיות המאפיינות את המעמד הבינוני במדינה. אך אין לנו דרכי מאבק, ואין עם מי לנהל משא-ומתן, אלא עם עצמנו.

אני מציע שנאזור קצת יומין, נתבונן במצב כמות שהוא, ונסיק מסקנות.

אדוני היושב-ראש, התיקון המוצע בחוק שכר חברי הכנסת המונח לפנינו הוא תיקון נכון, צודק ומחוייב המציאות. כמו בכל גוף ומפעל כך גם אצלנו נמצא חברים העובדים הרבה בבית זה, אחרים שפועלים מוצמצמת, ועוד אחרים שפעילותם ממוצעת. אבל איש לא יערער על כך שיושב-ראש הוועדות הם פעילים ביותר, כל אחד בתחומו, ומקדישים את מירב ומיטב זמנם לוועדות.

בחיובי העברת הצעת החוק לוועדה אני מציע, שלא נשכח גם את שאר הבעיות הקשורות בנושא שלפנינו, המטרידות ומעיקות על חברי הכנסת.

ה"ר ד. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נבבדה, ההצעה לגופה נראית לי. יש חברי כנסת שאינם יושבי-ראש ועדות, ולעתים עמלים יותר. אבל חוקה על כל יושבי-ראש הוועדות, שעליהם מוטלת מלאכה נוספת. אני חושב שיש הצדקה להצעה, ואנו נצביע בעדה.

מה שלא נראה לי — ועקרונית אני תמים-דעים עם חבר-הכנסת אברהם כץ — הרי זה ההתייחסות הכללית לשכר חברי הכנסת. בנוהג שבעולם מפלגות פועלות הן הדורשות שכר גבוה לחברי הכנסת, משום שהן דורשות כי בכנסת יישבו לא רק אותם שעירים היכולים להרשות לעצמם פעילות פרלמנטרית אלא גם נציגי שכבות עממיות, שיוכלו להתפנות כליל לשירות הציבורי. בישראל, משום-מה, דווקא נציגי "תנועת העבודה" אינם עושים די הצורך, לדעתי, כדי להעמיד את שכר חברי הכנסת על רמה נאותה ולתת להם עצמאות מלאה, על-מנת שלא יודקו לכל מיני צורות של טובות-הנאה עקיפות.

אנו מדברים על עניין הנוגע לכל אחד מאתנו. כאשר אני מקבל בסוף החודש תלוש שעליו רשום — אם אני מצרפים לכך הכנסה אחרת — 1,200 לירות נטו, וכן תלוש שני של הוצאות גלובליות בסכום של 700—850 לירות נטו — אני מתקומם. כי אני יודע שכלל הציבור בישראל אינו יכול לקבל 800 לירות לחודש סכום גלובלי נטו. אם הוא מקבל זאת, הרי זה כאילו קיבל כ-3,000 לירות ברוטו.

אני בדעה שחבר כנסת זכאי למשכורת נבבדה, גבוהה, בגלוי, עם אש"ל כביר ואותן הטבות הכרוכות במילוי תפקידו, כשם שאני בדעה ששר צריך לקבל שכר של 10,000 לירות לחודש, ולשלם, כמו כל אזרח בישראל, כ-6,000 לירות מס, כשהמכונת היא על חשבונו וגם הדיר על חשבוננו, ויסתדר הוא עם התקציב כמו כל אזרח אחר. ובל נעמיד פנים ששר מקבל

נגדותם של יושבי-ראש הוועדות דאז — לא כללנו בהסמכה לוועדת הכנסת את האפשרות לקבוע שכר שונה ליושבי-ראש הוועדות.

בהצעת החוק אנו מציעים להסמיך את ועדת הכנסת להחליט על שכרם של יושבי-ראש הוועדות כמבוסס על שכר סגני יושבי-ראש הכנסת.

עד כה קיבלו סגני שרים שכר כמו חברי כנסת. עם קבלת חוק יסוד: הממשלה, וכלל דינם של סגני השרים בחוק-יסוד: הממשלה. אנו מבקשים להביא זאת לידיעת הכנסת ומציעים לתת לכך לבוש פורמלי בחוק.

הצעת החוק נתקבלה בוועדת הכנסת ללא התנגדות, ואני מציע להעביר אותה לוועדת הכנסת, להכנתה לקריאה שנייה וקריאה שלישית.

ה"ר ד. ארזי:

אנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת כץ, ואחריו לחבר-הכנסת תמיר, אחרון הגומאים.

אברהם כץ (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נבבדה, זה מכבר מחפש אני הזדמנות מתאימה לומר את אשר עם לבי בנושא שכרם של חברי כנסת. רציתי שדברים אלה יאמרו ויירשמו בפרוטוקול, ולו בשלהי כהונתה של הכנסת השביעית.

למדתי שחלק מהכללים והנהלים החלים על נושא זה נקבעו עוד בימי הכנסת הראשונה, לפני יותר מעשרים שנה. אין ספק שדברים רבים נשתנו מאז. מערכת קני-המידה לגבי נושאים שונים השתנתה; המציאות שאנו חיים בה היא אחרת, ונצטבר נסיון. לעניות דעתי, לא באו כל אלה לידי ביטוי הולם ומספיק בתחום שאנו דנים בו. יש כמה עיוותים וספחים, והגיע הזמן לסלקם.

אדוני היושב-ראש, עד מתי תתקיים האפליה — ויסולח לי על הביטוי החריף — בין חברי כנסת עצי-מאים ושכירים? אין ענין צהה בחברי הבית שלמדו משפטים ופתחו משרדי עורכי-דין, ואינני מציע להגביל את זכויותיהם. אך מדוע ייגרע חלקם של אלה מחברי הבית שלמדו באוניברסיטה נושאים אחרים ומתבקשים לשרת את הציבור על-ידי שימוש בהן שנצטבר מעל כתפיהם, כחוקרים, כמרצים וכיוצא בזה? מדוע נאלצו חברי כנסת אלה, בבואם להרביץ תורה בצעירי ישראלי, לעבור על חוק שנתקבל לפני שנים רבות על-ידי רוב שכלל חברי כנסת רבים המבקשים לייצג את מעמד השכרים, ולא דווקא את מעמד העצמאים? הגיע הזמן שנתקן עיוות זה.

שכר חברי הכנסת צמוד באחוז מסוים לשכר השרים. זוהי הצמדה מלאכותית חסרת משמעות, שכן אין אנו מקבלים 70% מהשכר ותנאי העבודה במובנם הרחב — ולא אפרטם כאן — של השרים, אלא 70% ממשכורתם של השרים. נדמה לי שכדאי לשקול ניוק הצמדה זו ולדון בנושא לגופו. לא, אינני מבקש שכר כמנכ"ל חברה ממשלתית, אבל אין זה סוד שחברי כנסת לא מעטים מתלבטים כיצד לסיים את החודש, ומדוע יודקו חברי הבית לכל מיני "טרדיקים", שגם אותם לא אפרט, אך אני מניח שהם ידועים לחברי הבית, על-מנת להגדיל את הכנסתם החודשית.

לחברי הכנסת הצעירים ילדים קטנים, והתחיי-

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מצאת את מי להפחיד. הוא היה שקט כל עוד דנו בשכרם של יושבי-ראש הוועדות. עכשיו הוא חושב שאפשר להתחיל.

כאשר מחלקים דבר סמלי שאין בו טובת-הנאה מהותית ושוויון חמש לירות, בול או מקום ישיבה גב-בד במצעד, זה שונה לחלוטין מטובת-הנאה חמדת ששווה 2,000 לירות נטו. אין להתכנסות באיטלה של ערך סנטימנטלי: אדוני חבר-הכנסת קרגמן, לכל חייל משוחרר בצה"ל ומשפחתו יש זכויות וסנטימנטים ליום הכ"ה, כמו לכל חבר כנסת. כל קצין, כל נכה, כל פצוע — יש לו זכות. האם הדבר מקנה לו זכות או-טומטית למטבע מיוחדת של יום הכ"ה? לך יש יותר סנטימנטים ליום הכ"ה למדינה מאשר לצעיר יהודי שחוק את נפשו למען המדינה?

לאחר נשמרה המטבע, מי שירצה — יחזיק בה, מי שלא ירצה — ימכור אותה. העובדה היא כי ערכה 2,000 עד 3,500 לירות יותר מן המחיר הרשמי.

על הכנסת לפעול במסגרת חוק. תהיה לנו פחות או יותר חסינות, יהיו לנו פחות או יותר דמי אש"ל, אבל עלינו לפעול במסגרת גלויה וידועה, ולא מחוץ לחוק על-פי החלטות אדמיניסטרטיביות לחלוקת טובות-הנאה על-ידי הזרוע המבצעת לחברי הרשות הממונה עליהם. ואל תגלגלו עיניים לשמיים ותאמרו שבגלל יופיו בלבד נרכש מדליון. אם כך הדבר — נצא לרחוב ונקנה אותו ב-3,000 לירות, עם אותה יוקרה ועם אותה כתר-בת נכבדה. מה העמדת הזאת?

ואם באמת אינכם מבינים את החומרה, הרי זה חמור יותר, כי זה מעיד על קהות חושים.

אני מציע שהכנסת תיתן משכורת לחבריה, גבוהה מזו של עכשיו; אני מציע שהשרים יקבלו יותר; אני מציע שכל זה יהיה גלוי, בלי שיטות להסוואה, ועם תשלום מס שווה לזה המשולם על-ידי כלל האזרחים ויושם קץ לכל טובות-ההנאה העקיפות, לאלו שדין כדון טובת-הנאה הניתנת "מתחת לשולחן".

הי"ר ר. ארזי:

תם הדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם, לת-שובה.

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השעה מאוחרת למדי ואין לבי לפולמוס רב. אבל אני חייב להעיר כמה הערות.

קודם כל אני מתייחס לדבריו של חבר-הכנסת כץ. אנחנו נצטרך לתת את דעתנו על אפליה ברורה שקיימת בחוק, שחלק מחברי הכנסת רשאים לפי החוק לעסוק במקצועם ולקבל הכנסה גבוהה יותר. זה לא עניין פשוט כל כך וקל כל כך. הוא היה על שולחנה של ועדת-משנה וגם על שולחנה של ועדת הכנסת. יש פנים לכאן ולכאן. לאחר שאפליה זו קיימת יותר מעשרים שנה, צריך פשוט להכריע בה פעם. אני מודה לך, חבר-הכנסת כץ, אנחנו נעלה את הבעיה הזאת על סדר-יומנו, אני מניח בכנסת השמינית.

אני חושב שחבר-הכנסת תמיר גרם נזק רב בוויכוח זה. חברי הכנסת וחברי הממשלה אינם הציבור היחיד במדינה שיש להם הכנסה נטו מבחינת מס הכנסה. אני יודע שיש הוצאות של תעשיינים, של סוחרים, של

משכורת של 2,500 לירות לחודש ובכך אנו מגיעים לשיא השוויונות, שעה שבפועל עיקר הוצאות המחיה שלו אינן באות מן המשכורת.

(קריאה: זהו פער...)

זהו פער, נכון. הוא קיים בפועל ואני מציע לר-שום אותו בגלוי.

הנושא מביא אותי לפרשה האחרונה של מתן העדפה לחברי הכנסת ברכישת מטבעות זהב ומדליונים. אני לא התבטאתי בנושא בביטוי חריף ולא הצמדתי לכך הגדרות; פשוט שלחתי מכתבים לחברים ואמרתי: בואו נוותר על ההעדפה שניתנה לנו, בראש וראשונה משום שהדבר הוצע לנו בשעה שהמדליונים כבר לא עמדו לרשות כלל הציבור, ומחירם בשוק הזה גבוה פי שניים מן המחיר הרשמי שהוצע לנו.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

הסכמנו להעמיד את העניין על סדר-היום של ועדת הכנסת, והוא נכלל בסדר-היום.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

העובדה שהעניין נכלל בסדר-היום של הוועדה אינה מונעת התייחסות אליו כאן.

אילו היינו אומרים: דין חבר כנסת כדין מנוי, אפשר היה להתווכח לכאן ולכאן. אבל כאשר מע-ניקים לנו טובת-הנאה ארבעה חודשים אחרי יום ההר-צאה, כאשר המחיר ברחוב גבוה פי שניים — לכך אין כל הצדקה.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אתה הולך למכור אותו?

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

בולים אתה, מוכר? מה אנחנו, ספקולנטים? אנחנו עוד נעשה את החשבון.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

השר ספיר לא הבהיל אותי, עופר לא הבהיל אותי וגם אתה לא תבהיל אותי. גדולים מכם ניסו ולא הצליחו. אתה רוצה שאתהלך עם שני אקדחים בשני הכיסים? מסתבר שנגעתי ביבלת אמיתית ולא חיצינית. אל תאמרו לי מי ספקולנט ומי לא. כל הפר-שה של מדליון ושל החברה הממשלתית למטבעות מזוינה בכלל ספקולציה שלא היתה כמוה, ספקולציה שהממשלה אחראית לה. זו הממשלה הפועלית שלך. רציתי לדבר בשקט. אתה רוצה לדבר בסגנון הזה — תקבל אותו.

מה שנוגע לחברי הכנסת ולצביעות — — —

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני אגלה מי אתה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

כאשר באתי להתמודד אתכם ידעתי בדיוק לפני מה אני עומד. בבקשה, קדימה עם ביצוע האיומים!

הי"ר ר. ארזי:

אני אבקש להפסיק את קריאות-הביניים.

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

אמרת שמקבלים 850 לירות; אולי בשבילך זה הרבה.

(חבר-הכנסת י. בדר קורא קרי-את-ביניים)

תסמכו עלי, אני מכיר את הנושא ואל תפרעו לי. מה כל העניין הזה? לי לא נוח לדבר על כך, כי אני ירושלמי. אבל חברי כנסת שבאים מחוץ לירושלים מקבלים 48 לירות אש"ל ליום. אפילו אם זה מצטבר להם ל-600–700 לירות אש"ל לחודש, האם זה מופרז? חבר כנסת צריך לחפש בטלפון מקום לינה שלא יחרוג מהאש"ל שלו?

אנחנו עם כזה, ומוכרחים להתחשב בכך. אני עושה את עצמי לצדיק. אני אוהב צדיקים גמורים. אני אוהב אנשים. אבל אתה איש מהציבור. אתה גם אדם שיש לך, ברוך השם — ואני לא אומר זאת מתוך קנאה —, אפשרות להגיע להכנסה נוספת, לעומת חברי כנסת שיש להם רק הכנסה משכרם, ואולי מצליחים לקמץ משהו מהאש"ל. האם מ-850 לירות הללו אין להם הוצאות? האם זה נשאר בכיסם? זו הכנסה נטו? האם זו המציאות של חברי הכנסת?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה מדבר כל הזמן בניגוד לעניין העקרוני: שאני תובע שכר גבוה לחברי הכנסת.

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

אתה לא תוציא אותי משיווי משקלי. אני מראה לך ציבור גדול שמשכורתו פי שלושה מזו של חברי הממשלה ופי שלושה וחצי מזו של חברי הכנסת; הם מקבלים אש"ל, ויש להם מכונית, ומה שאתה מציע אינו פותר את זה. אתה באמת חושב שאנחנו יכולים לקבוע לעצמנו שמשכורתם של חברי הממשלה תהיה 10,000 לירות בחודש, לאחר שהשכר הממוצע במשק מגיע ל-900 לירות? אנחנו נחזיק מעמד במדינה כזאת, שמשכורת צמדת המדינה תהיה פי 10–11 ממשכורת ממוצעת במדינה?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

היום זה עולה לציבור 15,000 לירות.

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

למה אין לך סבלנות? אני יכולתי לשמוע אותך, ואתה אינך יכול?

היו"ר ר. ארזי:

אני לא מסכים, חבר-הכנסת תמיר, שאתה תפ-רע כל הזמן. אמרת את שלך ואתה לא חייב להפריע כל הזמן. זה לא ייתכן.

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

אני רוצה להסביר את עצמי. היעלה על הדעת שחברי כנסת, יהיו מי שיהיו, יקבלו יותר מ-70% משכר חברי הממשלה? אני לא מכיר מדינה כזאת. אותם נימוקים שעומדים בעניין זה בקשר לחברי ממשלה, עומדים גם לפנינו. גם אנחנו אנשי ציבור. חברי הממשלה נבחרים על-ידינו, ולא להיפך. אולי היינו צריכים לקבוע

בעלי מקצועות חפשיים, המוכרות לצרכי מס הכנסה, דבר שלא קיים לגבי חברי הכנסת, לא לגבי חברי הממשלה ולא לגבי ציבור שכירים. אינני יודע מדוע צריך להיות לנו רגש נחיתות אם אנחנו מקבלים הוצאות נסיעה לחודש. גם רופא יכול להזמין לו טקסי. לא כתוב שהוא נוסע 24 שעות ביממה במכונית. לא כתוב שעורך-דין נוסע 24 שעות ביממה. מדוע מכירים אצל אותו עורך-דין בהוצאות של החזקת מכונית שלו לצרכי מס הכנסה?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא מכירים גלובלית.

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

אם נצרך את ההוצאות המוכרות נגיע לידי מסקנה שאנחנו, חברי הכנסת וחברי הממשלה, "פיוט" בעסק הזה. יתר על כן, אני יודע שיש אנשים המקבלים משרות גבוהה ויש להם מכונית על חשבון מקום העבודה. למנהלי בנקים אין מכוניות צמודות על חשבון הבנק? אולי חבר-הכנסת תמיר יגיד לי איפה חברי ממשלה מקיימים מכוניות על חשבונם?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

באנגליה כולם, פרט לראש הממשלה ושר החוץ.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

רק שליש המשכורת שלהם מוכר לצרכי מס הכנסה.

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

אם חברים אומרים "אנגליה" — נאמץ לנו את אנגליה. אנגליה היא דוגמה קלאסית, שאתה התקור-ממת נגדה. זו מדינה שמרנית, אשר רק עשירים יכולים להיות בה חברי פרלמנט. מי שרוצה להיות חבר הפרלמנט הבריטי הוא אדם עשיר. מעוטי-הכנסה אינם יכו-לים להיות שם חברי פרלמנט. כאשר עלה וילסון לשלטון, העלה את משכורתם של חברי הבית פי שניים ופי שלושה בו בזמן שהשמרנים רצו שניציגי הפועלים יברחו מהפרלמנט. אי-אפשר להחזיק בשני הקצוות. אנגליה היא דוגמה קלאסית של פרלמנט של בורגנים. האם אנחנו רוצים פרלמנט כזה?

איזה ציבור בארץ המקיים ישיבות מחוץ לבית איננו מקבל אש"ל?

לא מזמן חוקקנו את חוק הגבלת ההוצאות העסקיות, אבל הכרנו באש"ל. שמענו על מקרים שאפשר לקיים מסיבות על חשבון מס הכנסה. למה צריך להיות לנו רגש נחיתות, אם אנחנו משלמים לחברי כנסת אש"ל, שלעתים הוא פחות ממה שעולה להם מלון? וכיום המלוות עולים ביוקר. אני חושב שזה לא לכבוד הכנסת, לא לכבוד חברי הכנסת שאנחנו עוסקים בעצמנו. איזה ציבור אנחנו? אנחנו מקבלים 48 לירות אש"ל ליום, ואנחנו יודעים שיש בתי-מלון שגובים 110 לירות ללינה וארוחת-בוקר. האם צריך חבר כנסת ללכת דווקא למלון הול ביותר? האם זה דבר מופרז?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני הצעתי שכר גבוה. למה אתה מתפרץ לדלת פתוחה?

(חברי הכנסת א. אבנרי קורא קרי-
את-ביניים)

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

חברי הכנסת אבנרי, תאמינ לי שקראתי על כך ביום ראשון בלונדון. לא ידעתי שיש עירעור כזה. בתום לב בא אלי יהודי ואמר שאני רשאי, לכבוד 25 שנות המדינה, לרכוש את המדליונים. הופתעתי מכך שהוצעה לי הצעה זאת. אני לא רוצה להתלונן, אבל אני לא יהודי שמוציא בנקל 1,600 לירות.

ניזהר בכבודנו. יושבים כאן עתונאים שרשאים לבקר אותנו. זו זכותם. אני חושב שעתונות חפשית היא סם חיים למדינה שלנו ולמשטר הדמוקרטי שבה. אבל אנחנו עצמנו לא צריכים להטיל בנו האשמות. אם יתברר שהיה כאן עוול — נתקן אותו, נבטל את הדבר, אבל לא צריך לעשות מזה כאילו מחר כל אחד מאתנו עומד להתעשר, כי קנה ב-1,600 לירות והוא מוכר ב-3,500 לירות.

אני חושב שעצם הדבר שחברים אמרו כי הצעת החוק נראית בעיניהם, זה חשוב. אני מבקש מחברי הכנסת, כיושב-ראש ועדת-המשנה שמוכן להחזיר מיד את המנדט שלו, לשמור על כבודנו ועל מעמדנו. נבקד את עצמנו על דברים צודקים. לגבי דברים לא-צודקים, בהחלט אין לכך מקום.

היו"ר ר. ארזי:

אנחנו עוברים להצבעה. לפנינו הצעה אחת: להעביר את החוק לוועדת הכנסת להכנתו לקריאה שנייה ושלישית.

הצבעה

ההצעה להעביר את חוק שכר חברי הכנסת (תיקון מס' 9), תשל"ג-1973, לוועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ר. ארזי:

הישיבה הבאה של הכנסת מחר, בשעה 18.15. חברי הכנסת מתבקשים להיות באולם בשעה 18.00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה נעולה בשעה 17.38.

80%-85% ממשכורת חבר הממשלה, אולם עצם העקרון, שהמשכורת נקבעת בהתחשב בכך שאנחנו שלי-חי ציבור והיא קשורה למשכורתם של חברי הממשלה, האם יש בו עוול? היו לנו בעניין זה הרבה מאוד ויכוחים. אני קצת כועס, ואפילו הרבה — מדוע צריך בכל הזדמנות להציג אותנו לפני הציבור כאילו אנחנו עלוקות? כאילו אנחנו מעניקים לעצמנו זכויות? אני אחד מחברי הכנסת. בא אלי יהודי שעובד כאן ואומר לי: לכבוד 25 שנות המדינה אפשר לרכוש מדליונים. אמרתי: אני יכול להרשות לעצמי להוציא כסף כזה? הוא אמר שזו הזדמנות לכבוד 25 שנות קיום המדינה. האם אני אספסר בכך? אני אלא למכור זאת? האם קניתי זאת כדי למכור? אני כבר דומה לאנשי רחוב ליליינבלום? אני דומה לאותם יהודים שאפילו לא יודעים מי קונה בשבילם?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

יש עוד 50,000 יהודים שלא דומים ל"ליליינבלום". למה לך לדבר על "ליליינבלום"? מי אמר לליליינבלום?

היו"ר ר. ארזי:

יושב-ראש ועדת הכנסת הודיע שעל כך יהיה דיון בוועדת הכנסת. אל תפריע עוד. אמרת את שלך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

יש די יהודים טובים.

משה ברעם (בשם ועדת הכנסת):

אני מכיר אנשים שלא יודעים מניין באה הסחורה ומקבלים קומיסיון בעד זה. פעם אחת, אחרי ארבעים ושתיים שנה שאני בארץ, מציעים לי מדליונים. אני מוכן שכל שופט יבדוק את אורח החיים שלי. אני אספסר ומיד הדוחתי 1,600 לירות? זו המציאות של חברי הכנסת?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מישהו אמר כך?

היו"ר ר. ארזי:

אני קורא אותך לסדר, חברי הכנסת תמיר, אני לא יכול להאריך עוד את הישיבה.